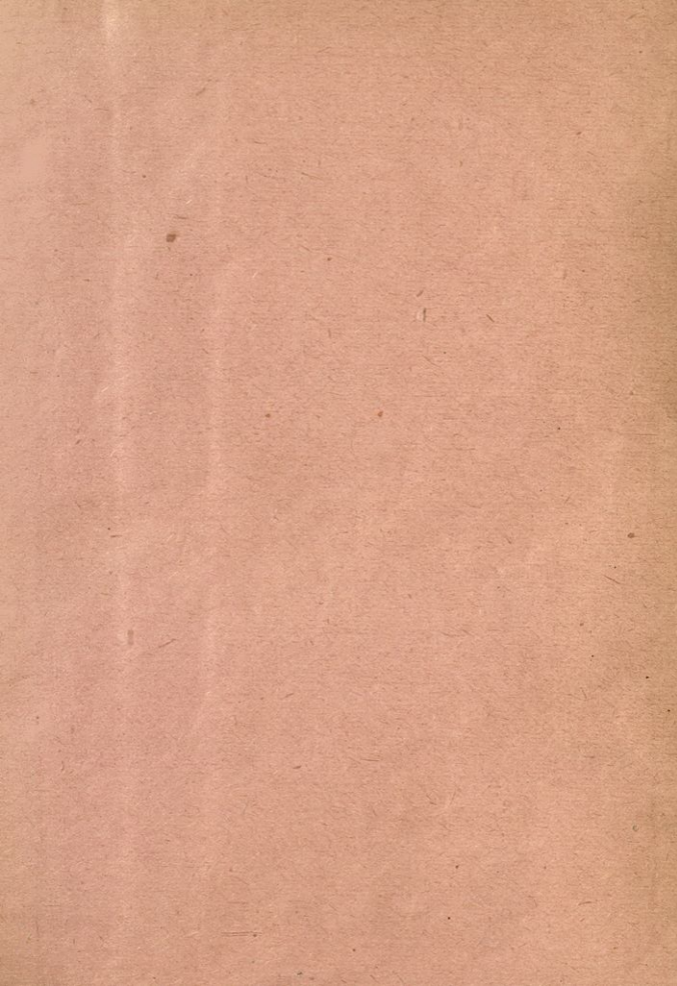

II
B32479
g

Amor mangia casa

Junak našega časa.

Roman.

Spisal **M. Lermontov.**

Poslovenil J. P.

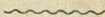
(Ponatisneni listki iz „Slovenskega Naroda“.)

V Ljubljani, 1884.

„Natisnila „Narodna Tiskarna“. — Založil Ivan Železnikar.

Junak našega časa.

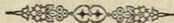
Roman.

Spisal

M. Lermontov.

Poslovenil **J. P.**

Lea Zerkowicz

V Ljubljani, 1883.

Natisnila in založila „Narodna Tiskarna“.

32479
II-B-9

IN=030012143

Predgovor.

V vsakej knjigi je predgovor prva in ob jednem tudi zadnja stvar. Pojasnuje nam namen knjige, ali jo pa opravičuje in zagovarja proti kritiki. Čitatelji se navadno malo brigajo za npravstveni pomen in časnikarske napade, zategadelj tudi ne čitajo predgovorov. Žalibog, da je tako, zlasti pri nas. Naše občinstvo je mlado in ravnodušno, da še ne razume basni, ako ni pridejan na konci npravstveni nauk. Ono ne razume šale, ne pozna ironije, z jedno besedo: naše občinstvo je slabo odgojeno. Ne ve, da v rednem društvu in v dobrej knjigi javni prepir nema mesta, da je iznašla sedanja izobraženost orodje, skoraj nevidno, pa še bolj ostro in zbadljivo, ki v prikupljivej obleki zaudaje neodvračljiv in gotov udar. Naše občinstvo podobno je kmetu (provincijalu), ki je poslušal razgovor dveh diplomatov in prišel do prepričanja, da sleparita vsak svojo vlado, da le ohranita mejsebojno prijateljstvo.

Ta knjiga se je po nesreči nedavno prikupila nekaterim čitateljem, da celo nekaterim časnikom v knjižnem pomenu besede. Druge je pa užalila, da je narisal pisatelj v vzgled tacega nenravstvenega človeka kakor je „Junak našega časa“; drugi so pa zelo tanko zapazili, da je narisal pisatelj samega sebe in svoje znance . . . Stara ali obžalovanja vredna šala! A Rusija je že tako ustvarjena, da se v njej vse drugo pomlajuje, a stare pregrehe ostajajo. Najbolj nedolžna povest izogne se težko očitaniu, da je mislil kdo žaliti ž njo kako osobo.

Junak našega časa, milostljiva gospôda moja, je pravi portret, a ne portret jednega samega človeka, on je portret sestavljen iz vseh pregreh našega časa v polnem razvoji. Vi morda porečete, da ni mogoče, da bi bil človek tako spriden; a jaz rečem, če verujete v mogočnost vseh tragičnih in romantičnih zlodejev, zakaj mislite, da bi ne bil mogel eksistirati Pečorin? Ako so se vam prikupile mnoge še gnusnejše in grše izmišljotine, zakaj pa ravno tak značaj pri vas ne najde milosti? Mar zategadelj ne, ker je v njem več resnice, nego ste jo želeli?

Porečete mi, da npravstvenost s tem ni pridobila ničesar. Oprostite, dovolj ljudij krmilo se je s slastmi; njim spridel se je želodec, in treba je grenkih zdravil, pekoče resnice. Pa nikar ne sodite iz tega, da je sanjal pisatelj te knjige, da s tem odpravi ljudske pregrehe. Bog varuj ga take zmote! Hotel je le narisati človeka, kakor ga razume on, kakoršnega srečal je prevečkrat k njegovej in naši nesreči. Zadosti naj bo: odkril je bolezen, — kako jo ozdraviti — to ve že Bog.

Bela.

S poštnim vozom odpeljal sem se iz Tiflisa. Seboj imel sem samo majhen kovčeg, nad polovico napolnen s popotnimi črticami iz Georgije. K sreči za vas, dragi bralci, pogubila se jih je večina, k sreči za me, ohranil se je kovčeg z ostalimi stvarmi, ki so bile v njem.

Solnce je že zahajalo za s snegom pokriti gorski hrbet, ko sem prišel v Kojšaursko dolino. Oset in moj voznik priganjal je nepritegoma konje, da prideva še pred nočjo na Kojšaursko goro, in pel je mej potjo pesni na vse grlo. Kako lep kraj je ta dolina! Na vseh straneh nepristopne gore; rudečkaste skale, po katerih se ovija zelen srobot in raste javorjevo grmičevje, rumene struge deročih gorskih hudournikov, po gorskih vrhovih žarí se sneg in doli v nižavi reka Aragva, ki se združuje z neko drugo brezimno rečico in izvira iz podzemeljske, s tamnimi, meglenimi sopari napolnene votline, ter se vije kakor srebrna nit in blišči kot kačine luskinе.

Prišedši pod Kojšaursko goro, obstali smo poleg poštne postaje. Tam stalo je že kakih dvajset Georgincev in gorcev ter glasno se razgovarjalo; blizu njih obstala je karavana veljblodov, da tukaj prenoči. Moral sem najeti volov, da prevlečem voz na to prokleta goro, kajti bilo je jeseni in tla bila so pomrznena in polzka, a pot na to goro je dolga kakih dve vrsti.

Nič drugrega mi ni kazalo, najel sem šest volov in nekaj Osetov. Jeden izmej njih zadel je moj kovčeg na ramo, drugi so pa priganjali vole s silnim vpitjem.

Za mojim vozom vlekli so štirje voli drug voz, kakor bi ničesar ne bilo na njem, dasi je bil težko naložen. To se mi je čudno zdelo. Za vozom korakal je njegov gospodar peš in kadil iz majhne s srebrom okovane kabardinske pipe. Oblečen bil je v častniški plašč in na glavi imel je kosmato čerkesko kapo. Moral je imeti kakih petdeset let; njegov ogoreli obraz je kazal, da že dolgo biva pod vročim kavkaškim solncem, njegove prezgodaj osivele brke niso se nikakor ujemale z njegovo trdno hojo in krepko fizijonomijo. Šel sem k njemu in ga pozdra-

vil; odzdravil mi je molčeč z glavo in spustil ogromni oblak dima v zrak.

— Kakor se vidi, potujeva vkupe?

On se mi je zopet molčé priklonil.

— Vi gotovo potujete v Stavropol?

— Da, res je z vladnimi stvarmi.

— Povejte mi, kako je to, da tako lahko vlečejo vaš teški voz štirje voli, a moj prazni se pa s šestimi živinčeti in celo tropo Osetov komaj dalje premiče?

Lukavo se je pomuznil ter me bistro pogledal.

— Vi še pač niste dolgo na Kavkazu?

— Še le jedno leto, odgovorim mu.

Posmejal se mi je zopet.

— A, jaz sem

— Da, ti Azijati so nesramni sleparji. Vi mislite, da priganjajo vole, ko vpijejo? Vrag vedi, kaj kriče? Voli jih pa umejo! Uprezite jih dvajset in voz ne pojde nič hitreje, naj še tako kričé Nesramni malopridneži! A ne moreš se jih izogniti. Dobro znajo odirati popotnike za denar A mi smo jih sami razvadili! Kmalu boste videli, nadlegovali bodo vas, da jim daste kaj za vodko. Jaz jih že poznam; mene več ne opeharijo.

— Ali uže dolgo služite na Kavkazu?

— Da, služil sem uže pod Aleksejem Petrovičem, odgovoril mi je in obraz se mu je razjasnil. Ko je on dobil poveljništvo, bil sem podporočnik — in pod njim sem v bojih proti gorcem dvakrat avansiral.

— In sedaj?

— Sedaj služim pri tretjem linijskem bataljonu. In vi, ako smem vprašati?

Povedal sem mu.

S tem končal se je najin pogovor in molče korakala sva drug poleg družega dalje. Na vrhu gore našli smo sneg. Solnce je zašlo in noč je takoj nastopila, kakor sploh na jugu; — ker se je sneg lesketal, razločili smo lahko pot, ki je držala še vedno navkreber, dasi ni bila več tako strma.

Velel sem deti svoj kovčeg na voz, zameniti vole s konji in posledni pot pogledal sem v dolino, a gosta megla jo je pokrivala in noben glas ni prišel od tam do naših ušes. Oseti so me kričé obsuli in zahtevali kaj za vodko; a stotnik se je tako zadrl nad njimi, da so se kar razkropili.

Kakšen narod je to! rekel je, še kruha ne znajo nazvati po ruski, a vsak zna reči: „Častnik, daj mi za vodko!“ Tatarji so mi ljubši, vsaj niso taki pijanci . . .

Do postaje bilo je samo še jedno vrsto. Okrog nas bilo je tiho, tako tiho, da si slišal letati komarja. Na levi zeval je globok prepad, za njim in pred nami štrleli so temnosivi vrhovi gorá, pokriti z debelim snegom, na obzoru videli so se poslednji žarki večerne zarje. Na temnem nebu prikazovale so se zvezde druga za drugo in — čudno se mi je zdelo, da se vidijo mnogo dalje, nego pri nas na severu. Na obeh straneh pota molele so po konci gole, črne skale; sem ter tja videli so se grmi izpod snega; a noben suh list se ni pomajal in veselo bilo je slišati sredi tega mrtvega spanja prirode počasno drdranje poštnega voza in žvenkljanje ruskega zvonca.

— Jutri bo lepo vreme! rekel sem. Stotnik ni odgovoril niti besedice, a pokazal je s prstom na visoko goro, vzdigajočo se pred nami.

— Kaj je to? vprašam ga.

— Gut Gora.

— No, kaj je pa potem?

— Poglejte, kako se kadi.

Gut-Gora se je res kadila. Po njenih rebrih podile so se megle, na vrhu bil je pa tako črn oblak, da se je videl kakor pega na temnem nebu.

Razločili smo že poštno postajo in strehe okrog stoječih hiš, pred nami bliščale so majhne lučice, kar potegne vlažen in mrzel veter in jame rositi droben dež. Komaj sem ogrnil plašč, ko se usuje sneg, in spoštovanjem pogledal sem na gospoda stotnika . . .

— Morali bomo tu prenočiti, rekel je nevoljen, v takej burji ne moremo hoditi po gorah. Kaj? Ali so že bili plazovi po Krestovoji? vprašal je voznika.

— Ne še, gospod, odvrnil je voznik, a kaže se, da jih bo mnogo.

Ker na poštni postaji ni bilo sob za tujce, pokazali so nama zakajeno kočo. Povabil sem svojega sopotovalca na čašo čaja, kajti imel sem sabo železen samovar, — jedina tolažba na mojih potovanjih po Kavkazu.

Ta kočica bila je na jedne strani naslonjena na kamenito steno. Trije polzki kamnati pragi peljali so v kočico. Šel sem prvi notri, tipaje pred sabo, in spodtaknil sem se ob kravo (hlev je v tem kraji mesto veže). Sam nisem vedel kam se obrniti. Tu beketajo ovce, tam renči pes. K sreči zagledam na strani slab odsev luči, ki mi pomore najti drugo votlino, ki je imela biti duri. Tu se mi je odkril dovolj zanimiv pogled: široka kočica, katere streha opirala se je na dva zakajena stebra, bila je polna naroda. V sredi na tleh gorel je majhen ogenj in dim ki zaradi vetra ni mogel skozi v strehi za to narejeno luknjo odhajati, razširil se je po vsej koči, ter kadilo se je, da skoraj nismo videli drug drugega. Pri ognju sedeli sti dve starki, nek bolehen Georginec in cela kopa otrok, vsi v cunjah. Kaj sva hotela? Spravila sva se k ognju, zakurila pipe in kmalu je vrelo v samovaru.

— Ubogi ljudje! rekel sem stotniku, kazaje na raztrgane domačine, ki so naju boječe ogledovali.

— Pa strašno zabiti narod! odgovoril mi je. Verjemite mi! Ničesar ne znajo, niso sposobni za nikako izobražbo! So pa že boljši naši Kabardinci

in Čečenci, če so tudi predrzni in divji roparji, ti Oseti pa se za orožje nemajo nikakega okusa, pri njih ne dobiš kolikanj vrednega kinžala. Tako so zabiti!

— Ali ste dolgo bivali v deželi Čečencov?

— Da, deset let bil sem s svojo stotnijo v trdnjavi — v Kamnem Brodu; znate li kje je?

— Čul sem o njej.

— Da, dosti smo imeli opraviti s temi glavorezi! Sedaj so hvala Bogu malo mirnejši; a poprej, če si se oddaljil le sto korakov od mestnih nasipov, planil je nate kak vrag; vesel si bil, če si ušel, da ti ni vrgel zanjke na vrat, ali ti prestrelil glave. To so prokleti zlodeji! . . .

— Pač ste tam marsikaj doživeli? vprašal sem ga radoveden.

— Da, marsikaj sem doživel, kako bi pa tudi ne! . . .

Zdaj je začel vihati brke, potem pa je povetil glavo in se zamislil. Rad bi bil od njega zvedel kako dogodbo — čisto naravna želja potujočega pisatelja. A čaj bil je gotov, izvlekel sem iz kovčega dve čaši in ju nalil, jedno za se, jedno za svojega

tovariša. Ta je srkal vročo pijačo in sam sabo govoril: „Da, da, marsikaj sem doživel!“ Ta njegov samogovor dajal mi je dosti upanja. Jaz vem, da se stari Kavkazci radi pogovarjajo in pripovedujejo, kajti redkokedaj se jim ponudi priložnost za to: celih pet let tiči kdo v kakej samotnej trdnjavi s svojo stotnijo in celih pet let mu nikdo ne poreče: zdravstvujte (ker ga podčastnik mora nagovarjati z „zdravja vam želim“). In vendar ima tako mnogo povedati: okrog in okrog narod divji in čudni; vsak dan nova nevarnost in novi dogodki, škoda, da se je to življenje še tako malo opisovalo pri nas.

— Ali hočete malo ruma? vprašal sem svojega tovariša: — prinesel sem belega iz Tiflisa; mrzlo je.

— Ne, zahvaljujem se vam, ne pijem.

— Zakaj ne?

— To je tako le. Zaklel sem se. Ko sem bil še podporočnik, pili smo jedenkrat ves dan, po noči pa so nas napali gorci, lahko si mislite v kakem stanu tekli smo v boj. Ko je Aleksej Petrovič to zvedel: oh, moj Bog, kako se je razsrdil! Malo je manjkalo, da ni izročil nas vojnemu sodišču. Druge-

krati celo leto žive duše ne vidiš, a če se le napiješ vodke — izgubljen si.

Ko sem slišal tako govoriti, izgubil sem vse upanje, da bi kaj zvedel.

— Glejte, nadaljeval je: kadar se Čerkesi napijó svoje buze, je vselej pretep. Nekdaj sem jo bil komaj odtegnil, bil sem še celo pri nekem nam prijaznem knezu v gostéh.

— Kaj se je bilo zgodilo?

— Najprej . . . (nabasal je pipo, in jel pripovedovati), najprej moram povedati, da sem bil takrat s svojo stotnijo onostran Tereka — tega je že kakih pet let. Nekega dne jeseni prišel je transport z živežem; s transportom prišel je mlad častnik, kakih petindvajsetih let. Predstavil se mi je v paradnej uniformi in mi povedal, da mu je ukazano ostati pri meni v trdnjavi. Bil je tako šibek in bel; njegova obleka bila je tako nova, da sem uganil precej, da še ni dolgo na Kavkazu. „Vas so najbrž“, vprašal sem ga, „prestavili semkaj iz Rusije?“ — Tako je, gospod stotnik, odgovoril je. Prijel sem ga za roko in mu rekel: „Jako me veseli, da ste prišli k nam. Vam bo malo dolgčas . . . no, midva bova

dobra prijatelja. Imenujte me prosto Maksim Maksimič — čemu ta paradna uniforma? pridite vselej prosto v kapi k meni.

Odkazali so mu stanovanje in kmalu uravnal se je v trdnjavi.

— A kako mu je bilo ime? vprašal sem Maksima Maksimiča.

— Ime mu je bilo . . . Gregor Aleksandrovič Pečorin. Odličen mladenič je bil, samo malo čuden. Včasih je ob dežji in mrazu lovil po gozdih, vsak drug bil bi ves zmrznen in truden — a on se še zmenil ni za to. Druge dni je pa zopet sedel doma in bal se, da bi se ne prehladil od najmanjše sapice; če si odprl okno, je kar strepetal in obledel; a s svojimi očmi sem ga videl, ko je sam napal divjega marjasca; včasih cele dneve ni zinil besedice, za to je pa drugekrati take smešne pravil, da smo skoraj pokopali od smeha Da res čuden človek je bil, a bil je tudi bogat: koliko je imel raznih dragocenostij

— Ali je dolgo bil pri vas? vprašal sem ga zopet.

— Da skoro jedno leto. Nikdar ne zabim tega leta, koliko skrbij mi je napravilo! . . . Veste,

so že taki ljudje, ki jim je že pri rojstvu zapisano, da se zgodé ž njimi čudne, nenavadne reči.

— Čudne, nenavadne? vzkliknil sem radoveden in nalil stotniku novo čašo čaja.

— Sedaj vam povem čudno dogodbo. Šest vrst od trdnjave bival je neki, z nami v miru živeči knez. Njegov sin, petnajstletni deček, prihajal je slednji dan k nam, sedaj s tem, sedaj z drugim izgovorom. Kakor je bil še mlad, vender nikdo ni bil izurjenejši in predrznejši od njega; v teku pobral je kapo s tal, in v streljanji ga ni prekosil nikdo. Samo to napako je imel, da je strašno hrepenel po denarjih. Nekega dne obljubil mu je Pečorin za šalo cekin, ako mu ukrade najboljšega kozla iz očetove čede; in drugo noč privlekel je ta malopridnež kozla za roge. Kadar smo se kaj preveč norčevali iz njega, vzplamtele so mu oči in hitro segel je po kinžalu. „Ne tako hitro, Azamat,“ rekel sem mu, „nikar tako naglo, naglost ni pridna“.

— Nekega dne prišel je stari knez vabit naju na svatbo; omožil je bil staršo hči, a mi smo bili njegovi prijatelji: tako mu nisva mogla odreči, dasi je bil Tatar. Odpravila sva se s Pečorinom. V vaši

pozdravilo je naju mnogo psov z lajanjem. Ženske, ko so naju ugledale, so se hitro poskrile; in te, katere sva mogla videti v obraz, niso bile nikakor lepe. „Mislil sem, da so Čerkesinje lepše,“ rekel mi je Gregor Aleksandrovič. — Počakajte, odgovoril sem mu, smeje se, kajti jaz sem vedel, kako je.

— V kneževeji hiši se je bilo že zbralo mnogo ljudij. Azijati imajo navado, da povabijo vsakega na svatbo, kogar srečajo. Naju so prijazno sprejeli in odpeljali v sobano za boljše goste. Vender sem pogledal, kam so dali najina konja, da bi jih vedela iskati, ko bi se kaj prigodilo.

— Kako pa obhajajo svatbo? vprašal sem stotnika.

— Prav navadno. Najprej čita njihov duhovnik, mula, nekaj iz korana: potem poklanjajo razna darila novožaročencema in vsem njihovim sorodnikom; jedó in pijó buzo, na to začne se džigitovka, nek narodni ples, kak raztrgan fant se pa vedno lomi na mršavej kljusi, uganja šale in zabava častno družbo; ko se zmračí, začne sem, po naše rečeno, ples. Beden starec brenka na nek instrument s tremi strunami ki sem pa pozabil, kako se ime-

nuje no, podoben je našej balalajki. Dekleta in mladi fantje ustopijo se v dve vrsti, druga proti drugi, ploskajo z rokami in pojó. Potem se pa ustopita v sredo fant in dekle in pojeta kratke pesnice drug drugemu, katere si domislita, drugi je pa ponavljajo skupno.

— Midva s Pečerinom sedela sva na odličnih mestih, in glej, k njemu prišla je manjša kneževa hči, šestnajstletna deklica in zapela mu je pesnico . . . rekel bi . . . za poklon.

— Ali se še spominate, kaj je pela?

— Da, zdi se mi, pela je blizu tako-le: „Gibčni in lepi so naši plesalci, njih kaftani obšiti so s srebrom; a gibčnejši in lepši je mladi ruski častnik, njega porte so iz čistega zlata. On je kakor topol mej njimi, a on ni vzrastel, ne razcvel se v našem vrtu.“ Pečorin je ustal in se je poklonil, položil je roko na čelo in na srce ter prosil je mene odgovoriti jej; dobro znajoč njeni jezik, predstavil sem njegov odgovor.

— Ko je odšla, pošepetal sem Gregorju Aleksandroviču: no, kako ti je všeč? — Prava nebeška

lepota! odgovoril je; a kako jej je pa ime? — Bela jej pravijo, odgovoril sem mu.

— In res, bila je jako lepa: vitka, imela je črne oči kakor gorska srna, njen pogled segel je v srce. Pečorin se je ves zamaknil v njo, ni je več izgubil iz oči, a ona je tudi izpod čela včasih pogledala nanj. Toda Pečorin ni sam občudoval lepe knežje hčeri: iz družega kota sledili sti za njo dve drugi očesi, negibljivi in ognjeni, očesi mojega starega znanca Kazbiča. Ta je bil čuden človek, on ni bil naš prijatelj, pa tudi ne naš sovražnik. Govorilo se je mnogo sumnega o njem, dasi ga ni nikdo videl v nikakem pretepu. Včasih pripeljal je k nam v trdnjavo kakega ovna in prodal ga prav po ceni, samo utrgovati mu nisi smel; kolikor je zahteval, toliko si mu moral dati, ni za jedno kopejko ni odjenjal. Pravili so, da se večkrat rad pridruži k tolovajskim četam, ki hodijo na rop v Kuban; njegov obraz in postava bila sta zares prav razbojniška, bil je majhen, suh in tršat . . . A prekanjen je bil kakor vrag! Njegov plašč je bil vedno raztrgan, a njegovo orožje svetilo se je v srebru. Njegov konj slovel je po celej Kabardiji — in res boljšega konja

si niti misliti ne moreš. Niso mu ga zastonj zavidali in marsikdo poskušal mu ga je že ukrasti, pa se mu ni posrečilo. Zdi se mi, da še sedaj vidim tega konja; bil je svitločrn, njegove noge bile so kakor jeklene, in oči lepe kakor Beline; in kaka moč! Petdeset vrst predirjal je brez postanka; bil je navajan — da je šel za gospodarjem kakor pes, poznal je še celo njegov glas! Še privezati mu ga nikdar ni bilo treba. Bil je pravi razbojniški konj! . . .

— Ta večer bil je Kazbič mračnejši kakor po navadi in opazil sem, da je imel pod plaščem oklepno srajco (koljčugo) — „zastonj nima tega oklepa,“ mislil sem si: „že kaj namerava“.

— V sobi bilo je vroče, zato šel sem ven hladit se v čistem zraku. Bilo se je že stemnilo in megla legla je po dolini.

— Šel sem pogledat za najinima konjema, ako njima kaj ne manjka. Previdnost nikjer ne škodi; tudi jaz imel sem takrat jako lepega konja in marsikak Kabardinec ga je že poževljivo pogledoval rekoč: Jakši the, rok jakši!

— Gredoč proti hlevu, zaslišim neko govorico; jednega govorečih sem hitro spoznal, bil je Azamat,

sin našega gospodarja; drugi pa je le malo in še to prav tiho govoril.

— O čem se neki pogovarjata, mislil sem si ter splazil se bližje njih, pa vsaj ne o najinih konjih?

— Pazno sem poslušal njino govorenje, da bi mi ne ušla kaka beseda, a oviralo me je petje, šum in ples v hiši, da nisem mogel razumeti vsega.

— Ti imaš prekrasnega konja, rekel je Azamat: ko bi bil jaz gospodar te hiše in bi imel celo čedo, tristo konj, dal bi ti tih polovico zanj, Kazbič.

— Oho, to je Kazbič, mrmral sem sam seboj — in spomnil sem se nehotè njegovega železnega oklepa.

— Da, odgovoril je Kazbič, v celej Kabardiji ne dobiš tacega konja. Nekega dne, — bilo je onstran Tereka, — odšli smo bili ruske konje krast. A nismo imeli sreče, morali smo bežati, kamor je kdo mogel. Mene zasledovali so štirje Kozaki, za sabo slišal sem že kričanje gjavrov, pred mano razprostiral se je gosti gozd. Ulegel sem se na sedlo in priporočil se v varstvo Alahu; takrat sem se prvič tako daleč spozabil, da sem udaril svojega

konja z bičem. Kakor tič pobegnila je žlahtna žival skozi grmovje — trnje trgalo je mojo obleko, veje teple so me po obrazu, moj konj ni zmenil se za vse zapreke, s prsi delal si je pot skozi gosto grmovje.

— Morda bilo bi najbolje, da bi ga bil pustil bežati, kamor bi bil hotel, sam bi se pa bil skrnil v goščavo. A nisem se mogel ločiti od svojega konja — in prorok poplašal me je za to. Krogle žvižgale so mi že okrog glave; kozaki bili so mi pa za petami, ter so še bolj pogaali svoje konje, da bi me ujeli . . . a jaz prihajal sem na kraj nekega propada, moj konj obstal je jeden trenutek, potem se pa dvignil čez. Zaduje noge spodrsnile so na nasprotnem robu in obvisel je na sprednjih nogah. Jaz sem spustil uzdo in skočil v propad; to je otelo mojega konja, rešen bremena, skobacal je na rob. Kozaki videli so vse to, a nobeden se ni podal iskat mene v propad, mislili so, da sem se ubil in udrli so jo za konjem. Zlezal sem iz propada in plazil se po gostej travi dalje, ter gledal okrog; bil sem že na kraji gozda, nekaj kozakov pridrvilo se je iz lesa in moj Karagos dirjal je pred njimi po ravnini.

Dolgo so ga preganjali, jeden mu je že dvakrat skoraj vrgel zanjko na vrat. Tresel sem se po vsem životu, zatisnil oči in začel moliti. Čez nekaj minut odprl sem zopet oči in videl, da je moj Karagos s povzdignenim repom in vihrajočo grivo dirjal po planjavi, — gjavri se pa vračajo na svojih utrujenih konjih. Pri Alahu, kar sem ti povedal, je resnica, zgolj resnica! Do pozne noči tičal sem skrit v nekem propadu. In — oh čuda, Azamat, — zaslišal sem v temi tekati mojega konja ob propadu gori in doli, bítí s kopiti in razgetati. Po glasu spoznal sem svojega ljubčeka. — Od takrat se nisva več ločila.

Kazbič objel je svojega konja okrog vratu in prijazno ga ljubkal.

— In ko bi jaz imel tisoč konj, rekel je Azamat, vse ti dam za tvojega Karagosa.

— In jaz bi jih ne vzel, odgovoril mu je Kazbič.

— Poslušaj me Kazbič, rekel je Azamat s tužnim glasom. Ti si vrl človek in hraber bojnič, ti veš, moj oče boji se Rusov in mi ne pusti udeleževati se roparskega četovanja po gorah. Daj mi

konja in jaz storim ti vse kar hočeš. Ako hočeš, ukradem očetu najboljšo puško, ali pa njegovo sabljo — njegova sablja narejena je v Kurdistanu in kar sama seče. Prinesem ti najboljši oklep mojega očeta, ki je jako dragocen.

Kazbič je molčal.

— Od tistega dne, ko sem prvokrat videl tvojega Karagosa, besedoval je dalje Azamat, ko sem prvokrat videl, kako je skakal in izbijal iskre in pesek izpod kopit — čutim nekaj v svojih prsih, in za vse drugo mi ni nič mari. Najlepši jahači mojega očeta mi niso več všeč; sram me je, jezdariti jih . . . Vedno sem žalosten, po cele dneve mislim samo na tvojega konja, njegovo lepo grivo in gibčno hojo. Dozdeva se mi, da njegov bistri pogled išče mene. Z jedno besedo: jaz umrjem, ako mi ne daš tvojega konja.

Azamat začel se je jokati. In vender imel je ta deček železno voljo in nikoli ni jokal, še kot otrok ne.

Za odgovor začne se mu smejati Kazbič.

— Čuj, rekel mu je Azamat s trdim glasom: glej, jaz sem na vse pripravljen. Če hočeš, odpeljem

ti svojo sestro. Sam veš, kako ona poje, pleše in kako lepe zlate vezarije izdeluje. Lepšega dekleta ni v sultanovem haremu! . . . Povej, Kazbič, ali jo hočeš? Počakaj jutri blizu brezdna v gozdu, tam kjer se v vanj izliva potok in jaz ti jo pripeljem . . . Mar Bela ni toliko vredna kakor tvoj Karagos?

Kazbič je molčal; zastonj je prosil in jokal se Azamat, zastonj se je jezil . . .

Ko je bilo Kazbiču zadosti, zaklical je: Pusti me v miru, neumni deček! Ti hočeš jahati mojega konja? Ne naredil bi tri korake, pa bi te vrgel na tla in razbil ti glavo.

— Mene, zavpil je Azamat in sunil s kinžalom Kazbiča; kinžal pa je spoddrsnil ob oklep gorca. Kazbič je zalučal Azamata s krepkimi rokami v ograjo, da se je kar potresla.

Tu bo že ropot, mislil sem si in hitel sem v hlev, da odpeljem najina konja skoz zadnja vrata.

Malo minut pozneje bila je že vsa hiša po konci. Azamat tekel je namreč z raztrganim plaščem v sobo ter povedal, da ga je hotel zadaviti Kazbič. Hitro planili so vsi po svoje puške — in boj se je začel, krik, ropot, strel — vse navskriž. A Kazbič

dvignil se je urno na konja in s sabljo si je napravil pot skozi ljudi, ter je zginil hitro, kakor vrag.

— Pojdite, rekel sem Pečorinu, in prijel ga za roko; najbolje je, da greva, nevarno je mej tujci piti ga malo preveč.

„Počakajva malo!“ rekel je. „Radoveden sem, kako se to konča.“

— Dobro že ne! Ti Azijati so že taki: najprej se napijo, potem se pa pobijajo.

Usedla sva se na konja in odšla domov.

— No, kaj pa je bilo s Kazbičem, vprašal sem radoveden stotnika.

— Tacega človeka ne dobe tako lahko, odgovoril je in izpil svojo čašo čaja.

— Ali ga ni noben ranil?

— To Bog ve. Ti roparji imajo trdno življenje. Videl sem jih v boji, marsikateri bil je že ves predrt kakor sito, pa je še vedno vihtil sabljo.

Stotnik umolknil je nekaj minut, potem pa zopet nadaljeval.

— Ne vem vruga, zakaj sem povedal Pečorinu pogovor, ki sem ga slišal. To mi bo vedno žal.

Ta se je lisičje posmejal in njegov sklep bil je gotov.

— Kakšen sklep? prosim povejte dalje!

— Štiri dni potem prišel je Azamak k nam v trdnjavo in šel k Pečorinu, ki mu je vselej pripravil kak oblizek. Jaz sem bil ravno pri njem, govorili smo o konjih in Pečorin hvalil je Kazbičevega konja, kako je lep, hiter, kakor gorska srna, da cel svet nema tacega. Oči so se bliskale mlademu Tatarju. Jaz skušal sem napeljati govor na kaj družega, a Pečorin napeljal ga je hitro zopet na Kazbičevega Karagosa. To se je ponavljalo vselej, kadar je prišel Azamat. Čez tri tedne opazil sem, da je deček začel hujšati — kakor kak strastni ljubimec v romanih. — Še le pozneje sem bil zvedel, kaj se je bilo zgodilo. Pečorin zmešal je popolnoma dečku glavo. Nekega dne rekel mu je: „Kaj ne, Azamat, ti misliš samo na Kazbičevega konja, a ga ne moreš dobiti! Reci, kaj mi daš, če ti ga jaz pridobim?“

— Vse kar hočeš, odgovoril je Azamat.

„In jaz obljubim ti ga dobiti, a le, ako boš držal obljubo.“

— „Jaz prisezam . . . a prisezi tudi ti!“

„To se razume samo ob sebi. Jaz ti pridobim konja, ti mi pa pripelješ Belo.“

Azamat je molčal.

„Ti tedaj nečeš? Tudi prav. Mislil sem, da si mož, sedaj pa vidim, da si otrok. — Ti si še premlad, da bi jezdil Karagosa.

Azamat bil je rudeč od jeze.

— A moj oče, jecljal je.

„Tvoj oče, ali ne gre nikdar z doma?“

— Se ve, da gre.

„Tedaj gre!“

— Že velja, jecljal je Azamat, bled kakor zid :

Kdaj pa?

„Prvikrat, kadar pride Kazbič k nam v trdnjavo. Obljubil je prignati nam dvanajst koštrunov. Drugo je moje delo. A ne pozabi svoje obljube.“

Bilo je dogovorjeno . . . Res ostudna prigodba. Ko sem jaz zvedel to, očital sem Pečorinu, da ni lepo. On pa mi je odgovoril, da se bo še štela srečna divja Čerkesinja, ako bo njegova žena, da tudi ni napačno, ako malo kaznujemo tega roparja

Kazbiča. Povejte mi, kaj sem hotel odgovoriti na taka dokazovanja . . . Takrat pa še nisem vedel ničesar, kaj sta se dogovorila Pečorin in Azamat. — Čez malo dnij prišel je Kazbič, in nam ponudil koštrunov in medu na prodaj. Jaz sem mu rekel priti drugi dan.

— Azamat, rekel je Pečorin mlademu Čerkesu, ki je bil ravno pri nas: Jutri je Karagos tvoj, ako mi pripelješ Belo; če ne, ga pa nikoli ne boš imel.

— Dobro! rekel je Azamat in odšel hitro domov. Proti večaru vzel je Pečorin svoje orožje in odšel iz trdnjave. Kako sta izvela svoj sklep, nisem mogel izvedeti. Po noči sta se oba vrnila in straža je videla, da je imel Azamat pri sebi na sedlu zvezano žensko z zakritim obrazom.

— In konj? vprašam stotnika.

— No, potrpite malo . . . Drugo jutro prišel je Kazbič in prignal je koštrune na prodaj. Ko je privezal konja za plot, prišel je k meni. Velel sem mu podati čaja; dasi je bil razbojnik, bil je vendar moj prijatelj. Pogovarjala sva se o tem in onem . . . Kar opazim, da je Kazbič zatrepetal . . . barva po

obrazu se mu je spreminjevala in planil je k oknu, od koder videlo se je po nesreči na dvorišče.

— Kaj ti je, vprašam ga.

„Moj konj, moj konj,“ vpil je in tresel se po vsem životu.

In res slišal sem konjsko dirjanje.

— Najbrž jezdi kak kozak, rekel sem mu.

„Ne, ne, izdaja! izdaja!“ kričal je in kakor panter planil je iz moje sobe. Z dvema skokoma bil je zunaj in tekel je proti trdnjavskim vratom. Straža hotela ga je zadržati in zagrabila mu je pot z bajoneti. On pa je skočil čez orožje in bežal dalje po cesti. V daljavi videli smo vzdigovati se oblak prahu. Azamat jezdil je na Karagosu. V tem napel je Kazbič svoj karabiner in ustrelil. — Jeden trenutek je obstal, dokler se ni prepričal, da ni zadel. Potem je pa začel kleti, razbil svoje orožje ob skale na kosce, valjal se po tleh in jokal kakor otrok . . .

Nekaj ljudij šlo je iz trdnjave k njemu in ga popraševalo, kaj se je zgodilo; a on ni slišal ne videl. Nekaj časa stali so okrog njega, potem so se

pa vernili. Ukazal sem položiti denar za ovne predenj, a on se ni ganil, ležal je z obrazom na zemlji, kakor bi bil mertev; tako ležal je celo noč. Še le drugo jutro je ustal in prišel v trdnjavo ter popraševal vojake, kdo mu je ukrall konja. Vojak, ki je stal prejšnji večer na straži, povedal mu je vse brez premisleka. Ko Kazbič zasliši ime Azamat, spusti se v tek v vas, kjer je bival Azamatov oče.

In oče?

— Kazbič ga ni dobil doma. Odpotoval je bil za nekaj dnij, kar je pomoglo, da je mogel odpejlati Azamat lepo sestrico. Ko se je vernil knez, našel ni sina ne hčere. Kot zvit Čerkez vedel je Azamat dobro, kaj ga čaka, ako ga dobi Kazbič v pest; zato je zginil od onega časa. Najbrž se je pridružil kakej roparskej druhalii in se umaknil na ono stran Tereka ali v Kuban, kjer je pa najbrž ubit . . .

V tej nesrečnej zgodbi moral sem še jaz izpolniti svojo dolžnost. Ko sem zvedel, da je Čerkesinja pri Pečorinu, oblekel sem paradno uniformo in šel sem k njemu. Dobil sem go v sobi, ležal je na postelji, z jedno roko podpiral je glavo, z drugo

držal je pa že ugaslo pipo. Vrata v drugo sobo bila so zaklenjena in ključa ni bilo v njih. Vedel sem brž kaj in kako. Pri uhodu zakašljaj sem malo in lahko poteptal z nogami ob tal, a on se ni nič ganil, nič slišal.

— Gospod poročnik! rekel sem mu s trdim glasom. Mar ne videte, da sem prišel jaz?

„O, zdravstvujte, Maksim Maksimič,“ odgovoril je, ne da bi se kaj ganil. „Ali hočete popušiti jedno pipo?“

— Nikar ne zamerite, tu nisem več Maksim Maksimič, temveč vaš predstojnik.

„To je vse jedno. Ali hočete časo čaja? Ko bi vedeli vi, kaj se mi vrti po glavi?“

— Že vem vse, odgovoril sem mu in stopil k njegovej postelji.

„Tem bolje, ker meni bi se danes ne ljubilo pripovedovati tega.“

— Gospod poročnik, vi ste zakrivili nekaj, za kar sem jaz odgovoren.

„Pojdite no! To je prava nesreča! Mar nisva prijatelja!“

— Čemu te šale? Dajte mi hitro svojo sabljo!

— Mitka, moja sabljo.“

Mitka prinesel je sabljo. Zvršivši svojo dolžnost, sedel sem k Pečorinu na posteljo in rekel sem mu: To ni lepo od vas.

— „Kaj ni lepo?“

Da ste odpeljali Belo . . . in ta prokleti Azamat! . . . priznajte vsaj svojo krivdo!

— „A če mi je všeč Bela.“

Kaj sem hotel odgovoriti na to . . . Bil sem ves pobit. Objavil sem mu, ko sem molčal nekaj časa: „Knezu bomo morali dati deklico nazaj, ako jo bo zahteval.“

— „Tega ne bo treba.“

A, če izve?

— „Kje neki če izvedeti?“

Nič nisem vedel mu odgovoriti na to.

— „Poslušajte, Maksim Maksimič,“ rekel mi je Pečorin čez nekaj časa in sklonil se malo po konci: „Vi ste vrl človek . . . ako damo temu divjaku nazaj njegovo hčer, kaj bo naredil ž njo? Umoril jo bo, ali pa prodal komu. Stvar se je zgodila in samo jo nikarmo shujšati. Vi obdržite mojo sabljo in pustite meni Belo.“

— Naj bo! Ali bi jo mogel vsaj videti?

— „V drugej sobi je, a dozdej sem se jej še jaz zaman skušal bližati. V kotu sedi z zagrnanim obrazom, nič se ne gane in boji se kakor srna. Poklical sem neko žensko, ki zna tatarski, in ukazal sem jej streči in sprijazniti jo z mislijo, da je moja . . . in samo moja.“

Jaz sem konečno prijenjal . . . kaj sem pa tudi hotel? Na svetu so taki ljudje, katerim moramo vselej odjenjati.

— Ali se je Bela privadila, vprašal sem Maksima Maksimiča, ali je pa umrla od žalosti in hrepenenja po domu?

— No, prosim vas, čemu bi neki tako žalovala po domu? Iz trdnjave je ravno tako dobro videla domače gore, kakor iz očetove hiše — in to je zadosti za te divjake. Pečorin jej je tudi prinesel danes to, jutri kaj družega. Prve dni ni hotela sprejeti nikacih daril, katera je prepuščal potem Pečorin njenej tovarišici, da bi jo bolj goreče nagovarjala. Oj, darila! Kaj ne premore pisana cunja pri ženskem srci? Vender pustiva to stvar na strani. Dolgo se je moral boriti Pečorin, da je pre-

magal njena protivljenja — tako dolgo, da se je naučil on tatarski, ona pa ruski. S časom se ga je privadila. Dolgo ga je pogledovala le po strani, in če je pela kako narodno pesnico, bila je otožna, da mi je bilo večkrat težko pri srci. Jedenkrat bil sem priča nekega dogodjaja, ki ga nikdar ne pozabim. Šel sem slučajno mimo njenega okna, bilo je odprto. Bela sedela je na nizkem stolčku in povešala glavo na prsi; Pečorin stal je pred njo.

— Poslušaj me, draga Bela; ker boš tako prej ali slej moja — zakaj me trpinčiš? Morda ljubiš kakega Čerkesa? Ako ljubiš družega, te brž izpustim.

Ona odkimala je z glavo.

— Ali me morda tako trpeti ne moreš?

Ona je izdihnila.

— Ali ti morda prepoveduje tvoja vera ljubiti me?

Ona je obleдела, a zinila ni besedice.

— Verjemi mi, Alah je Bog vseh ljudij, ako on pušča meni, ljubiti tebe tako goreče, tudi tebi ne bo branil ljubiti mene. — Pogledala mu je v

obraz, omahovala je še vedno. Njene oči svetile so se kakor goreče oglje.

— Moja draga Bela, nadaljeval je Pečorin, ti vidiš, kako te ljubim. Pripravljen sem storiti, kar hočeš, da tebe razveselim. Ako boš vedno tugovala, to bo moja smrt. Povej mi, ali hočeš od zdaj biti veselejša?

Gledala ga je še vedno s svojimi črnimi očmi in nemo je sanjala, kmalu pa se malo posmehnila in prikimala z glavo v znamenje da mu je dovolila. Prijel jo je za roko in poprosil jo za poljub. Ustavljala se mu je rekoč: „Ne, ne, ni treba!“

Silil je še vedno v njo, — a ona se je jela tresti in jokati.

— Jaz sem tvoja ujetnica, z mano narediš lahko kar hočeš, rekla je in ulile so se jej solze. Pečorin mahnil je jezen z roko in odšel je v drugo sobo. Šel sem k njemu. Roki križem držeč korakal je po sobi gori in doli.

— No, ljubi moj, kaj je pa? rekel sem mu.

— To ni ženska, to je demon. A jaz zastavim besedo, ona bo moja.

Zmajal sem z glavo, podal mu roko in odšel.

Drugo jutro poslal je pota v Kislar, da nakupi raznih dragih rečij, perzijskega blaga, jedno stvar dražjo od druge.

— Kaj mislite o tem, Maksim Maksimič? rekel je Pečorin, ko mi je razkazal darila; tem baterijam mislim ne ustavi se nobena azijatska krasotica.

— Vi še ne poznate Čerkesinj; one so drugačne kakor Georinke in Tatarke onostran Kavkaza — čisto drugačne; držé se družih običajev in so drugače odgojene.

Pečorin se mi je zasmeljal in začel žvižgati neki marš. A pokazalo se je, da sem jaz imel prav. Darila napravila so le slab utis, — ona bila je zapunejša, manj divja — to bilo je pa tudi vse. Pečorin sklenil je poskusiti poslednje sredstvo. Nekega jutra osedlal je konja, oblekel se po čerkeski, vzel svoje orožje in šel k njej.

— Bela, rekel je, ti veš kako te ljubim. Odpeljal sem te upajoč, da me boš, ko me boš spoznala, tudi ljubila. A zmotil sem se. Z bogom! Vse kar tu vidiš je tvoje, in kadar hočeš, lahko vrneš se k svojemu očetu. Jaz sem zločinec v tvojih očeh

in hočem se pokoriti za to. Z Bogom, jaz grem od tod — kam, tega ne vem. Morda me k sreči kmalu doleti kaka krogla ali sablja, in konča moje nesrečno življenje. Spominaj se mene, in odpuščaj mi!

Podal jej je roko za slovo. Ona ni prijela roke in molčala je še vedno. Opazoval sem nju skozi odprto okno, težko mi je bilo pri srci. Njena lica so obledela. Ker ni dobil nikakega odgovora, naredil je par korakov proti vratom, tresel se je po vsem životu — in preverjen sem bil — da izpelje svoj načrt, ki si ga je izmislil samo za šalo; kajti bil je čuden človek. Ni še prišel do vrat, ona plane po konci in vrže se mu v naročje. — Verjemite mi, jaz sem se jokal, vi že veste, kaj se to pravi.

Stotnik umolknil je za trenutek.

— Da, reči moram, nadaljeval je stotnik, žal mi je, da me ni nobena ženska tako ljubila.

Ali je sreča trajala dolgo?

— Da, Bela je povedala, da je, odkar je videla prvokrat Pečorina v očetovej hiši, mnogokrat sanjala o njem, da na njo še noben možki ni napravil tacega utisa. In bila sta srečna.

Kako me je goljufalo upanje, vzdihnil sem,

nadejal sem se, da se bo ta povest bolj tragično končala . . .

Ali oče ni nikoli zvedel za svojo hčer?

— Nekaj je sumil, a prepričati se ni imel časa, kajti čez malo dnij zvedeli smo, da je ubit, in sicer tako-le . . .

Jaz postal sem zopet radovednejši.

— Kazbič sumničil je najbrž starega kneza, da je ukral Azamat konja z njegovim dovoljenjem. Jedenkrat čakal ga je tri vrste od vasi, da izpelje svoje maščevanje. Starec vrnil se je domov, ko je že povsod stikal zaman, da bi našel svojo hčer. Bil je že mrak. Njegovi spremljevalci so malo zaostali; žalosten in zamišljen jezdil je knez dalje po potu. Kar plane Kazbič kakor tiger iz grma, skoči na konja, knezu za hrbet, ter zabode ga s kinžalom, da se je brž zvrnil s konja. Nekateri domačini, ki so to videli, udrli so jo za njim, a niso ga mogli ujeti.

Tako maščeval se je tedaj za izgubo svojega konja, rekel sem svojemu spremljevalcu, da bi mi povedal dalje to povest.

— Res imel je popolnem prav, če gledamo stvar iz vašega stališča, rekel je stotnik.

To me je dirnilo jako nepovoljno. Spomnil sem se, kako lahko privadijo se Rusi običajev onih narodov, mej katerimi živé. Ne vem, ali je ta posebnost dostojna hvale ali grajanja — a ne kaže to neko posebno gibčnost ruskega značaja, ki jasno in pravično pretehta vse, ki opravičujejo zlo, ako se ga ni moč izogniti.

Izpila sva čaj. Konji so že napreženi trepetali v snegu. Luna obledela je na zapadu in jela skrivati se za oblake, viseče po gorskih vrhovih, kakor kosi raztrganega zagrinjala. Zapustila sva kočó. Vkljub prorokovanju mojega tovariša zjasnilo se je nebo in obetalo je lepo jutro. Zvezde na nebu zginevale so druga za drugo. Na desni in na levi odpirale so se črna brezdna in oblaki ovijali so se kakor kače po gorskih vrhovih. Po zemlji vladala je globoka tišina, kakor v srci človeka, ko opravlja jutranjo molitev. Le sem ter tja popihala je lahka sapica od vzhoda in povzdignila zmrznene grive naših konj.

Odpravili smo se na pot. Le s težavo vlekli so borne kleke voz po strmej poti v Gut-Goro. Mi smo šli za vozom peš; kadar so obstali naši konji

utrujeni, položili smo kamena pod kolesa. Lahko bi bili mislili, da naša pot pelje v nebesa: kakor daleč se je videlo, držala je v navkreber, na vrhu gore skrivala se je pa v gost oblak, ki je od prejšnjega večera plaval nad Gut-Goro, kakor jastreb nad svojim plenom. Sneg pokal nam je pod nogami. Zrak bil je tako redek, da smo težko dihali in je silila nam kri v glavo, vendar čutil sem nek prijeten čut po svojih udih in vesel sem bil, da sem tako visoko nad ostalim svetom — res otročji čut: ako se človek osvobodi družbinskih vezij in se približa prirodi, postane otrok. Duša oprostí se vsega, kar je ponarejenega, skuša se pomladiti in postati taka, kakeršna bo gotovo jedenkrat. Kdor je imel priložnost, klatiti se po samotnih gorah in je dihal čisti, oživljajoči gorski zrak, ta bo umel, zakaj opisujem te veličastne podobe.

Naposled prilezli smo na vrh Gut-Gore. Obstali smo in gledali okrog. Sivi oblak plaval je nad goro in obetal bližajoč se vihar. Nebo na vzhodu bilo je pa tako jasno in bleščeče, da sva jaz in stotnik pozabila na grozeči oblak . . . Da, tudi stotnik občudoval je ta lepi prizor; priprosta srca imajo živejši in silnejši čut za lepe, velike prirodne prikazni, kakor mi, ki se navdušujemo za knjige in besede.

— Vi ste že pač vajeni taci^h prikaznij?

— Da, tudi žvižganja krogel se privadimo — kakor se tudi privadimo zapovedovati nepovoljn^{im} občutkom svojega srca.

— Pa pravijo vender, da je staremu vojaku taka godba celo prijetna.

„Prijetna . . . če mislite . . . tako, da bije srce močnejše kakor po navadi . . . A glejte,“ pokazal je na vzhod, „kaka dežela!“

Ta pogled bil je zares lep. Pod nami razprostirala se je Kašavska dolina, katero preseče dvakrat reka Akoragua. Na obeh straneh reke bila je teu^{ka}, višnjeva meglica, ki se je umikala solnčnim žarkom v sosedne globine. Na levi in na desni vzdigovale so se amfiteatralično s snegom pokrite in z lesovi obraščene gore, v daljavi bile so tudi gore, a videle so se vse jednake, kakor skale. Sneg po gorah se je tako prijetno lesketal, da bi bil ostal najrajši tu na veke. Solnce izhajalo je izza sivih gora, in le vajeno oko ločilo je je od soparnih oblakov. Čez solnce vlekli so te rudeči trakovi, — na to opomnil me je posebno moj spremljevalec.

— „Ali vam nisem pravil, da bomo imeli da-

nes vihar. Hiteti moramo, da nas ne prihiti, hitro le hitro poženite!“ klical je gonjačem. Kola so zavrla, a ne s coklami, temveč kar z verigami; voznik prijel je za vajeti, in začeli smo se pomikati počasi nizdolu. Na desnici bila je visoka stena, na levi pa globok propad. Osetska vas videla se je v nižavi kakor lastovičino gnezdo. Pretrčala me je misel, da ta pot, po katerem ne moreta niti dva voza vstric, mora mnogokrat prehoditi vladni sel celo v temnej noči na svojem zanikernem vozu. Jeden najinih voznikov bil je ruski mužik iz Jaroslava, drugi pa Osetčan. Poslednji odpregel je prednje konje in peljal jih previdno za uzda — naš neskrbni Rus pa še zlezal ni z voza. Ko sem opomnil, da naj bo previdnejši, če tudi že samo radi mojega kovčega, katerega bi ne maral iskati v tem propadu, odgovoril mi je: „Le brez skrbi bodite, gospod! Bomo že prišli z božjo pomočjo, saj ne peljemo prvokrat po tej poti.“ — In prav je imel. Z božjo pomočjo smo prišli; a lahko bi tudi bilo, da bi ne bili prišli . . . Ako bi premišljevali o tem ljudje, spoznali bi, da življenje ni toliko vredno, da bi se trudili je ohraniti . . . A ljubi bralec bi morda rad zvedel

konec Beline povesti? — A jaz moram opomniti, da ne pišem novele, temveč popotne črtice, tedaj jo poprej nadaljevati ne morem, da se stotniku samemu zljubi povedati jo dalje. Potrpite malo, a če ne morete, preskočite nekaj listov; vender priporočal bi vam, da greste za mano po poti čez Krestovajo goro (Križno goro), ali goro sv. Kristofa, kakor jo je imenoval učeni Gamba.

Od Gut-Gore prišli smo v Črtovo dolino . . . Kako romantično ime! Ali se pri tem imenu ne domislite kakega skrivnega duha, ki ga obdajajo strašne, nepristopne gore. A nič tacega ni. Ime Črtovaja dolina ne izvira od črta (hudiča), temveč od črte, ker je tukaj georginska meja. Ta s snegom zapadena dolina spominjala me je živo na Saratov, Tambov in druge lepe kraje naše domovine.

— To je Krestovoj, rekel je stotnik, ko sva prišla v Črtovo dolino, pokazavši na s snegom pokrit krib, na katerem je stal črn kamnat križ.

Okrog tega hriba drži pot, katera smo komaj opazili, in rabi se le takrat, kadar je navadna cesta zaprta od zametov in plazov. Vozniki izjavili so, da še ni plazov, da smo varovali konje, mahnili smo jo

po cesti, ki radi mnogih ovinkov ni tako strma. Srečali smo pet Osetcev, ki so se nam ponudili v službo in s kričanjem pristopili k našima vozovoma, ter nju sedaj porivali, sedaj zopet zadrževali. Cesta bila je res nevarna, na desnej vizeli so skoraj nad našimi glavami kupi snega in preteli vsak čas zvaliti se na nas; pot bila je pokrita s snegom, da smo se na nekaterih mestih udirali do kolen, na drugih mestih je sneg pomrzal, in je nam polzelo. Naši konji so se vedno spodtikali in padali, na naši levici bil je globok propad, po katerem tekel je majhen potok, ki se je sedaj skrila pod led, sedaj zopet podal čez strmo pečevje. V dveh urah prišli smo okrog Krestovaje gore. Dve celi uri potrebovali smo, da smo prešli pot, ki je komaj pol ure dolga.

Mej tem spustili so se oblaki niže in usul se je debel sneg, veter je začel žvižgati, kakor piščal onega slavnega ruskega roparja, o katerej pripoveduje pravljica, da se je slišala od konca carstva do družega. Kamnati križ na Krestovaji gori skrila se je v oblakih, ki so se vedno temnejši valili od vzhoda O tem križu pripoveduje neka pravljica, da ga je postavil Peter I., ko je pridrl

z vojsko na Kavkaz. A Peter ni bil nikdar onostran Dagestana, in napis na križi z debelimi črkami pripoveduje, da ga je postavil Jermolov v 1774. letu. A ta pravljica, je v kljub napisu tako globoko ukoreninena v narodu, da res ne vemo, komu bi verjeli — ker tudi napisi niso vselej resnični.

Do postaje Kobi imeli smo še pet vrst. Strma pot držala je zdaj navzdol, tu smo se udirali v debel sneg, tu nam je pa zopet spodletovalo po gladkem ledu. Naši konji bili so utrujeni in otrpneni od mraza. Medlo je vedno huje, prav tako, kakor v naši severnej domovini, vihar je pa tulil še otožnejše in dolgočasnejše. Ubogi, stiskani veter, mislil sem si, žaluje po daljnih stepah, kjer se zamore svobodno dvigati.

— Slabo kaže, rekel je stotnik. Okrog in okrog ni nič družega, kakor megla in sneg. Nam ne kaže družega, kakor ostati na mestu, če nečemo prekucniti se v kak propad. Bajdar je tudi tako narastel, da ni moč čezenj. Pro kleta Azija, kakeršni so ljudje, take so tudi reke, ni jednemu ni družemu ne moreš zaupati. Najini priganjači so kričali, kleli in pretepali konje, ki se niso hoteli ganiti z mesta.

— Vidite, gospod, pravi jeden iz njih, danes ne pridemo v Kobi. Tam gori na hribu vidi se črna pika — tam je pač kakšna koč, kjer popotniki najdejo lahko zavetje ob viharji. Hočete, popeljamo vas tje kaj, ako daste nam kaj za vodko.

„To že vem, prijatelj,“ rekel je stotnik. „Taki so ti ljudje; da le dobe kaj vodke, napno vse svoje moči.“

— A vendar morate priznati, da je nam njihova pomoč jako koristna, rekel sem mu.

„Lepo, lepo,“ mrmral je. „Jaz že poznam to sodrgo, vsako priložnost porabijo, da le dobe za vodko. Bi mari mi sami ne našli pota brez njih?“

Obrnili smo se v stran in prišli smo po mnogih naporih in zaprekah do dveh surovo zidanih koč, in jednako narejen zid jih je obdajal. Raztrgani prebivalci vzprejeli so nas jako prijazno. Pozneje zvedel sem, da jim daje vlada denar in živež za to, da prenočujejo potnike ob slabem vremenu. —

— Tu nam ne manjka ničesar, rekel sem stotniku, ki se je usel k ognju. Zdajci mi poveste lahko dalje povest o Beli, kajti dobro vem, da ni še končana.

„Zakaj mislite tako?“ rekel je stotnik in se nasmehnil.

— Ker se tako čudovito začeta dogodba mora tudi čudovito končati.

„Pravo ste zadeli . . .“

— To me prav veseli.

„Tega veselja vam tudi kratil ne bom — kar se mene tiče, ne morem ubraniti se neke žalosti, ko se spominam na njo.

— Povedati vam moram, da nimam svoje družine. Od svojih starišev že nisem slišal ničesar celih dvanajst let, pridobiti si srce kake ženske mislil nisem predolgo — zdaj pa o ženitvi ni več govora, zato bil sem vesel, da sem dobil koga, ki bi ga mogel razvaditi. Ona pela je pesni svojega naroda, ali pa plesala . . . ha, in kako je plesala! Videl sem že večkrat naše plesalce po deželi, bil sem tudi jedenkrat — bilo je pred dvajsetimi leti — na bojarskem plesu v Moskvi. A kaka razlika! Kakor noč in dan!

Pečorin jo je okinčal, kakor čečo, dan za dnevom bila je krasnejša. Rujava barva njenega obraza se je izgubila in njena lica bila so rudeča kakor

črešnje . . . Poleg tega bila je vesela in uganjala je šale ubogo dete, odpusti mu Bog.

— Kaj pa je bilo, ko je zvedela za očetovo smrt?

— Dolgo smo jej to prikrivali, da se privadi svojega novega bivanja; ko smo jej pa povedali pozneje, jokala je sicer dva dni, potem ga je pa pozabila. Štiri mesece bilo je vse dobro. Jaz mislim, da sem vam že povedal, da je bil Pečorin strasten lovec. Prej je prelazil vse gozde, da je dobil kako srno ali divjega merjasca, — a zdaj se ni ganil iz trdnjave. Čez nekaj časa opazil sem, da je postal zopet melanholičen in otožen, roke križem držeč korakal je po sobi gori in doli, neko jutro podal se je zopet v gozd, in ni ga bilo celo dopoldne nazaj. To se je ponavljalo vedno bolj pogostoma . . .

To je slabo znamenje, mislil sem si, gotovo vzdignil se je mej njima črn oblak. Neko jutro podal sem se v njeno sobo — zdi se mi, kakor bi to bilo včeraj. Bela sedela je na postelji v črnej svilnatej obleki, tako bleda in žalostna, da sem se je skoraj ustrašil.

— Kje je Pečorin? vprašam jo.

„Na lovu.“

— Ali je zopet šel danes?

„Ne,“ rekla je čez nekaj časa, „odšel je še včeraj.“

— Morda se mu je pripetila kaka nesreča?

„Včeraj zvečer bila sem vedno v skrbeh,“ rekla je vsa v solzah, „da ga ne raztrga kak divji merjasec ali medved, ali pa, da ga ne dobe Čerkesi . . . danes pa me muči misel, da me ne ljubi več . . .“

— Zares, ljubo dete, to bi bilo najhujše, kar si moreš misliti.

Začela je jokati, potem si je obrisala solze, povzdignila glavo in rekla s trdim glasom:

„Če me več ne ljubi, zakaj me ne pošlje nazaj v vas? Jaz mu ne maram biti na poti. Če pojde tako dalje, grem sama. Jaz nisem njegova sužnja, knežja hči sem.“

Poskusil sem tolažiti jo.

— A pomisli, ljuba Bela, pri tebi vedno tičati tudi ne more, kakor bi bil prišit za tvojo obleko. Mlad je, lov ga veseli; če je šel, prišel bo zopet

nazaj. A če boš vedno žalovala, naveličal se te bo prehitro.

„Prav imate, jaz hočem biti vesela.“

Smeje se vzela je tamburin, začela peti, ple-sati in skakati. A to veselje ni trajalo dolgo, padla je nazaj na posteljo in pokrila obraz z rokama. Nisem vedel, kaj početi ž njo. Jaz sploh nisem bil vajen občevati z ženskami. Preudarjal sem in pre-mišljeval, s kom bi jo potolažil, a ničesa ni mi prišlo na um. Nekaj časa sva vkupe molče sedela. Jako neprijeten, skoraj smešen položaj. Naposled rekla je :

„Vreme je lepo; ako hočeš, pojdiva sprehajat se na nasipe.“

Bil je zares prekrasen jesensk dan; ni bilo ne pregorko ne premrzlo, gozdi po gorah videli so se tako razločno, kakor bi bili naslikani na porcelan . . . Tibo šla sva po nasipih okrog, potem se je pa usedla ona na trato in jaz zraven nje. Bilo je prav smešno, kako sem tekal za njo, kakor kaka čuvarica.

Naša trdnjava stala je na nekej višini, na vse strani bil je lep razgled. Na jednej strani razpro-stirala se je velika, z mnogimi propadi večkrat pre-

trgana ravnina, noter do neke gore, ki je bila ob-raščena do vrha z lesom: tu pa tam videle so se čede konj in dim čerkeskih vasij, na drugej strani zvižala se je majhna rečica, in v njenej vodi videlo se je grmovje, ki je pokrivalo bližnje gore. Sedela sva na oglu nasipa, odkoder sva lahko pregledala skoraj vso okolico. Iz gozda vidim prihajati nekoga na belem konji. Prišlec se je vedno bolj bližal in obstal samo kakih dve sto korakov onstran reke. Jel je vrteti konja kakor bi bil neumen. Zanimiv prizor.

— Poglej no, Bela, tvoje oči so mlajše ka-kor moje. Vraga, kdo je in kaj uganja?

Pogledala je na onostran in zavpila: „Kazbič, Kazbič!“

— Oh, ta prokleti malopridnež, prišel je zopet norčevat se iz nas.

Pazno pogledal sem tja in res spoznal sem Kazbiča po njegovem zagorelem obrazu in raztrganej obleki.

„To je konj mojega očeta,“ rekla je Bela in prijela me za roko. Trepetala je, kakor trepetličino listje in oči so se jej svetile.

Aha, mislil sem si, golobičica moja, tudi ti imaš razbojniško kri v žilah.

— Pridi semkaj, rekel sem stražniku, vzemi puško in izpihni temu-le dušo; — ako ga zadeneš, dobiš srebrni rubelj.

— Kakor velite, gospod stotnik, ko bi se vrag le vedno ne vrtil.

— No, mu pa zapovej, da naj obstane jedno minuto.

— Heda, prijatelj, zaklical je stražnik in pomignil mu je z rokama; obstoj, kaj se vedno sučeš?

Kazbič res obstane in posluša, mislil je baje, da mu hoče kaj povedati. — Grenadir pomeri in puška počí . . . Ta hip pa je Kazbič spodbodel konja in odskočil v stran. Potem se je pa povzdignil v sedlu, poklonil se po svoje, požugal z bičem . . . ter pobegnil.

— Ali te ni sram? rekel sem stražniku.

— Gospod stotnik, rekel je vojak, bil je že blizu smrti. A ti ljudje so začarani. Z jednem strelom ga ne ubiješ.

Četrť ure pozneje vrnil se je Pečorin z lova. Bela planila mu je v naročje, a ni mu rekla žal besede Kar se mene tiče, bil sem prav jezen nanj.

— Glejte, rekel sem mu, ravnokar smo Kazbiča videli onstran reke in streljali smo nanj. Lahko bi se bila srečala. Ti gorci so maščevanja željni narod. A mislite, da Kazbič ne ve, da ste pomogli Azamatu ukrasti njegovega konja? Bojim se, da je danes spoznal Belo. Jaz dobro vem, da mu je ona pred jednim letom bila jako všeč — sam mi je to povedal: ko bi bil mogel spraviti toliko denarja skup, da bi jo bil kupil, bila bi najberž že njegova žena.

Pečorin se je zamislil. Potem je pa rekel: „Da, previdnejši bodimo . . . Bela od danes ne sme več onstran nasipov.“

Zvečer sva se dolgo pogovarjala. Žal mi je bilo, da je bil tako spremenil svoje obnašanje proti deklici. Ne le, da je polovico časa prebil na lovu, bil je proti njej vedno bolj hladen in ravnodušen. Le redkokedaj jo je še poljubil, ona jela je hirati in obraz se jej je vidno podaljšal, njene oči bile so otožne.

— Zakaj ihtiš in jočeš, Bela? povpraševal sem jo večkrat. Ali te teži kaka žalost?

„Ne!“

— Ali hočeš česa?

„Ne!“

— Ali se ti toži po tvojih stariših?

„Starišev nimam več.“

Cele dneve odgovarjala mi je samo z „ne“ in „da“. Ko sem govoril s Pečorinom o tem, rekel mi je: — Maksim Maksimovič, jaz imam nesrečen značaj. Ali me je tako spridila odgoja, ali me je tako ustvaril Bog; ne vem. To pa vem, da, če napravljam drugim nesrečo, sem sam najusrečnejši. To je slaba tolažba za njo, porečete mi. Res je, pa je tako. Komaj sem se znebil nadzorstva svojih roditeljev, vrgel sem se v naročje vsem veselicam in slastim, ki se dobe za denar — a vse te zabave naredile so me le prav nezadovoljuega in nesrečnega. Potem stopil sem v veliki svet, a koj bilo mi je dolgčas v visokih društvih. Ljubil sem mlade krasotice, a to nečimerno ljubljenje dražilo je le mojo domišljjo, srce je pa ostalo prazno . . . Udal sem se študijam, a tudi znanstva so mi kmalu presedala,

Spoznal sem, da ni niti slava niti sreča odvisna od znanja; kajti najsrečnejši ljudje so najnevednejši; slavo pa dosežejo oni, ki so zadosti pretkani.

— Dolgočasil sem se za smrt . . . kar dobim povelje iti na Kavkaz; to je bil najlepši čas mojega življenja; upal sem, da mi preženo čerkeske krogle dolgčas — a zmotil sem se. V štirih tednih sem se tako privadil zvižganja krogel, kakor brenceljevega brenčanja; dolgčas mi je pa bil kakor še nikoli popred, in bilo je tem dolgočasnejše, ker sem izgubil poslednje upanje. Ko sem prvikrat videl Belo v hiši njenega očeta, ko sem jo prvikrat objemal in poljuboval, mislil sem, da je angelj, ki mi ga je poslal Bog v mojej uesreči. Zopet sem se varal. Ljubezna skromna divjakinje ni dosti boljša od ljubezni sloveče svetne dame. Nevednost in naivnost prve sti ravno tako zoprni, kakor prevzetno koketstvo poslednje.

— Pa ne mislite, da Bele ne ljubim več. Njej imam se zahvaliti za mnogo sladkih trenutkov, za njo dal bi življenje, a dolgčas mi je, kadar sem pri njej . . . Ali je to norost, ali spridenost? Ne vem; to pa vem, da sem vreden pomilovanja, še bolj kakor

ona. Moja duša popačena je od sveta; moja fantazija mi ne da pokoja, moje srce je nenasitljivo. Nič me ne zadovolji, nič me ne razveseli več. Bolečina sem se ravno tako privadil, kakor veselja; vsak dan je moje življenje pustejšše in dolgočasnejše. Kadar mi bo mogoče, podam se na potovanje — ne po Evropi, Bog me tega obvaruj! Pojdem v Ameriko, Arabijo in Indijo — morda zadene me kje smrt. Vsaj upati smem, da mi radi viharjev in slabih cest tako hitro ne zmanjka novih predmetov in zabave. —

— Tako besedoval je še dolgo. Njegove besede ostale so mi v spominu, ker sem jih slišal prvikrat iz ust petindvajsetletnega moža, in Bog daj, da bi jih bil poslednjikrat . . . Kakšno govorjenje! nadaljeval je stotnik obrnivši se k meni: vi ste, kakor se mi zdi živeli dolgo v stolici — kaj, ali so res tam taki ljudje?

Povedal sem mu, da je mnogo mladih ljudij, ki tako govore, ter jih je mnogo mej njimi, ki ne kažejo nikakih lažnjivih čutov. Ta dolgočasnost prišla je v modo v višjih krogih, in se razširila na vse nižje občinstvo, kjer se še bolje pretira. Sedaj

jo pa skriva večina onih, ki trpe res na tej bolezni, kakor kako zločinstvo.

Stotnik, ki takih tenkostij ni razumel, zmajal je in rekel s sarkastičnim glasom:

— Ali so Francozi uveli dolgočasnost v modo?

— Ne, dolgčas izvira od Angležev, odgovoril sem mu.

Aha, zaklical je, to ni čudno, Angleži so nepoboljšljivi pijanci.

Nehote spomnil sem se pri teh besedah one ruske dame, ki je trdila, da Byron ni bil nič drugega, kakor velik pijanec. Sicer se pa ta opomba stotnikova ložje opraviči, kakor izrek one ruske dame; ker sam ni pil upijanljivih pijač, sklepal je, da vse gorje na svetu izvira iz pijanosti.

Po teh postranskih opombah nadaljeval je povest:

— Kazbič se je zopet prikazal — ne vem zakaj — a nesem mogel ubraniti se misli, da se ni bližal zaman naši trdnjavi, temveč nameravaje kako hudobijo.

— Nekega dne poprosil me je Pečorin, da greva na lov na divje merjasce; dolgo sem se branil, naposled sem se pa udal, kakor vselej. Uzela sva seboj pet vojakov in podali smo se na pot. Do desetih prebredli smo gozd in močvirje, a nikake divjačine nismo mogli zaslediti.

— Ali bi ne bilo bolje, da se vrnemo, rekel sem mu. Čemu se truditi, imamo že nesrečen dan. A vkljub vročini in trudu se Pečorin ni hotel vrniti Tak je bil. Kadar si je kaj utepel v glavo, moral je imeti svojo voljo; gotovo so ga bili strašno razvadili v mladosti. Še le proti poldnevu zalezli smo jednega prokletega mrjasca pok! pok! ali upihal jo je nam . . . imeli smo res nesrečen dan! . . . A sedaj, ko smo se malo počili, vrnili smo se domov. Jezdila sva s Pečorinom drug poleg drugzega, rahlo držeč uzdi v rokah. Bili smo že blizu trdnjave, grmovje nam jo je zakrivalo, kar zaslišimo strel . . . Pogledala sva s Pečorinom drug drugzega: naju pretresla je ista misel . . . Hteli smo tja, od koder se je slišal strel. Vojaki zbirali so se pri nasipu ter kazali po ravnini. — Tam bežal je jecdec z neko stvarjo pred sabo na sedlu. Pečorin bil je

ravno tako spreten strelec, kakor zviti Čečenec; snel je urno puško z rame in spodbodel svojega konja, jaz sem jo pa ubral za njim.

K sreči najina konja vsled slabegá lova nista bila trudna. Spustila sta se v dir in prostor mej nama in jezdecem bil je vedno krajši . . . Naposled spoznal sem Kazbiča, a nesem mogel razločiti, kaj je imel pred seboj na sedlu, Ta trenutek došel sem Pečorina in mu zaklical: „To je Kazbič!“

Pečorin me je pogledal, zmajal z glavo in udaril konja z bičem. Bila sva samo jeden streljaj od jezdeca. Njegov konj bil je slabši od najinih, kljubu vsemu priganjanju pomikal se je le počasi dalje. Takrat, mislim, spomnil se je svojega Karagosa. V polnem diru pomeril je Pečorin . . .

— Ne streljaj, zaklical sem mu; prihrani svoj strel za drugo priložnost, saj ga tako ujameva.

Oh, mladost, mladost: Kako si prenegla ob nepravem času!

„Pok!“ in krogla zadela je konja v zadnjo nogo. Konj je poskočil, zmajal se in pal na kolena. Kazbič planil je raz konja in videli smo, da je imel

v rokah žensko z zakritim obrazom. Bila je Bela, uboga Bela!

Kričal je nama nasproti v svojem jeziku, in potegnil je nož . . . niti trenutka nisva smela izgubiti; ustrelil sem tja v en dan, in moja krogla zadela ga je najbrž v pleča, kajti povetil je roko. Ko se je razkadil dim mojega strela, vidim, da je ležal ranjeni konj na tleh in Bela poleg njega. Kazbič je pa urno pobral svojo puško in planil proti grmovju: kakor mačka splazil se je na neke skale. Rad bi ga bil izstrelil od tam doli, a nesem imel časa basati, hitela sva k Beli. — Bila je blede kakor smrt, in kri lila jej je iz rane. Prokleti razbojnik! Ko bi jo bil vsaj zabodel v srce, da bi bila hitro umrla, a kakor pravi ropar zabodel jo je v hrbet. Nič se ni zavedla. Raztrgala sva jej pajčolan in obvezala ž njim njeno rano. Zaman poljuboval je Pečorin njena ustna, — nič več se ni zavedla.

Zasel je zopet konja in jaz položil sem predenj nesrečnico. Prijel jo je za roko in počasi sva odjezdila. Ko sva že dolgo molčala, rekel je Pečorin:

„Čuj Maksim Maksimič, če ne ne bova hitela, ne prineseva žive v trdnjavo.“

— Prav imate, odgovoril sem mu in pognala sva konja. Pri trdnjavinih vratih čakalo naju je že mnogo ljudij. Nesla sva nesrečnico v Pečorinovo stanovanje. in poslala sva po zdravnika. Bil je sicer pijan, vendar je prišel, pogledal njeno rano, potem pa izjavil, da ne bode več jeden dan živa. A v tem se je zmotil . . .

„Ali je zopet ozdravela?“ vprašal sem vesel stotnika.

— Ne, odgovori mi, zdravnik se je le toliko zmotil, da je živela še dva dni.

„Povejte mi no, kako jo je mogel odpeljati Kazbič?“

— Tako-le: Dasi je bil prepovedal Pečorin Beli, šla je vendar sprehajati se iz trdnjave. Bilo je jako vroče, zato usedla se je pri reki na kamen in umivala nogi v vodi. Kar plane iz grmovja Kazbič na njo, zamaši jej usta, ter odpelje v grmovje, kjer je bil pustil konja. Mej tem posrečilo se jej je jedenkrat zakričati; stražniki jeli so kričati in streljati za njim, pa ga ni nikdo zadel . . . Ta trenutek prišla sva s Pečorinom.

„A zakaj hotel jo je odpeljati Kazbič?“

— Kako, zakaj? Ker so vsi Čerkesi rojeni roparji in tatje. Vse kar ni pribito, uzamejo, če tudi nič ne potrebujejo; to že samo zaradi ropanja, „Umrla je tedaj?“

— Da, umrla je, a še le po dolgih mukah, in tudi mi smo mnogo trpeli. Okolu desete ure zvečer povrnila se jej je zavest. Sedela sva na njenej postelji. Komaj odprla je oči, mrmrala je že Pečorinovo ime.

— Pri tebi sem, golobičica moja, odgovoril jej je, ter prijel jo za roko.

„Jaz umiram,“ vzdihnila je. Skušal sem jo potolažiti, rekel sem jej, da je rekel zdravnik, da vsekako ozdravi. — Zmajala je z glavo in obrnila se proti steni. Revica, kako rada bi bila še živela.

Drugo noč jelo se jej je mešati v glavi, vročina silila jej je v glavo in včasih jo je pa stresel mraz. Bledla je. Govorila je o očetu, materi, bratu, in želela nazaj v gore, v svojo rojstno vas; potem je pa zopet govorila o Pečorinu, pridevala mu je vsakovrstna najnežnejša imena, in očitala mu je, da jo več ne ljubi . . . Poslušal sem jo molče in zakril obraz z rokama. A ves čas nisem opazil solze na nje-

nih trepalnicah — ali se res jokati ni mogla, ali se je pa premagovala, ne vem. Jaz še nikdar nesem nikogar videl tako trpeti.

Proti jutru nehala se jej je mešati. Celo uro bila je bleda in tako slaba, da se ni nič ganila; komaj smo videli, da diše. Potem se je opočila in jela govoriti. A o čem? Tega ne uganete . . . Kaj tacega pride le onim na um, ki umirajo . . . Rekla je, da jej je žal, da ni kristjanka, da bi se združila njena duša s Pečorinovo na onem svetu, ter bila bi vsaj v raji njegova žena. Hotel sem jo krstiti pred smrtjo, in povedal sem jej to. Dolgo gledala me je, ne vede, kako bi se odločila, naposled je pa rekla, da umrje v veri, v katerej je rojena.

Tako minul je dan. Kako se je spremenila ona! Njena bleda lica so upala, njene oči se razširile. V njej je gorelo, kakor bi jej bil potisnil goreče železo v prsi. — Naredila se je noč. Ves čas nesva se ganila od njene postelje. Strašno je trpela, vzdihovala in tarnala; a kadar so se jej le malo po-ogle bolečine, zagotavljala je Pečorinu, da jej je bolje, ter ga pregovarjala, da naj gre spat, poljubovala mu je roke in vedno gledala za njim. Proti

jutru obšel jo je oni strah, ki naznanja smrtno uro. Zopet se jej je jelo mešati v glavi, odtrgala je obvezo, in kri ulila se jej je iz rane. Ko smo jo zopet obvezali, pomirila se je malo, ter poprosila Pečorina, da jo poljubi. Pokleknil je poleg njene postelje, rahlo privzdignil njeno glavico ter pritisnil poljub na njene že mrzla ustna. V tem trenutku oklenila se ga je strastno okrog vratu, kakor bi hotela oddati dušo v tem poljubu Oh, bila je sreča za njo, da je umrla! Kaj bi bila počela, ko bi jo bil zapustil Pečorin. Prej ali slej bi se bilo to zgodilo.

Dopoludne bila je mirna in molčeča, dasi jo je zdravnik vedno silil z zdravili.

— A, prosim vas, rekel sem, vsaj ste rekli, da vsekako umrje; čemu jo nadlegujete z zdravili?

Vender je bolje, Maksim Maksimič, rekel mi je, imam vsaj lahko vest.

To je lepa stvar za vest!

Popoludne tožila je strašno čez vročino. Odprli smo vsa okna, a zunaj bilo je topleje kakor v sobi. Naložili smo ledu poleg njene postelje, — a vse ni nič pomagalo. Vedel sem dobro, da je ta

neznosna vročina znamenje, da se bliža smrt, in povedal sem to Pečorinu.

— Vode, vode, klicala je z zamolklim glasom in povzdignila se je nemnogo v postelji. Pečorin postal je bled kakor kreda in podal jej je vode. Jaz sem pa zakril obraz z rokami in začel moliti neko molitvico, katero ne vem . . . Še marsikoga videl sem umirati na bojišči in v bolnišnicah, a to ni bilo nič proti takej smrti, prav nič.

A bilo je še nekaj družega, kar mi je pretresalo srce; v svojih poslednjih trenutkih se ni nič spomnila mene . . . a vender ljubil sem jo, kakor oče! . . . Bog jej odpusti! No, da povem resnico, kaj sem bil v njenih očeh, da bi bila mogla misliti name v smrtnej uri . . .

Kakor hitro izpila je vodo, čutila je, da jej je bolje in čes malo časa izdihnila je.

Odpeljal sem Pečorina iz sobe in šla sva na trdnjavine nasipe. Korakala sva dolgo drug poleg družega z rokami navskriž in besedice nesva spregovorila. Na njegovem obrazu nesem opazil nikake žalosti. Jaz bi na njegovem mestu bil umrl od gorja. Naposled usel se je on na zemljo v senco in začel

črtati podobe v pesku. Že zaradi priličja sem ga malo tolažil. On je pa povzdignil glavo in se zasmehljajal. . . . Pri tem smehu stresel me je mraz po udih in odšel sem, da pripravim, kar je treba za pogreb.

Priznam sam, da sem se največ zato bavil s temi skrbmi, da sem malo raztresel svoje misli. Imel sem kos termalana in velel sem s tem olupšati njeno rakvo, in okinčal sem jo s čerkeskimi portami, katere je bil kupil Pečorin za njo.

Drugo jutro zgodaj pokopali smo jo zunaj trdnjave blizu reke, ne daleč proč od tistega mesta, kjer je poslednjikrat sedela. Okoli njene majhne gomile rastejo bezgovi grmi in akacije. Rad bi bil postavil križ na njen grob . . . Pa nesem se upal . . . vsaj vendar ni umrla kakor kristjana.

— In Pečorin? vprašal sem ga.

— Pečorin je dolgo bolehal in hujšal; nikoli nesva govorila več o Beli; opazil sem, da mu je bilo to neprijetno, zato sem molčal. Čez tri mesece prestavili so ga v drug polk v Georgijo. Od tistega časa se nesva videla več . . . A pravil mi je nekdo, da je odšel v Rusijo in ni več v aktivnej službi. Sicer pa nas jeden le pozno kaj zve.

Zdaj pritoževal se je stotnik, kako je neprijetno, da zve vse novice še le čez jedno leto; verjetno za to, da bi zaglušil tužne spomine.

V govorjenje se mu nesem utikal, a poslušal sem ga.

Čez jedno uro bilo je že vse pripravljeno na pot. Medlo ni več in nebo se je zjasnilo. Odpravili smo se dalje. Mej potom nesem mogel strpeti, da bi ne poprašal stotnika kaj o Beli in Pečorinu.

— Ali neste slišali nikoli, kaj je bilo pa s Kazbičem? vprašal sem ga.

— S Kazbičem? Ne, prav zares ne vem nič gotovega . . . a pravili so, da se v prednjih vrstah naših sovražnikov bojuje nekakov Kazbič v rudečem plašči, ki je tako predrzen, da pribaja celo mej naše vrste in se zna jako dobro ogibati puškinih krogej, ki mu žvižgajo mimo ušes. Ta bi utegnili biti. — —

V Kobi ločil sem se od Maksima Maksimiča; jaz sem se odpeljal s poštnimi konji, on me pa ni mogel dohajati, ker je bil njegov voz pretežek. Nesva se nadejala, da se bova videla še kedaj . . . vendar sva se še srečala jedenkrat, ako hočete po-

vem vam kako je bilo . . . Samo priznajte, da je Maksim Maksimič jako pošten človek . . . Če mi priznate to, poplačan sem dovoljno za svojo morda predolgo pripovedovanje.

Maksim Maksimič.

Ko sva se ločila z Maksim Maksimičem, odpeljal sem se hitro mimo terekskega in dodjarskega propada, zajutrkoval sem v Kazbeku, čaj pil v Lars večerjal pa že v Vladikavkazu. Opisoval ne bodem teh gora, ker to nema nikakega pomena za one, ki neso bili tam, ne navajal statističnih opomb, katerih itak nikdo ne bere.

— Ostal sem v gostilnici, kjer ostajajo vsi potniki; a nikogar ni bilo, komur bi bil mogel ukazati skuhati mi juho, ali speči mi fazana; kajti trije invalidi, oskrbujoči prislugo, bili so preneumni in prepijani, da bi bil mogel kaj dobiti od njih.

— Povedali so mi, da moram čakati tri dni, da pride „okazija“, prej ne morem vrniti se. Zares lepa okazija (prilika)! Da bi mi prej čas minil, jel sem zapisovati povest o Beli, kakor mi jo je pripovedoval Maksim Maksimič, ne vedoč, da bo prvi član cele verige povestij: lej kako ima včasih malen-

kosten slučaj velike posledice! — A vi morda še ne veste, kaj je okazija? To je vojaško spremstvo, obstoječe iz pol stotnije pešcev in nekaj kanouov, s katerim hodijo provijantni vlaki iz Vladikavkaza čez Kabardijo v Jekatarinenburg.

— Prvi dan preživel sem dolgočasno; drugi dan zjutraj pripelje se na dvorišče gostilne majhen voz . . . in iz njega stopi Maksim Maksimič! . . . Pozdravila sva se kakor stara prijatelja. Ponudil sem mu svojo roko, in on vzprijel je ponudbo brez vseh okoliščin, udaril me je po rami in se posmejal. Kakšen čuden človek! . . .

— Maksim Maksimič bil je jako izveden v kuhariji, čudo dobro znal je speči fazana, dobro ga je polil s komarnim razsolom, priznati moram, da, ko bi njega ne bilo, bi ves čas ne bil nič gorkega jedel. Steklenica kahetinskega vina pomogla je pa, da sem lahko pozabil pičlo število jedij, bila je vsaki pot le jedna sama. Ko sem zažgal pipo, usedla sva se, on k peči, jaz pa k oknu, kajti zrak bil je vlažen in mrzel. Molčala sva. Kaj bi pa tudi bila govorila? On mi je že povedal vse, kar je bilo zanimivega, jaz pa o sebi nesem imel pripovedovati ni-

česar. Gledal sem skozi okno. Več nizkih koč videlo se je na obeh straneh širokega Tereka, zadaj so pa molele kvišku sinje gore s kamenitimi steuami, izmed katerih vzdigoval se je visoko Kazbek z belo kardinalsko kapico. Poslovil sem se zamišljen od njih; težko mi je bilo pri srci . . .

Tako sva sedela dolgo. Solnce skrilo se je za mrzle vrhove, in belkasta megla ulegla se je po dolinah, s ceste zaslišal se je pa glas popotnega zvonca in kričanje voznikov. Nekoliko voz z umazanimi Armeñci pripeljalo se je na dvorišče, za njimi pa prazna kočija: lahka, pripravna in elegantna; videlo se je, da je narejena v inozemstvu. Za njo stopal je človek z dolgimi brkami v zurki, dosti lepo oblečen za slugo; da je kaj tacega, spoznal si ga lahko potem, kako je iztepal pepel iz pipe in kričal nad voznikom. Bil je razvajen sluga lenega gospoda — nekak ruski figaro. — „Povej mi, ljubi moj“, zakričal sem mu skoz okno, „kaj je to, — je li prišla okazija, ali kaj?“ — Preširno me je pogledal, popravi svoj zavratni robec in obrnil se proč; poleg njega stoječi Armenec povedal mi je pa, da je res prišla okazija, ter se jutri odpelje nazaj. — „Slava

Bogu!“ rekel je Maksim Maksimič, ki je tudi bil prišel k oknu. „To je čuden voz!“ pristavil je; „najbrž pelje se kak činovnik na preiskavo v Tiflis. Vidi se, da on še ne pozna naših gor! A ni šala dragi moj: on ne ve, kaj se pravi potovati tod, ta kočija se mu bo razbila, naj bo tudi angleškega dela!“ . . . „A kdo je neki — pojdiva, da zveva . . .“ Šla sva ven na mostovž. Na konci mostovža bile so odprte vrata v neko sobo. Strežaj in voznik vlačila sta notri kovčege.

— Čuj brate, vprašal je stotnik strežaja: čegav je ta čuden voz? . . . a . . . res prav pripraven je. Strežaj se pa še obrnil ni, mrmral je nekaj sam seboj in razkladal dalje kovčege. Maksim Maksimič razsrdil se je in sunil suroveža v ramo rekoč:

„Vprašal sem te, dragi moj . . .“

— Čegav da je ta voz! Mojega gospoda . . .

— A kdo je tvoj gospod?

— Pečorin.

— A si ti Pečorin? Pečorin? . . . Oh moj Bog . . . ali ni služil on na Kavkazu? . . . zaklical je Maksim Maksimič in porukal me za rokav. V njegovih očeh žarilo se je veselje.

— Služil je baje, — a jaz nesem še dolgo pri njem.

— No tako! — tako! . . . Prav Gregor Aleksandrovič je! . . . Ali mu ni tako ime? Midva s tvojim gospodom bila sva dobra prijatelja, pristavil je zopet prijazno, potolkel strežaja po rami, da se je ta spodtaknil . . .

— Prosim gospod, vi me zadržujete pri delu, rekel je nejevoljen.

— A bratec! . . . ali ne veš, da sva bila s tvojim gospodom dobra prijatelja? Živela sva precej dolgo vkupe . . . Da, kje se je pa on ustavil? . . .

Sluga je povedal, da bo Pečorin na večerji pri polkovniku N., kjer bo tudi prenočil.

— Ali ne pride nič zvečer semkaj? rekel je Maksim Maksimič: — ali ti, dragi moj, ne

pojdeš k njemu? Če greš, povej mu, da je tukaj Maksim Maksimič — tako mu povej — bo že sam vedel Dam ti osem grivenik za vodko.

Strežaj skremžil je obraz, ko mu je tako malo obljubil, vendar je obetal Maksim Maksimiču, da izvrši njegovo naročilo.

— Čuj, brž bo pritekkel! . . . rekel je Maksim Maksimič vesel; — pojdem čakati ga k vratom . . . Oh škoda, da nesem znan z N

Maksim Maksimič usedel se je na klop pred hišo, jaz sem pa šel v sobo. Sam priznam, da sem tudi jaz težko čakal Pečorina, dasi iz stotnikovega pripovedovanja nesem prav dobro sodil o njem, vendar so me zanimivale nekatere posameznosti njegovega značaja. Čez jedno uro prinesel je invalid samovar z vrelim čajem.

— Maksim Maksimič, ali nečete čaja? zaklical sem skozi okno.

— Zahvalim se mi ne ljubi!

— Oj, le pijte, pozno in hladno je že.

— Ničesar: hvala

— Kakor je vam prav! Začel sem piti čaj; čez deset minut prišel je pa starec notri.

— A, prav imate: bolje je piti čaj, kakor pa čakati. Sluga šel mu je že davno povedat; moralo ga je že kaj zadržati.

— Hitro izpil je jedno čašo čaja, druge že ni hotel, in zopet šel je sedet na klop pred vrati nekako nemiren: Pečorinova ravnodušnost ga je jako užalila tembolj, ker je ravnokar pravil o njunem prijateljstvu, še pred jedno uro bil je trdno prepričan, da priteče brž, ko zasliši njegovo ime.

Bilo je že pozno in tema, ko sem zopet odprl okno in poklical Maksim Maksimiča, da je čas iti spat; zamrmral je nekaj skoz zobe; poklical sem ga drugič — a nesem dobil nikakega odgovora.

Zavil sem se v plašč in ulegel na divan; luč pustil sem goreti; hitro sem zadremal, in spal bi

bil prav pokojno, ko bi me ne bil prebudil Maksim Maksimič, ko je prišel jako pozno v sobo. Vrgel je pipo na mizo, dolgo hodil po sobi gori in doli, pogledal v peč, konečno pa se je ulegel, a dolgo je kašljal, pljuval in obračal se . . .

— Ali vas grizejo stenice? vprašal sem ga.

— Da, stenice . . . odgovoril je in globoko vzdihnil.

Drugo jutro sem se zgodaj prebudil, a Maksim Maksimič bil me je že prehitel. Sedel je že pred gostilnico na klopi: „Jaz moram k poveljniku,“ rekel je: „a če pride Pečorin, pošljite po me . . .“

Obljubil sem mu. Odšel je hitro, kakor bi njegovi udje bili zopet zadobili z nova mladeniško moč in gibčnost.

Jutro bilo je sveže in prekrasno. Zlati oblaki podili so se nad gorami, kakor nova vrsta v zraku plavajočih gora. Pred gostilničnimi vrati razprostiral se je obširen trg; po njem gibalo se je mnogo na-

roda, bila je namreč nedelja, bosí osetinski dečki, ki so prinesli v brentah satovje z medom na prodaj, vrtili so se okrog mene; preklinjal sem jih, sicer se pa zanje nesem zanimal, polotil se me je bil nemir, ki je mučil dobrega stotnika.

Ni minulo deset minut in prikazal se je na kraji trga oni, katerega smo pričakovali. Prišel je s polkovnikom N., kateri ga je spremljal do gostilnice, potem se pa vrnil v trdnjavo. Hitro poslal sem invalida po Maksima Maksimiča.

Pečorinu prišel je naproti njegov sluga in mu dopovedal, da bodo brž nakladali, ter podal mu škatljico s smodkami; ko je dobil nekaj povelj od svojega gospoda, odpravil se je urno, da preskrbi vse potrebno za odhod. Pečorin pa je zakuril smodko, zavezal kaka dva pota in usedel se na klop na drugo stran vrat. Zdaj vam hočem narisati njegov portret.

Bil je srednje velikosti, stegnen, lepo vzrasten, njegova široka pleča kazala so, da je trdnega života, sposoben prenašati vse težave potniškega živ-

ljenja, premembe podnebja, da ga ne ugonobe niti razvratno življenje v stolicah, niti duševni viharji; pri njegovej opraseni barzunastej sukni bila sta sama spodnja dva guba zapeta, tako se je videlo kakor sneg belo perilo, kar je kazalo rednega človeka; njegove umazane rokavice bile so kakor nalašč narejene za njegove majhne aristokratične roke, ko jih je snel, čudil sem se njegovim suhim in bledim prstom. Njegova hoja bila je ravnodušna in lena, in opazil sem, da ni mahal z rokama — verni znak neodkritosrčnega značaja. Sicer pa je to le moja lastna opazka, opirajoča se na moja lastna opazovanja in skušnje, a jaz nikakor nečem, da bi mi kar slepo verovali. Ko je sedel na klop, pripognil se je njegov život tako, kakor bi ne bilo nobene kosti na njegovem hrbtu. Vse njegovo obnašanje kazalo je neko nervoznost, sedel je kakor sedi Balzakova, tridesetletna koketka, na svojem naslonjači po utrudljivem plesu. Na prvi pogled bi mu ne bil prisodil čez tri in dvajset let, a če si ga bolje ogledal, prepričal si se, da jih ima nad trideset. Njegov smeh imel je nekaj lisičjega. Njegova koža bila je

nežna, kakor kake ženske; njegovi belkasti lasje so se krivili že od prirode in lepo okroževali njegovo bledo in lepo čelo, na katerem si pri natančnem opazovanji zagledal majhne gube, ki so se križale, in se gotovo bolj poznale, kadar je bil jezen, ali je kaj uznemirjevalo njegovo dušo, Dasi so bili njegovi lasje in obrvi bele, bile so pa njegovi brke črne — kar je pri človeku ravno tako nekaj posebnega, kakor pri belem konji črna griva in rep. Predno končam njegov popis, moram še povedati, da je imel malo potlačen nos, svitlobele zobe, rujave oči, o njegovih očeh pa moram spregovoriti še nekaj besed.

— Prvič se neso smijale, kadar se je on smejal! — ali še neste te posebnosti opazili pri nekaterih ljudeh? . . . to je znamenje spridenega značaja, ali pa globoke in neprestane žalosti. Izpod pol zapretih trepalnic sijale so s fosfornim bleskom, če se sme tako reči. To ni bil izraz goreče duše ali prežive fantazije, ta blesk bil je podoben blesku brušenega jekla — bleščeč in hladen. Njegov pogled ni bil trajajoč, a presunljiv in nestrpljiv, puščal je

neprijeten utis neskromnega vprašanja: komu bi se bil zdel morda predrzen, ko bi ne bil tako ravnodušen in hladen. A to se je znabiti samo meni tako videlo, ker sem poznal nekatere podrobnosti njegovega življenja, na koga drugega napravil bi pa bil morda čisto drugačen utis; ker pa vam ne bo pravil nikdo drugi o njem, morate biti zadovoljni s tem, kar sem jaz povedal.

Konji bili so že napreženi; zvonci so žvenklali. sluga naznanil je gospodu, da je vse pripravljeno, a Maksima Maksimiča še ni bilo. K sreči zrl je Pečorin ves zamišljen na kavkaške gore, ter ni hitel na odhod. Stopil sem k njemu:

— Ako malo počakate, videli boste starega prijatelja . . .

— Oh, vsaj res! odgovoril je hitro: — pravili so mi že včeraj; no, kje pa je?

Ozrl sem se na trg in zagledal Maksima Maksimiča teči na vso moč V dveh minutah bil je že pri nas, komaj je dihal in pot lil mu je curkoma po obrazu; kosmi sivih las, molečih izpod

kape, prijeli so se mu čela; kolena so se mu tresla hotel se je okleniti Pečorina okrog vratu, a ta mu je prav hladnokrvno podal roko.

Stotnik stal je nekaj trenutkov, kakor bi bil okamenel, potem je pa prijel z rokama Pečorinovo roko: govoriti ni mogel.

— Jako me veseli, dragi Maksim Maksimič! No, kako se kaj imate? rekel je Pečorin.

— A . . . ti . . . a vi . . . jecljal je starec in posilile so se mu solze: — koliko let . . . koliko dnij . . . da kam pa? . . .

— V Perzijo — in dalje . . .

— A tako brž . . . Počakajte še eno malo, predragi! Ali se ločiva tako hitro? Koliko časa se nesva videla . . .

— Meni se mudi, Maksim Maksimič — odgovoril je.

— Moj Bog, moj Bog! kam tako hitite? Koliko imam vam povedati koliko vas vprašati No, kaj? Odpovedali ste se tedaj službi? . . . kako? . . . kaj ste delali sedaj?

— Dolgčas prodajal! odgovoril je Pečorin ter se nasmehnil.

— Ali se še kaj spominjate vašega bivanja v trdnjavi? Lep kraj za lovca! Veste vi ste bili strasten lovec in dober strelec A Bela?

Pečorin je obledel in obrnil se proč . . .

— Da, še se spominjam! rekel je in široko zazeval.

Maksim Maksimič prosil ga je, da bi ostal vsaj še dve uri.

— Imeli bomo dobro kosilo, — rekel je, — pripravil bom dva fazana: pili bomo katehinsko vino se ve, da tukaj ni tako dobro kakor v Gruziji, vendar je odlične vrste Pogovorili se bomo kaj Povedali mi boste, kako ste se imeli v Petrogradu A?

— A jaz nimam ničesar povedati, dragi Maksim Maksimič Prosim, nikar ne zamerite, moram iti mudi se mi.

— Zahvaljujem se, da me neste pozabili, pristavil je in odtegnil roko.

Starcu zmračilo se je lice . . . bil je žalosten in jezen, pa skušal je skriti to.

— Pozabil, jecljal je; jaz vas nikdar ne pozabim No, Bog z vami Ne, nesem mislil, da vas bom videl tacega.

— No, dobro, dobro! rekel je Pečorin in ga objel po prijateljski . . . mari nesem več tisti? . . . Vsak gre svojo pot . . . Ali se vidiva še kedaj — Bog ve! . . .

Ko je govoril to, sedel je že v kočiji in voznik je že prijemal vajeti.

— Počakaj, počakaj! zakričal je na jedenkrat Maksim Maksimič in zgrabil za vratica kočije; skoro bil bi pozabil . . . Pri meni bili so ostali vaši papirji, Gregor Aleksandrovič . . . vlačim jih vedno seboj . . . nadejal sem se najti vas v Gruziji, a Bog je dal, da sva se tukaj sešla; kaj hočem narediti z njimi?

— Kar hočete! odgovoril je Pečorin. — Z Bogom . . .

— Tako, v Perzijo greste? . . . kdaj se vrnete? upil je Maksim Maksimič za njim.

Kočija bila je že daleč, Pečorin dal je z roko znamenje, katero mogli bi tolmačiti takole:

Vi žalujete, čemu neki!

Ni se že več slišalo niti žvenkanje zvoncev, niti ropotanje koles, a ubogi starec stal je še vedno na istem mestu in gledal po cesti, koder je odrdrala kočija.

„Da,“ rekel je nakonec, prizadevaje se kazati kolikor mogoče ravnodušnega, da so mu rosile solze od jeze in žalosti trepalnice: — „da bila sva prijatelja — no kaj je prijateljstvo v današnjih časih! . . . Kaj sem mu jest mari? Jaz nesem bogat, nemam visoke službe, tudi po letih se ne ujemava . . . Lej ga, kakšen gizdalin je postal, ko je bil nekaj časa v Petrogradu . . . Kakšna kočija . . . koliko rečij . . .“ te besede bile so z nekim ironičnim smehom govorjene.

„Povejte mi no,“ rekel je obrnivši se k meni: „kaj vi mislite o tem? po kaj ga vrag vleče v Perzijo? Smešno, za Boga, zares smešno je to! Da, jaz sem že davno rekel, da je ve-

ternjak na katerega se ni zanašati Da, žal mi je vender zanj, ker bo slab konec storil Vsaj ni mogoče drugače Večkrat sem že rekel, da nema sreče kdor zapušča stare prijatelje! . . .“

In obrnil se je proč, da bi skrnil notranjo razburjenost, ter korakal je okrog svojega voza, kakor bi ogledoval kolesa, in solze zalivala so mu oči.

— Maksim Maksimič, rekel sem mu stopivši k njemu, kakšne papirje pustil je pa vam Pečorin?

— F, Bog ve, kakšne? nekake zapiske . . .

— Kaj boste naredili ž njimi?

— Kaj? Velel jih bom podelati v patrone.

— Dajte jih raje meni.

Pogledal me je, čudeč, se in mrmral nekaj skoz zobe, potem je pa začel riti po kovčegu; izvlekel je ven jeden zvezek, vrgel ga s preziranjem na tla; tako družega, tretjega . . . in desetega; meni se je ta jeza zdela otročja in neumna, a miloval sem ga.

— Tu so vsi, rekel je: čestitam vam, da do-
bite tak zaklad

— Ali smem jaz storiti ž njimi kar hočem?

— Makari če jih ponatisnete v časnikih. Kaj
je to meni mari? Ali sem jaz morda njegov
pobratim ali sorodnik? Res sva bila dolgo
vkupej pod jedno streho A s kom še nesem
vkupe živel

Pograbil sem hitro papirje in jih nesel proč,
da bi se ne premislil stotnik. Kmalu prišli so mi
povedati, da čez jedno uro odide okazija, ukazal
sem naložiti svoje reči. Stotnik prišel je v sobo,
ko sem bil jez že napravljen za na pot; a kakor se
je videlo, on se ni pripravljaj na odhod, njegov
obraz bil je hladen.

— Ali vi ne odpotujete, Maksim Maksimič?

— Ne.

— Zakaj pa ne!

— Poveljnika še nesem videl, a oddati mu
imam jako važne reči.

— Vsaj ste že bili pri njem?

— Bil sem res, rekel je malo v zadregi, a nesem ga dobil doma čakati ga pa nesem hotel.

Razumel sem; ubogi starec je prvokrat v življenji opustil službine zadeve radi svojih potreb, če govorimo v knjižnem jeziku — a kako plačilo dobil je za to!

— Prav žal mi je, Maksim Maksimič, rekel sem mu, da se ločiva tako hitro.

— Kaj se vi brigade za nas neizobražene starce! Sedanja mladež je posvetna in prevzetna; dokler vam švigajo čerkeske krogle okrog glav, smo vam dobri, a če se vidimo pozneje, je pa vas še sram podati roko staremu prijatelju.

— Tacega očitanja nesem zaslužil, Maksim Maksimič.

— Da, nikaar ne zamerite, jaz govorim, kar mi pride na jezik; a vam voščim srečno in veselo pot,

— Poslovila sva se prav suho. Dobri Maksim Maksimič bil je zopet strogi in trmasti štabni stot-

nik! In zakaj? Zato, ker mu je podal Pečorin iz raztresenosti ali iz kakega drugega uzroka samo roko, ko ga je on hotel objeti okrog vratu: Žalostno je videti, ko mladenič zgubi najlepše nade in sanje, ko se mu raztrga rožino zagrinjalo, skoz katero je prej gledal človeška dela in čuvstva, če tudi je še upanje, da zameni on stare zmote z novimi, ravno tako minljivimi, a zategadelj ne manj sladkimi A s čim jih hoče nadomestiti mož v letih Maksima Maksimiča? Nehoté okameni srce in zapre se duša . . .

Odpotoval sem sam.

Pečorinov dnevnik.

Predgovor.

Nedavno sem zvedel, da je Pečorin umrl, vračajoč se iz Perzije. Ta vest me je jako razveselila, kajti dala mi je pravico natisniti te zapiske; porabil sem to priliko ter postavil svoje ime pod tuje delo. Upam, da mi bodo odpustili čitatelji to nedolžno prevaro.

Zdaj moram ob kratkem pojasniti uzroke, ki so me naveli, da objavim občinstvu srčne skrivnosti moža, ki ga niti dobro poznal nisem. Ko bi bil vsaj njegov prijatelj: kovarna neskromnost dobrega prijatelja znana je vsacemu; a jaz sem ga videl samo jedenkrat v življenji in še to na velikej cesti, tedaj ne morem čutiti k njemu one skrivnostne zavisti, ki se skriva pod krinko prijateljstva in čaka težko smrti ali nesreče prijatelja, da zamore razliti na njegovo glavo celo kopo očitanj, svetov, zasmežovanj in pomilovanj.

Prebirajoč te zapiske, preveril sem se o odkritosrčnosti tega, ki tako brezobzirno priznava svoje slabosti in pregrehe. Zgodovina človeške duše, četudi jedne same majhne duše, ni dosti manj koristna in zanimiva, nego zgodovina celega naroda, osobito, — če je produkt opazovanj zrelega uma nad samim seboj, in kadar je pisana brez baharske želje izbuditi sočuvstvo in občudovanje samega sebe. Rousseau-jeve izpovedi imajo to napako, da jih je čital svojim prijateljem.

Samo želja koristiti občinstvu navela me je izdati odlomke iz tega dnevnika, ki sem ga slučajno dobil v roke. Da sem premenil vsa lastna imena, vendar bodo ti, o katerih se govori, lahko spoznali samega sebe in odpustili pregreške možu, ki že nema nič občega s tem svetom. Vsaj mi skoraj vselej opravičujemo to, kar razumemo.

V tej knjigi objavil sem samo to, kar se tiče Pečorinovega bivanja na Kavkazu. V mojih rokah je še debel zvezek, v katerem opisuje vse svoje življenje. Kedaj morda pride tudi ta zvezek na svitlo, a sedaj iz važnih uzrokov ne morem prevzeti zato odgovornosti.

Nekateri čitatelji bi morda radi zvedeli, kako sodim jaz o Pečorinu. Moj odgovor na to daje — naslov te knjige. „To je zlobna ironija“, porečete mi. — Ne vem.

T a m a n.

Taman je najubošnejše mestece iz vseh primorskih ruskih mest. Malo je manjkalo, da tam nisem umrl od lakote in da me vrhu tega niso utopili v morji. Pripeljal sem se s poštnim vozom pozno po noči. Voznik ustavil je utrujene tri konje pri vratih jedine zidane hiše v predmestji. Stražnik, črnomorski kozak, zaslišavši glas zvoncev, zaklical je z zaspanim in hripavim glasom: „kdo gre?“ Prišla sta ven narednik in desetnik. Povedal sem jima, da sem častnik in potujem v vladinih zadevah, ter zahteval sem stanovanja. Desetnik peljal me je po vsem mestu okrog. Kamor sva prišla, nikjer ni bilo več prostora. Bilo je mrzlo, jaz že nisem spal tri noči, bil sem tedaj truden in začel sem se jeziti. — Pelji me kamor bodi, k razbojnikom ali k vragu samemu, samo, da se bom imel kam uleči.

— Še jedna koč, odgovoril je desetnik, a ne vem, če bo vašemu blagorodju všeč, tam ni čisto. Kaj pomeni poslednja beseda, nisem razumel, velel sem iti dalje, in po dolgem stikanji po umazanih, na obeh straneh s plankami zagrajenih ulicah prišla sva k malej koči, prav na morskem bregu.

Polni mesec osvitljeval je streho iz bičevja in bele stene mojega novega bivanja; na dvorišči, obzidanem s surovim zidom iz kremenca, stala je druga koč, manjša in starša od prve. Od njenih sten padal je strmo breg proti morju, ki je šumelo doli in pleskalo z valovi ob breg. Luna je tiho osvetljevala nemirno vodno površje, daleč od brega razločil sem dve ladji, katerih črna jadra videle so se kakor pajčevine na bledem nebeškem oboku. Tam stoje ladje na sidrih, mislil sem si — jutro odpotujem lahko v Gelendžik.

Moj sluga bil je linijski kozak. Velel sem mu razložiti kovčeg in odpustiti voznika, jaz sam sem pa začel klicati gospodarja — vse tiho; trkam — nobenega glasu . . . Kaj je to? Nakonec prilezel je iz veže deček kakih štirinajstih let.

— „Kje je gospodar“? — Ni ga. — „Kako, ali tu ni nobenega gospodarja“? — Nobenega. — „Kje je pa gospodinja“? — Šla je v vas. — „Kdo mi bo odprl duri“? rekel sem in brcnil z nogo vanje. Duri so se same odprle, in iz koče potegnil je vlažen zrak. Prižgal sem žveplenko in posvetil dečku pod nos in zagledal sem dve beli očesi. Bil je slep, od rojstva čisto slep. Stal je pred mano in ni se ganil, jaz sem pa začel ogledovati črte njegovega obraza.

Povedati moram, da imam silne predsodke proti vsem slepim, brljavim, gluhim, breznogim, brezrokim, grbastim in drugim podobnim. Opazil sem, da je neka čudna zveza mej človekovo vnanjostjo in njegovo dušo, kakor bi z izgubo kakega telesnega uda, izgubila tudi duša kako čuvstvo.

Vender sem pogledoval slepčev obraz; no počete, kaj se neki mora čitati na obrazu brez očij? . . . Dolgo sem ga gledal in pomiloval, kar zapazim na njegovih tenkih ustnih komaj vidni smehljaj, ki je napravil name, ne vem zakaj, jako neprijeten utis. Usiljevala se mi je misel v glavo, da ta deček ni tako slep, kako se vidi; zaman sem se

trudil preveriti sebe, da se mre ne dado ponarediti. Čemu bi jih pa tudi kdo ponarejal? A kaj se če? — Jaz sem že tako nagnen k predsodkom.

— „Ali si ti domač sin?“ vprašal sem ga naposled. — Ne. — „Kdo si pa?“ — Uboga sirota. — „Ali ima gospodinja kaj otrok?“ — Ne, imela je jedno hčer; pa jo je potegnila s Tatarjem čez morje. — „S kakim Tatarjem?“ — Vrag ga poznaj! krimski Tatar je, — mornar v Krči.

Šel sem v kočo; dve klopi, miza in jedna velika škrinja pri peči bila je vsa pohišna oprava. Na steni ni bilo nobene svete podobe — slabo znamenje! Skozi razbita okna vlekel je morski veter. razgrnil sem svoj plašč po jednej klopi, kozak svojega po drugej, in ulegla sva se; kozak je čez deset minut že zasmrčal, a jaz nesem mogel zaspati, zdelo se mi je, da se vedno vrti pred menoj deček z belimi očmi.

Tako pretekla je skoro jedna ura. Mesec svetil je skozi okno, njegova svetloba videla se je na kočinih tleh. Kar najedenkrat naredi se senca na razsvetljenem pasu na tleh. Ustal sem in pogledal skozi okno: nekdo bežal je drugič mimo okna

in skril se Bog ve kam. Nesem mogel misliti, da bi to bitje bežalo po strmem bregu, vendar ni imelo nikoder drugod. Ustal sem, ogrnil plašč, opasal kinžal in odšel prav tiho iz sobe; srečal sem slepega dečka. Skril sem se za plotom, on je pa šel trdo in varno stopaje mimo mene. Kmalu prinesel je pod rano neko culico in vrnil se po ozkej in strmeji poti k morju. „Nocoj pa res mutasti govore in slepi vidijo,“ mislil sem si in šel za njim tako daleč proč, da me ni zapazil in jaz ga nisem zgubil izpred očij.

Mesec skril se je za oblake in po morji ulegla se je gosta megla, komaj sem videl svetilnico na bližnji ladiji; na breg ploskali so peneči valovi, grozeči potopiti vsak trenutek slepega dečka. Le težko lezel sem doli za njim po slabem potu; do morja prišedši ustavil se je malo, potem se pa obrnil na desno; šel je jako blizu vode, toliko, da ga neso zgrabili in odnesli valovi; soditi po tem, kako je varno skakal po kamnih in ogibal se prepadov, to ni bila tod njegova prva pot. Naposled obstal je, kakor bi nekaj poslušal, sedel na tla in položil culico zraven sebe. Opazoval sem vsako njegovo

gibanje, skrit za neko skalo na bregu. — Čez nekaj minut prikazala se je na nasprotnej strani bela podoba, prišla je k slepcu in sedla poleg njega. Veter, ki je pihal od one strani, prinašal je sem ter tja njini govor do mojih ušes.

— Kaj, slepec? rekel je ženski glas: — burja je silna; Jankota ne bo. — Janko ne boji se burje, odgovoril je slepec. — A megla je vedno gostejša, rekel je zopet ženski glas izrazujoč žalost.

— V megli se je že ložje pritihotapiti mimo stražnih ladij, odgovoril je deček. — A če utone? — No, kaj je potem? pa pojdeš ti brez novega robca v nedeljo v cerkev.

Nastal je molk; meni se je nekaj čudno zdelo: slepec govoril je z mano maloruski, sedaj pa govori v čistej ruščini.

— Vidiš, da sem imel prav, rekel je slepec in udaril ob dlani; — Janko ne boji se niti morja, niti vetrov, niti megle, niti straž na bregu; poslušaj, to ni pleskanje morskih valov, mene ne goljufa, — tu slišijo se dolga vesla.

Ženska planila je kvišku in pogledovala jako nemirna v daljavo.

Tebi se meša slepec, rekla je, jaz ne vidim ničesar.

Tudi jaz nesem mogel razložiti v daljavi nikakega čolna, če tudi sem si napejnal oči. Čez deset minut pokazala se je mej valovi črna pika, ki je bila sedaj večja, sedaj manjša. Kmalu približal se je čoln čez valove k bregu. „Pogumen je veslar, ki se je upal v takej noči čez dvajset vrst široki proliv, in važen mora biti uzrok, ki ga je spravil na to pot.“ Tako misleč zrl sem na majhni čoln in srce mi je silno bilo: sedaj se je utopil kakor raca, sedaj zopet mahnil z veslom, prav kakor s peruti in vzdignil se sredi penečih valov; vsak čas zaleti se z vso silo na breg in razleti v kosce; a čolnič se je spretno obrnil v stran in nepoškodovan priplul v mali zaliv. Iz čolna stopil je človek srednje velikosti, v tatarske kapi, in pomignil onim dvema z roko — in vsi trije začeli so vleči nekaj iz čolna. Čoln bil je tako težko naložen, da se mi še sedaj zdi čudno, kako da se ni utopil. Vsak zadel je jedno culico na pleča in odšli so hitro doli po morskem bregu; kmalu nesem videl nobenega. Vrnil sem se v kočo; a reči moram, da me je vse to jako vznemirilo in težko čakal sem jutra.

Kozak se je jako čudil, ker sem bil že napravljen, ko se je zbudil; a jaz mu vender nesem povedal ničesar. Nekaj časa gledal sem skozi okno na sinje nebo, po katerem podili so se majhni oblaki, in na daljni Krimski breg, ki se vleče kakor vijolčnasti pas, in se konča s skalo, na katerej stoji svetilni stolp; potem sem se pa odpravil v trdnjavo Fanagorijo k poveljniku, da zvem, kdaj bom mogel odpotovati.

A — žalibog! poveljnik mi ni mogel povedati nič gotovega. Vse ladije v ladjestaji so kupčijske, katerih še neso začeli nakladati. — „Čez dva ali tri dni morda pride poštna ladija,“ rekel je poveljnik — „takrat bomo že videli.“ Vrnil sem se domov jezen in nejevoljen. V durih čakal me je že moj kozak ves prestrašen.

— Slabe reči se slišijo, vaše blagorodje, rekel mi je.

— Da, vse gre narobe, prijatelj. Bog ve, kdaj še odrineva od tod!

Sedaj je postal še nemirnejši, stopil je prav k meni in zašepetal mi na uho: — „Tukaj ni varno. Danes srečal sem črnomskega narednika, s katerim sva znana — bila sva prejšnje leto pri jednom

polku; — ko sem mu povedal, kje sva se nastavila, rekel mi je: tam bratec ni varno, ljudje so hudobni Da, kaj pa je s tem slepcem? hodi povsod sam na trg, po kruh, po vodo Kakor se vidi, tukaj so že vsega tega privajeni.

— No, kaj pa je? Ali se je vsaj kaj pokazala gospodinja?

— Danes, ko vas ni bilo doma, prišla je s svojo hčerjo.

— S kako hčerjo? vsaj ona nema hčere. — A, Bog ve, kaj je, če že ni hčer; starka sedi sedaj v koči.

Šel sem v kočo. Peč bila je toplo zakurjena in kuhalo se je dovolj razkošno kosilo za reveže. Starka odgovarjala je na vsa moja vprašanja samo s tem, da je gluha. Kaj sem hotel začeti ž njo? Obrnil sem se k dečku, ki je sedel pri peči in deval na ogenj suhljad. — No slepi vragek, rekel sem mu in prijel ga za uho: — povej brž, kaj si nesel po noči v culici pod pazduho — a? — Moj slepec je kar zajokal, zakričal, zaihtel: — Kam sem jaz šel? . . . nikamor nisem šel! . . . S culico? — S kako culico? — Sedaj je pa starka dobro slišala

in začela je jezno mrmrati: Oh, kaj si še zmislite, pa še od tega slepega reveža! Kaj mu hočete? kaj vam je storil? Bil sem že sit tega, in sklenil sem trdno najti ključ do te uganke,

Zavil sem se v plašč, šel ven in usedel se pri ograji na kamen, ter gledal pred se v daljavo; pred mano razprostiralo se je viharo morje, njega jednolično šumenje spominjalo me je na ljudski šum in mrgolenje v kakem velikem mestu, spomnil sem se prejšnjih let in moje misli preselile so se daleč na sever, v našo mrzlo stolico. Utopil sem se v razna premišljevanja in sanjarije, ter pozabil vse, kar je bilo danes . . . Tako presanjal sem jedno uro, morda še več . . . Kar me prebudi neko petje iz mojega premišljevanja. To je bil ženski glas . . . a od kod je prihajal? . . . Pazno sem poslušal; napev bil je čist, sedaj počasen in tužen, sedaj zopet nagel in vesel. Gledal sem okrog, a nikogar ni bilo; poslušal sem z nova — in bilo je, kakor bi padali glasovi iz neba. Povzdignil sem oči: na kočinej strehi stala je deklica v pasastej obleki, z razpletenimi lasmi, prava rusalka (vila). Jedno roko držala je nad očmi, da bi jih varovala solčnih žarkov, in gle-

dala je v daljavo, sedaj se je smejala in govorila sama seboj, sedaj zopet z nova zapela pesnico.

To pesem zapomnil sem si od besede do besede:

Kak po voljni voljuške —	Burja-lj razjigrajemtsja
Po zeljonu morju,	Starje korabljiki,
Hodjat vsjo korabljiki	Pripodimut kriliški
Beloparusniki.	Po morju razmečutsja.

Promež teh korabljиков	Stanu morju klanjatsja
Moja lodočka,	Ja nizjohonko:
Lodka nesnaščonaja,	„Uz ne tron ti, zloje morje,
Dvuhveseljnjaja.	Moju lodočku.

Vezjot moja lodočka
 Vešči dragocennija,
 Pravit eju v tjomnu noč
 Bujnjaja golovuska.“

Nehoté sem se domislil, da sem slišal po noči ravno ta glas; zamislil sem se jeden trenutek; ko sem pogledal drugič na streho, deklice ni bilo več gori. Ta hip planila je mimo mene, pojoča neko drugo pesen in pokajoča s prsti tekla je notri k starki, in začel se je prepir. Starka se je jezila, deklica se jej je pa krohotala. Na jedenkrat priteče zopet sem moja undina, prišedši do mene obstala

je in uprla v me svoje bistre oči, kakor bi se jej zdelo čudno, da sem tukaj; potem je odšla tiho in ravnodušno na morski breg. A s tem ni bilo še končano: celi dan vrtela se je okrog mojega stanovanja, petje in skakanje ni se pretrgalo niti jedno minuto. Čudno bitje! Na njenem licu nisi zapazil ne sledu blaznosti; njene oči bile so vedno predrzno uprte v me, zdelo se mi je, kakor bi bile obdarovane z neko posebno magnetično silo, in kakor bi pričakovale kakega vprašanja. A kadar sem jo nagovoril, zbežala je in se mi je porogljivo zasmejala.

Nikoli še nesem videl take ženske. Sicer ni bila nikaka krasotica, a jaz imam svoje posebne pojme o ženskej lepoti. Na njej bilo je mnogo plemena (rase) pleme je pa pri ženskih, kakor pri konjih, „važna stvar“, to je iznajdba mlade Francije. Pleme kaže se največ v hoji, rokah in nogah, posebno nos je jako važnega pomena. Pravilni nos se v Rusiji mnogo težje dobi, nego majhna nožica. Moja pevkinja imela je k večjemu osemnajst let. Posebna gibčnost njenega života, neko samo nje lastno kimanje z glavo, dolgi rumeni lasje, ki so lepo viseli po malo zarujavelih plečih in vratu, zlasti

pa njeni pravilni nos: vse to me je očarovalo. V njenih postranskih pogledih čital sem nekaj prisiljenega, [oh kaka je sila predrazsodkov!] a njeni pravilni nos spraval me je z uma: mislil sem, da sem našel Göthejevo Mignon — to čudno stvarstvo nemške domišljije; in mej njima bilo je res mnogo podobnosti: ti hitri prehodi od največje razburjenosti k popolnej mirnosti, to skrivnostno govorjenje, ti skoki, čudne pesni . . .

Pod večer ustavil sem jo v durih, in začel ž njo sledeči razgovor:

— Povej mi, krasotica, vprašal sem jo — kaj si delala danes na strehi? — Gledala sem, od kod vleče veter. — Zakaj? — Od koder prihaja veter, od tam pride tudi sreča. — Kaj, morda si s petjem klicala srečo? — Kjer pojo, tam je sreča doma. — Kaj pa, če prikličesh s petjem gorje? — Kaj? kjer ne bo bolje, tam bo huje, a od hudega do dobrega ni več daleč. — Kdo te je naučil to pesen? — Nikdo me je ni naučil, jaz pojem, kar mi pride na um — kdor me mora slišati, ta me bo že razumel, a komur ni treba slišati, ta me tudi razumel ne bo. — Kako ti je ime, draga moja pev-

kinja? — Kdor me je krstil, ta že ve. — A kdo te je krstil? — Jaz ne vem. — Aha, ti nečeš povedati ničesar o sebi! A jaz sem vendar zvedel nekaj o tebi (ona ni spremenila barve na obrazu in ni ganila z ustni, ravno tako kakor bi ne bil govor o njej). Zvedel sem, da si ti sinoči lazila po morskem bregu. — In povedal sem jej vse točno, kar sem videl po noči, misleč ostrašiti jo; nimalo ne! Zakrohotala se je na vse grlo. — Mnogo važnega ste videli, pa jako malo veste; a kar veste, ohranite zase. — A ko bi jaz na primer objavil poveljniku? — in prizadeval sem si kazati kolikor mogoče resni obraz. Na to je ona poskočila, zapela in skrila se, kakor tičica prepodena iz grma. Poslednje moje besede bile so prenačljene; a takrat nesem mislil, kake posledice utegnile bi imeti; pozneje sem se kesal, da sem jih izustil.

Ko se je zmračilo, velel sem kozaku pripraviti čaj, prižgal sem luč, usedel se k mizi ter kadi! iz svoje potne pipe; ko sem izpil drugo čašo čaja, zaškripale so vrata, zaslišal sem za hrbtom šumeti obleko in lahke korake; zatrepetal sem in se obrnil — bila je moja undina. Sedla je tiho meni

nasproti in uprla v me svoje oči, jaz ne vem po čemu, a njeni pogled zdel se mi je čudovito mil; spominal me je onih pogledov, ki so v prejšnjih letih tako samovlastno igrali z mojim življenjem. Ona, zdelo se mi ja, čakala je, ka bi jo kaj vprašal, a jaz sem molčal, nek notranji nepokoj zavezal mi je jezik. Njen obraz bil je tužen in bled, in kazal je nek notranji nemir; roka njena bročila je sem ter tja po mizi in opazil sem, da se je tresla; njene prsi so se visoko vzdigovale, kar je kazalo, da je zadrževala dihanje. Te komedije bil sem sit, in hotel sem že prav na prozajičen način pretrgati to molčanje, to je ponuditi jej jedno čašo čaja, kar skoči ona kvišku in se mi ovije okrog vratu, in začutil sem vlažni in gorki poljub na mojih ustnih. Pred očmi naredila se mi je tema in v glavi se mi je vrtelo, pritisnil sem jo k sebi z vso silo mladeniške strasti, a izvila se je kakor kača iz mojih rok, in pošeptala tiho na uho: „po noči, ko vsi zaspé, pridi na breg,“ in kakor strela pobegnila je iz sobe. V veži prekucnila je samovar in svečo, ki sta stala na tleh. „To vražje dekle!“ zakričal je kozak, ki se je bil raztegnil po slami, in se že ve-

selil, da se bo segrel z ostanki čaja. Ta krik me je še le prebudil iz svojega sanjarenja.

Čez dve uri, ko je vse pospalo, vzbudil sem svojega kozaka: — „Ako ustrelim s samokresom,“ rekel sem, „mu priteci na breg.“ Ta si je mel oči in ogovoril mi mehanično: „Čujem vaše blagorodje“. Utaknil sem samokres za pas in odšel. Čakala me je na bregu. Njena obleka bila je jako lahka; okrog ledij bila je z robcem prepasana.

— Pojdite za menoj, rekla je in prijela me za roko, in šla sva proti morju. Mesec še ni bile izšel, samo dve zvezdici blesketali ste, kakor dva rešilna stolpa na nebeškem oboku. — Pojdiva v čoln, rekla je moja spremljevalka. Jaz sem omahoval — kajti nesem ljubil sentimentalnih voženj po morji; a pre-mišljevati nesem imel časa. Poskočila je v čoln in jaz za njo, nesem še utegnil dobro premisliti, ko že začutim, da se čoln giblje. „Kaj to pomenja?“ rekel sem jezen. — „To pomenja,“ odgovorila je, ko me je posadila v čolnu na klop in objela me okrog vratu: — „to pomenja, da te ljubim“ Njeno lice pritislilo se je na moje, in začutil sem njeno gorko dihanje. Kar pade nekaj v vodo; posegel sem

za pas — a mojega samokresa ni bilo. Strašen sum se me je polotil, in kri udarila mi je v glavo! Ozrl sem se okrog — od brega bila sva že kakih petdeset sežnjev, a plavati ne znam! Hotel sem jo suniti od sebe, a ona se je prijela moje obleke kakor mačka, in z močnim sunljejem pahnila bi me bila kmalu v morje. Čoln se je jel majati, a jaz sem dobil kmalu ravnotežje, mej nama unela se je huda borba, jeza povekšala je moje sile, a hitro sem opazil, da je ona spretnejša od mene . . . „Kaj hočeš?“ zakričal sem in močno stisnil njene male roke; njeni prstki so zapokali a ona ni nič zaupila; njena kačja narava prenesla je potrpežljivo vse to.

— Ti si videl, odgovorila je, in hočeš ovaditi nas poveljniku; in z svojo nenavadno močjo zvalila me je na rob čolna; oba visela sva na pol iz čolna, in njeni lasje dotikali so se vode. S koleni uprl sem se v dno čolna, zgrabil jo z jedno roko za lase, z drugo pa za grlo, ona spustila je zdaj mojo obleko in kakor bi mignil vrgel sem jo v morje!

Bilo je precej tema; njena glava pokazala se je dvakrat iz penečih valov, potem jo pa nesem videl več . . .

Na dnu čolna našel sem pol starega vesla, in po dolgem naporu priveslal sem na breg. Ko sem lezel po bregu proti koči, ozrl sem se nehote v ono stran, kjer je prejšnji večer čakal slepec ponočnega veslarja. Mesec se je bil že prikazal na obzorji, in zagledal sem nekoga, belo oblečenega na bregu; iz radovednosti zlezal sem na neko skalo, od koder se je dobro videilo, kaj se godi spodaj, skoraj sem se razveselil, ko sem spoznal mojo rusalko. Izžemala je morsko peno iz svojih las. V daljavi se je pokazal čoln, hitro se je bližal k bregu; iz njega skočil je kakor prejšnji večer človek v tatarskeji kapi, lase imel je ostrižene po kozaški, za pasom visel mu je pa velik nož. — Janko, klicala mu je naproti moja rusalka, vse je proč. Potem sta se pogovarjala dalje, pa tako tiho, da nesem razumel ničesar. — A kje je slepec? rekel je naposled Janko z nekoliko močnejšim glasom. Poslala sem ga, odgovorila je. Čez nekaj minut prišel je slepec in prinesel na hrbtu vrečo, katero so položili v čoln.

— Čuj, slepec! rekel je Janko: ti varuj to mesto . . . kajti tu so drage reči . . . povej (imena

nesem prav razumel), da jaz nesem njegov sluga; vse obrača se na slabo, on mene ne bo več videl; tu je nevarno, pojdem iskat dela v drugi kraj; tacega fanta on več ne dobi. Povej mu, ko bi me bil boljše plačeval, ne bi ga jaz nikdar pustil; a za me je povsod delo, kjer le piše veter in šumi morje! — Umolknila sta nekaj časa, potem je pa Janko nadaljeval: ona pojde z menoj; tu ne more več ostati; starki povej, da jej je čas umreti, dosti dolgo je že živela. Naju ne vidi več.

— A kaj bo z menoj? rekel je slepec z otožnim glasom.

— Kaj si ti meni mari! glasil se je odgovor.

Moja undina skočila je v čoln in pomignila svojemu tovarišu z roko; on je stisnil nekaj slepcu v roko in zamrmral: Na, kupi si potice!

— Samo to, rekel je slepec. Na, tu imaš še — in denar je zazvenil, pal je na kamen. Slepec ga ni pobral. Janko je sedel v čoln; veter vlekel je od brega, čolnar raztegnil je belo jadro in hitro odrinil. Dolgo videlo se je pri mesečini belo jadro mej temnimi valovi. Slepec sedel je še vedno na bregu in zdelo se mi je, da se je jokal. Slepi

deček je res jokal, dolgo in dolgo . . . Meni je to jako težko delo. Zakaj me je vrgla osoda v mirni krog častnih tihotapcev? Kakor kamen, vržen v mirno vodo, motil sem jaz njih mirno življenje, in kakor kamen utopil sem se skoraj na dno morja.

Vrnil sem se domov. V veži bila je že skoraj pogorela vsa sveča, ki sem jo bil pustil v lesenem svečniku, moj kozak je pa vkljub mojemu strogemu ukazu trdno spal, in trdo držal puško z obema rokama. Pustil sem ga na miru, vzel svečo in šel v kočo. Oj! moja škatljica, tatarska sablja s srebrnim ročajem, moj dagestanski kinžal, darilo mojega prijatelja — vse je zginilo. Sedaj sem uganil, kaj je prinesel v vreči prokleti slepec. Zbudil sem kozaka z neravno lahkim sunljejem, jezil sem se nad njim, — a kaj sem hotel! Ali bi ne bilo smešno pritožiti se pri načelstvu, da me je okral slep deček, in skoraj utopila osemnajstletna deklica? Slava Bogu, zjutraj ponudila se mi je prilika odpotovati, in zapustil sem Taman. Kaj je bilo s starko in slepcem — ne vem. Da, kaj so mi bile mari radosti in bede človeštva — meni potujočemu častniku, da celo takrat, ko sem potoval v vladnih zadevah ob državnih stroških!

Knežna Mary.

11. maja.

Včeraj prišel sem v Pjtagorsk in najel stanovanje na nekej višini pod Mašukom; ob hudej uri dotikali se bodo oblaki moje strehe. Danes zjutraj ob petih odprl sem okno in moja soba napolnila se je s prijetno vonjavo cvetlic, rastočih v majhnem vrtci. Veje cvetočih češenj molé mi v okna in veter nasipa mojo mizo z belimi cvetnimi listki. Na tri strani imam jako lep razgled: na zapadu vidi se petoglavi Beštu, na severu vzdiguje se Mašuk kakor perzijska kapa in zapira ves obzor na tej strani, na vzhodu je razgled še lepši in veselejši: v nižavi širi se pod menoj čisto in lepo mestece, izvirajo zdravilni vrelci, in razgovarjajo se ljudje v različnih jezicih — tam dalje vzdigujejo se amfiteatralično sinje gore, na kraji obzora vleče se pa vrsta sneženih vrhuncev, počenši s Kazbekom in končavši z dvoglavim Elbrusom Kako prijetno je življenje v tako lepem kraju. Nekak prijeten čut prešinja me po vseh žilah. Zrak je čist in svež kakor otročji

poljub, solnce svitlo, nebo jasno in modro — kaj hočeš še več? čemu bi tukaj vznemirjal se človek s strastmi, željami in pomilovanjem? Zdaj moram iti k Elizabetskej kopeli, tam zbirajo se vsako jutro vsi topliški gostje.

— — — — —

Prišedši v mesto srečal sem mnogo gostov z žalostnimi obrazi, ki so se počasi pomikali v goro: bili so največ stepni pomeščik' s svojimi družinami, kar sem spoznal na obnošenih, po starem narejenih suknjah moških, in po neokusnej obleki ženskih. Poznali so pač vso topliško mladež, kajti gledali so na me z veliko radovednostjo; petrograjski kroj moje vrhnje suknje zmešal jim je glave, a ko so zagledali častniško uniformo, obrnili so se proč od mene.

Ženske tu naseljenih družin, rekel bi pokroviteljce kopeli, so prijaznejše. Nosijo kukala in ne sovražijo tako uniforme, prepričale so se že na Kavkazu, da biva pod vojaško suknjo često dobro in goreče srce in pod s številko zaznamovano kapo bister in izobražen um. Te dame so jako mile in ohranijo to milobo jako dolgo! Vsako leto menjajo svoje

obožatelje, in to je baje uzrok njih trajajoče prijaznosti. Na ozkej poti k Elizabetskeji kopeli došel sem več vojaških in civilnih uradnikov, ki sestavljajo kakor sem zvedel pozneje, posebni razred ljudij, ki verujejo na moč vode. Pijo mnogo — pa ne vode, sprehajajo se malo, z ženskami pogovarjajo se le mimo grede, igrajo in pritožujejo se, da jim je dolgčas. Oni so pravi gizdalini: kadar zajemajo vodo s svojimi opletenimi kozarci iz studenca, drže se prav akademično; civilni nosijo višnjeve robce za vratom, vojaškim pa vise lasje čez ovratnik. Provincijalne dame oni zaničljivo prezirajo in zdihujejo po stoličnih aristokratičnih salonih, kamor jih ne puste.

Prišel sem h kopeli Blizu vrelca stoji majhna hišica z rudečo streho, v katerej je kopalna banja. Nekaj ranjenih častnikov z bergljami in z žalostnimi obrazi sedelo je na klopi. Dame so pa hodile pred kopališčem gori in doli in pričakovale so učinka vode. Med njimi bili so nekateri lepi obrazki. Izmej dreves v drevoredu, ki drži ob bregovih Moška, pokazal se je včasih pisani klobuk neke dame, ki je ljubila sprehode z moškimi na samem, kajti vselej pokazala se je poleg njenega klobuka vojaška

kapa ali pa okrogel klobuk. Na strmej skali, kjer je bil sezidan paviljon, ki so mu rekali „Eolova harfa,“ zbrali so se ljubitelji lepih razgledov in obračali daljegled na Elbrus; mej njimi bila sta dva odgojitelja s svojimi gojenci, ki so prišli zdraviti se bramorjev.

Obstal sem na konci hriba ter naslonjen na ogel hišice ogledaval lepo okolico, kar zaslišim za seboj znan glas.

— Pečorin, ali si že dolgo tukaj?

Obrnil sem se in zagledal Grušnickega! Objela sva se. Seznanil sem se bil ž njim v aktivnej armadi. Ranjen bil je v nogo, ter je pred jednim tednom odšel v toplice.

Grušnicki — praporščik. On je samo jedno leto v službi in nosi na nek poseben gizdalinsk način svoj plašč. Na plašči visi mu vojaški križec za za-sluge. Lepe rasti je, rujave kože in črnih las; na videz prisojal bi mu 25 let, dasi jih ima komaj 21. Govori hitro in mnogo; on spada k onim ljudem, ki imajo za vsak slučaj v življenji pripravljene lepo zvoneče fraze ki ne vedo kako lepa je prostodušnost ter se bahajo z nenavadnimi čuvstvi, gorečimi strastmi

in izrednimi trpljenji. Napravljati utise, to je njih jedina slast, in često zmešajo romantičnim provinci-jalkam glave. V letih postanejo ali mirni posestniki ali pa pijanci, včasih pa tudi oboje. V njih srci nahaja se marsikako dobra lastnost, a ne za oreh poezije. Grušnicki ljubil je strastno deklamovanje; obsul je vas z besedami, kakor hitro je prestopil goror mejo navadnih pojmov. Prepirati ž njim se nesem mogel nikoli. On ni odgovarjal na vaše besede, ne vas poslušal. Kadar ste prenehali govoriti, začel je dolgo tirado, ki je na videz bila v nekakej zvezi s tem, kar ste vi povedali, v resnici pa le nadaljevanje njegovega lastnega govora.

Bil je še precej bistrega uma, njegovi epigrami bili so zabavni, a nikoli ne zbadljivi: on ne bo nikogar ubil z besedami, on ne pozna ljudij in njih slabih stranij, kajti ukvarjal se je vse življenje le sam seboj. Njegov namen je — postati junak kakega romana. Toliko se je že prizadeval prepričati druge, da on ni za ta svet ustvarjeno bitje ter da ga muči neka tajnostna bol, da že sam to verjame. Radi tega nosi tako ponosno svoj debeli vojaški plašč. Jaz sem ga do dobrega spoznal, zato pa tudi

ne mara zame, dasi sva si na videz dobra prijatelja. Grušnicki velja za hrabrega vojaka; videl sem ga že v boji: maha s sabljo, kriči in sili naprej, ter oči se mu blesketajo. To ni prava ruska hrabrost . . .

Jaz ga tudi ne ljubim; čutim, da se bova kedaj zadela na ozkem potu, — kar za jednega izmed naju ne bo dobro.

Njegov prihod na Kavkaz — je tudi posledica njegovega fanatizma. Dobro vem, da je pred odhodom pravil kakej lepej sosedki z mračnim obrazom, da ne gre kar tako služiti, temveč umreti; kajti, in tu je pač zakril oči z roko in nadaljeval tako-le: „ne, toda vam (ali tebi) tega ni treba vedeti! Vaša čista duša bi zatrepetala! Da, čemu bi vam pravil? Kaj sem jaz za vas! Vi bi me ne razumeli . . .“ in tako dalje.

Meni samemu je pravil, da uzrok, zakaj je stopil v K. polk, ostane večna tajnost mej njim in mej nebom.

Sicer pa je bil Grušnicki, kadar je odložil svoj tragični plašč, dokaj ljubezniv in zabavljiv. Rad bi ga videl pri ženskah: to, mislim, se povišuje!

— Tukajšno življenje je prav prozajično, izdihnil je: — ti, ki pijo zjutraj vodo, so dolgočasni, kakor vsi bolni, ti pa, ki pijo zvečer vino, neznosni, kakor vsi zdravi. Ženska družba tudi ni za nobeno zabavo: vse igrajo whist, oblačijo se slabo, in grdo lomijo francoščino. Letošnje leto prišla je jedna sama znamenita dama, kneginja Ligovska s svojo hčerjo iz Moskve; a jaz nesem znan z njima. Moj vojaški plašč — je tudi kaj slabo priporočilo. Jedinu sočutje, katero bi mogel vzbuditi, bila bi osramotilna miloščina.

Ko sva se razgovarjala, prišli sta mimo naju dve dami k vrelcu; jedna bila je postarna, druga pa mlada in šibka. Njenih obrazov nesem videl radi njihovih velikih klobukov, a oblečeni sta bili strogo po pravilih dobrega okusa, na njima ni bilo ničesar nepotrebnega. Poslednja imela je prekrasno obleko „gris de perles“; lahek svilnat robec bil je ovit okrog lepega vratu. Majhni čevljički „couler puce“ so se tako lepo prijemale njenih majhnih nožic, da bi bil celo neposvečeni v tajnosti lepote izdihnil, če tudi le od začudenja. Njena hoja imela je nekaj detinskega, kar se pa ne more dopovedati z besedami, temveč razume samo oko. Ko je šla mimo naju,

razprostirala se je od nje tista dišava, ki se ne da pojasniti, po katerej diše pisma kake ljubeznive ženske.

— Ta je knjeginja Ligovska, rekel je Grušnicki — ž njo gre hči Mary (izgovori: Mêri), kakor jo imenuje angleški. Tukaj sta še le dva dni.

— In vender že veš njeno ime.

— Da, slučajno sem ga zvedel, odgovoril je zarudel. Povem ti pa, da se ne želim seznaniti ž njo. Ta prevzetnica gleda na nas, kakor na divjake. Kaj jej je mari za to, če je um pod vojaško kapo in srce pod vojaškim plaščem.

— Ubogi plašč! rekel sem in se posmejal. A kdo je ta gospod, ki se je sedaj pridružil k njima, ter jima tako uslužljivo podal kozarec?

— O! Ta je moskavski gizdalin Rajevič. On je igralec, to vidi se že na ogromnej zlatej verižici, katera se vije po njegovem višnjevem telovniku. A ta debela palica — prav taka, kakoršno je imel Robinson Crusoe; pa ta brada in frizura a la mužik.

— Ti se tudi jeziš na ves človeški rod!

— Saj se imam tudi jeziti za kaj . . .

— O, se ve da!

Dami odšli sta od vrelca ter obstali nama nasproti. Grušnicki postavil se je s pomočjo svoje berglje prav dramatično in odgovoril je meni glasno:

— Mon cher, je hais les hommes pour ne pas le mépriser, car autrement le vie serait une farce trop dégoûtante.

Lepa knežna obrnila se je ter zahvalila se govorniku z dolgim in radovednim pogledom. Kaj je izražal ta pogled, ni se dalo določiti, a porogljiv ni bil, za kar sem čestital v srci iz vse duše svojemu spremljevalcu.

— Ta knežna Mary je zares jako lepa, rekel sem mu. — Ona ima tako baržunaste oči — da prav baržunaste: svetujem ti rabiti ta izraz, kadar govoriš o njenih očeh; spodnje in zgornje trepalnice so tako dolge, da solnčni žarki ne dosežejo punčic. Meni so jako všeč take oči brez bleska; tako so mile, in kakor bi gledale tebe. Njen obraz je tudi jako lep . . . A kaj, ima-li bele zobe? To je jako važna stvar. Škoda, da se ni malo posmejala tvojemu govorjenju.

— Ti govoriš o lepej ženski, kakor o angleškem konji, rekel mi je Grušnicki nevoljen.

— Mon cher, odgovoril sem mu, prizadevajoč se posnemati njegov glas: je meprise la femmes pour ne pas le aimer, car autrement la vie serait un mélodrame trop ridicule.

Šel sem proč od njega. Kake pol ure sprehajal sem se po z vinsko trto prepreženem drevoredu, po strmem skalovji in grmičevji. Ko sem vračajoč šel mimo kopeli, obstal sem pri pokritej galeriji, da bi se oddahnil v njenej senci, in bil sem priča dovolj zanimljivega igrokaza. Delujoče osebe bile so tako-le razpostavljene: kneginja sedela je z moskovskim gizdalinom na klopi v galeriji, ter oba sta se nekaj prav resno pogovarjala. Knežna, ki je že pač bila izpila poslednji kozarec vode, hodila je zamišljena okrog studenca. Grušnicki stal je prav pri vrelici, več ljudij ni bilo blizu.

Šel sem bliže in skril sem se za vogel galerije. Grušinckemu pal je kozarec na tla v pesek, in prizadeval se je na vse kriplje, da bi se pripognil in ga pobral, a bolna noga ga je ovirala. Revež! kako se je napenjal in opiral na bergljo, a vse zaman. Na obrazu se mu je videlo, da silno trpi.

Knežna Mary videla je vse to bolje kakor jaz.

Hitrejše kakor tička skočila je, pripognila se in pobrala kozarec, ter mu ga podala z nepopisljivo prijaznostjo: potem pa je silno zarudela, pogledala je po galeriji, in ko se je prepričala, da ni videla mati ničesar, se je pomirila. Ko je odprl usta Grušnicki, da bi se jej zahvalil, bila je že daleč proč. Čez jedno minuto prišla je iz galerije s svojo materjo in moskovskim gizdalinom, mimo Grušnickega stopala je tako ponosno in prevzetno, da ga še pogledala ni, tem manj pa zapazila, kako strastno je zrl za njo, dokler ni izginila za lipami šetališča . . . Sedaj švignil je njeni klobuček čez ulico, in ona stekla je v najlepšo hišo v Pjatogorsku; za njo prišla je kneginja, in pri vratih poslovila se od Rajeviča.

Še le zdaj opazil je mene ubogi praporščik.

— Ali si videl? rekel je in krepko stisnil mi reko: — ona je res angelj!

— Zakaj? vprašal sem ga na videz ravnodušen.

— Ti tedaj nesi videl?

— Kaj: da ti je pobrala kozarec? Ko bi bil tu stražnik, pobral bi ga bil tudi, samo malo hitreje,

ker bi se bil nadejal, da dobi kaj za vodka. Sicer pa ni čuda, da si se jej smilil; kako si pa žalostno skremžil obraz, ko si stopil na obstreljeno nogo . . .

— Ali nesi bil nič ganjen, ko si jo videl v tem trenutku, ko je zasijala taka miloba po njenem obrazu.

— Ne.

Lagal sem; a hotel sem ga razjeziti. Meni je že prirojena strast nasprotovati drugim; celo moje življenje je dolga veriga nasprotovanj mej umom in srcem. Navzočnost entuzijasta naredi me hladnega, in jaz mislim, da bi občevanje s kakim dolgočasnim flegmatikom me ogrelo in oživel. Pa še neko drugo neprijetno čuvstvo polotilo se je na trenutek mojega srca; to čuvstvo je zavist, da povem naravnost „zavist“, ker sem vajen, sebi priznavati vedno resnico; težko dobi se kateri mladi človek, ki bi srečal mlado žensko, katera bi mu bila všeč, pa bi ta ženska odlikovala koga družega, ki bi jej bil ravno tako neznan kakor on, da res prav težko najde se kateri mladi človek (razume se, če je še živel mej velikim svetom, in se mu je popolnem razvilo samoljubje), katerega bi to neprijetno ne dirnilo.

Molče odšla sva z Grušnickim s hriba, in korakala sva po trgu mimo oken, kamor je odšla naša krasotica. Ona je sedela pri oknu. Grušnicki pocukal me je za roko in vrgel na njo jeden teh tužno-nežnih pogledov, ki tako malo uplivajo na ženske. Pomeril sem v njo svojo lornjeto in opazil, da se je smejala pogledu Grušnickega, moje kukalo jo je pa jezilo. In res kako se predrzne kavkaški častnik pomeriti lornjeto na moskovsko knežno.

13. maja.

Danes zjutraj prišel je k meni doktor, ime mu je Werner, a on je Rus. Ali je to kaj čudnega? Poznal sem tudi jednega Ivanova, ki je bil Nemeč.

Werner je v mnogih obzirih znamenit človek. On je skeptik in materijalist, kakor skoraj vsi zdravniki, a poleg tega je poet ne za šalo, a poet v delih, včasih tudi v besedah, dasi vse svoje življenje ni napisal dveh kitic. Preiskal je že vse predale človeškega srca, kakor preiščejo zdravniki vse žile mrliča, a znal ni porabiti svojega znanja: kakor kak odličen anatom ne zna ozdraviti niti mrzlice. Navadno

se je Werner smejal svojim bolnikom; a jedenkrat videl sem ga jokati nad umirajočem vojakom... Bil je ubog, in sanjal je o milijonih, a vendar ne bi bil storil za denar nobenega koraka. Rekel mi je jedenkrat, da stori rajši sovražniku kaj dobrega, nego prijatelju; prijatelju storiti dobro, pravi se prodati svojo dobroto, a sovraštvo povekša se v razmerji z velikodušnostjo protivnika. Imel je hud jezik, s svojimi epigrami osmešil je marsikakega dobrovoljca. Njegovi nasprotniki, nevošljivi zdravniki v toplicah, raznesli so govorico, da nareja Werner karikature iz svojih bolnikov — bolniki so se razjezili nanj in mu odpovedali skoro vsi. Njegovi prijatelji, to je vsi pošteni ljudje v kavkaškeji službi, trudili so se zaman pridobiti mu prešnjo veljavo.

Njegova vnanjost bila je na prvi pogled jako zoprna, a priljubila se je nam, ko smo spoznali v nepravilnih črtah njegovega obraza pečat krepkega in plemenitega srca. Ženske se neredkokrat tako zaljubijo v take ljudi, da bi ne zamenjale njih grdih obrazov za lepoto najlepših rudečeličnih mladeničev.

Ženskam moramo dati prav; one instinktivno

poznajo duševno lepoto, zato morda ljudje podobni Wernerju tako strastno ljubijo ženske.

Werner je majhen, suh in slab kakor otrok, jedno nogo ima krajšo, kakor Byron; glava njegova je v primeri s telesom strašno velika; lase nosi kratko ostrižene, tako da se dobro poznajo neravnosti na njegovej črepinji, ki bi iznenadile frenologa s spletko različnih nagibov. Njegove črne oči bile so vedno nemirne, kakor bi hotele uganiti vaše najskrivnejše misli. Njegova obleka je lepa in okusna; na svojih suhili, žilastih malih rokah nosi svitlorumene rokavice. On nosi črno suknjo, črn robec za vratom in črn telovnik. Mladež imenuje ga Mefistofela; on se na videz jezi na to, v resnici pa to ustreza njegovemu samoljubju. Midva sva se dobro razumela in postala sva dobra prijateljca ravno zato, ker jaz nesem za družbo, izmej dveh prijateljev je vselej jeden suženj družega, dasi neče noben priznati tega; suženj jaz nesem mogel biti, a zapovedovati v tem slučaju — je težavno, ker ni zadosti samo zapovedovati, temveč mora tudi slepiti ob jednem, poleg tega imam pa sluge in denar! Z Wernerjem sva se takole sprijaznila: sešla sva se

z Wernerjem v C . . . , v krogu mnogoštevilne in ve-
sele mladeži, razgovor nagnil se je na filozofično
stran; govorili smo o prepričanjih: vsak bil je pre-
pričan v čem družem.

— Kar se mene tiče, prepričan sem le v jed-
nej stvari . . . rekel je doktor.

— V čem? vprašal sem ga, da bi zvedel mne-
nje človeka, ki je dozdej molčal.

— V tem, odgovoril je: — da bom prej ali
slej neko lepo jutro umrl.

— Jaz sem že na boljem, rekel sem mu:
prepričan sem še razen tega, da sem se rodil nek-
slab večer.

Vsi so mislili, da govoriva midva same ne-
umnosti, a prav za prav pa ni povedal noben toliko
pametnega. Od takrat odločila sva se od družih
ljudij. Često hodila sva vkupe in razgovarjala se
samo o najabstraktnejših predmetih, dokler nesva
opazila, da slepiva drug družega. Potem sva se pa
spogledala z očmi, kakor so to delali rimski avguri
po besedah Ciceronovih, in začela sva se hohotati; ko
sva se nasmejala, ločila sva se zadovoljna.

Ležal sem na divanu, gledal v strop, položivši roke pod glavo, ko je prišel Werner v mojo soob. Postavil je svojo palico v kot, sedel v naslonjač, zazeval in objavil, da je zunaj vroče. Odgovoril sem mu, da me nadlegujejo muhe in oba sva umolknila.

— Verjamite mi, gospod doktor! rekel sem čez nekaj časa, da bi bilo brez norcev jako dolgočasno na svetu . . . Poglejte, tu sva dva pametna; oba že naprej znava, da se da o vsakej stvari prepirati brez konca, zato se pa tudi ne prepirava; pozna va že skoraj vse skrivne misli drug drugega; zadosti je, če naju jeden zine le jedno besedo — drugi že ve; vidiva zrno vsakega najinega čuvstva skoz trojno lupino. Kar je za druge žalostno, zdi se nama smešno; kar smešno, zdi se nama žalostno; ravnodušna sva do vsega, razen do samega sebe. Ne moreva se tedaj pogovarjati o čuvstvih in mislih mej sabo; vsaj znava vse drug od drugega, kolikor hočeva vedeti, več pa niti ne marava; ostaja nama samo še jedno sredstvo: pripovedovati novice. Po-vejte mi torej kaj novega!

Utrujen od dolzega pripovedovanja zaprl sem oči in zazeval . . .

Po precej dolgem premišljevanji odgovoril mi je doktor: — V najinem kloboštranji tiči vender neka ideja.

— Dve, odgovoril sem mu.

— Povejte mi jedno, in jaz povem vam drugo.

— Dobro, le začnite uganjevati! rekel sem mu; gledal sem še vedno v strop in smejal se sam seboj.

— Vi bi radi zvedeli kaj o kom, ki je prišel v toplice, meni se že dozdeva, koga imate v mislih, kajti povpraševali so že tam po vas.

— Doktor! tako se še razgovarjati ne moreva, bereva že v srci drug družemu.

— In druga ideja . . .

— Druga ideja je ta: hotel sem vas pripraviti, da bi mi kaj povedali; prvič, ker poslušanje manj utrudi, kakor pripovedovanje; drugič, ker mi vam ni treba ugovarjati; tretjič, utegnil bi zvedeti kako tujo tajnost; četrtič, ker vsi umni ljudje rajši poslušajo, nego pripovedujejo. Sedaj k stvari, kaj vam je povedala kneginja Ligovska o meni?

— Vi ste tedaj prepričani, da je govorila o vas kneginja . . . a ne knežna.

— Popolnem prepričan.

— Zakaj?

— Zato, ker je povpraševala knežna po Grušnickem.

— Vi jo pa res dobro uganete. Knežna rekla je, da je prepričana, da je ta mladi človek radi kakkega dvoboja degradiran častnik.

— Nadejam se, da ste jo pustili v njenej prijetnej zmoti . . .

— To se ve da.

— Ozel je zavezen! zakričal sem, močno razveseljen; kako ga rešiti, bodeva že še preudarila. Osoda vedno skrbi za me, da bi mi ne bilo dolgčas.

— Jaz že slutim, rekel je doktor: — da bo ubogi Grušnicki vaša žrtev . . .

— Povejte dalje, doktor!

— Kneginja je rekla, da se jej vaš obraz zdi znan. Rekel sem jej, da vas je videla najbrž v kakem petrogradskem salonu povedal sem jej vaše ime. Bilo jej je znano. Kakor se vidi, napravilo je vaše čudovito življenje tam mnogo šuma Kneginja povedala je marsikaj o vas, k ljudskim govoricam pristavljala je tudi svoje opombe

Hčerka jo je poslušala z veliko radovednostjo; njena domišlija naredila je iz vas junaka takega romana po novem okusu Ugovarjal nesem kneginji, da si sem vedel, da govori same bedarije.

— Dostojni moj prijatelj! rekel sem in mu podal roko. Doktor stisnil jo je krepko, potem je pa nadaljeval:

Ako hočete, jaz vas predstavim . . .

Kaj še, rekel sem in plesnil z rokama: — ali mar junake predstavljajo? Junak se ne seznanja drugače, kakor da reši svojo ljubico gotove smrti.

— A vender mislite vi dvorjaniti knežni? . . .

— Nikakor ne, nikakor ne . . . Napačno ste zadeli; mojih mislij neste uganili! . . . To mi je prav žal, nadaljeval sem, ko sem že molčal precej dolgo: — jaz nikdar rad ne odkrivam svojih mislij, a strašno me veseli, da jih uganejo drugi; v takem slučaju še vselej lahko utajim, če hočem. Vender, prosim vas, opišite mi mater in hčer. Kakšni ste?

— Kneginja je prvič — ženska kakih petinštiridesetih let, odgovoril je Werner — ona ima dober želodec, a njena kri je spridena; na licih ima rudeče pege. Poslednjo polovico svojega življenja

preživela je v Moskvi, in tam v miru odebelela. Ona jako ljubi nespodobne smešnice, in sama govori jako neprilичno, kadar hčere ni v sobi. Povedala mi je, da je njena hči nedolžna kakor golob. Kaj je meni to mari! . . . rad bi jej bil odgovoril, naj se le pomiri, jaz ne bom izdal nikomur te skrivnosti. Kneginja zdravi se za trganje po udih, hčerka pa Bog ve za kaj. Velel sem obema izpiti vsak dan po dva kozarca vode iz zdravilnega vrelca, in kopati se po dvakrat na teden v kopalnej banji. Kneginja, kakor se vidi, ni vajena zapovedovati; ona zelo čisla um in znanje svoje hčere, katera je že čitala Byrona v izvirniku, in ume algebro: v Moskvi se bavijo ženske z resnim učenjen, in imajo prav! Naši moški so tako pusti in neljubeznjivi, da se vsaka ženska hitro naveliča koketirati ž njimi. Kneginja zelo ljubi mlade ljudi, knežna jih pa jako prezira — moskovska navada! Vsled odgoje obnašajo se moskovske dame kakor štiridesetletni možje.

— Ali ste že vi bili v Moskvi, gospod doktor?

— Da, imel sem celo tam še precej dobro prakso.

— No, nadaljujte.

— A jaz mislim, da sem že povedal vse . . . Da, še nekaj: knežna rada razsojuje o čuvstvih, strastih in drugem. Jedno zimo bila je v Petrogradu, a tam jej ni dopadlo, zlasti občinstvo jej ni ugajalo, najbrž so jo bili prehladno sprejeli.

— Ali neste videli danes nikogar pri njih?

— Nasprotno, bil je pri njih jeden pobočnik, nek prenapeti gvardinec, pa neka na novo prišla dama, jako lepa, a kakor se vidi, zelo bolna . . . Ali jo še vi neste videli v toplicah? — srednje velikosti je, rumenih las, bledega obraza in na desnem lici ima majhno pegico. Čudil sem se njenemu živemu obrazu. — Njen mož je v sorodstvu s kneginjo.

— Majhno liso ima na lici, mrmral sem skoz zobe? — Ali je res?

Doktor me je bistro pogledal, položil mi roko na srce, in rekel jako slovesno: — vi jo morate poznati! . . . Srce bilo mi je silnejše kakor po navadi.

— Pravo ste pogodili! rekel sem mu — a nadejam se, da me ne izdaste. Jaz jo še nesem videl, a spoznal sem po vašem popisu žensko, katero sem ljubil nekdanj. Ne pripovedujte jej o meni

niti besedice; a če ona vas vpraša zame, govorite o meni le slabo.

— Kakor hočete, rekel je Werner in zmajal z ramami.

Ko je odšel, težila je strašna žalost mojo dušo. Osoda pripeljala je zopet naju vkupe na Kavkazu, ali je pa prišla ona nalašč semkaj, da me najde? ... A kako se bova srečala? ... Ali je res ona? ... Moje predčuvstvo me še nikdar ni goljufalo. Ni ga človeka na svetu, nad katerim bi imela preteklost tobko sile, kakor nad menoj. Vsak spomin ominolem veselji in minolej žalosti usadi mi britke občutke v srce ... Jaz sem že tako neumno ustvarjen: nikdar ne pozabim — ničesar.

Po obedu, ob šestih popoldne šel sem na sprehajališče. Kneginja in knežna sedeli sta na klopi, in okrog njiju stalo je mnogo mladih ljudij, ki so se skušali, kateri bi se njima bolj prikupil. Usedel sem se jima nasproti na drugo klop in ustavil dva znana D častnika — jel sem jima pripovedovati nekaj smešnega, da sta se smejala, kakor bi se jima bila zmehšala pamet. Radovednost privabila je k meni nekaj knežinih častilcev; zapuščali so

jo drug za drugim, ter zbirali okrog mene, in kmalu ni bilo nikogar pri njej. Jaz nesem umolknil; moje smešnice bile so zabavljive, da bi znorel, moje opombe o mimohodečih gostih in njih originalnostih bile so zbadljive in polne ironije Zabaval sem poslušalce do solnčnega zahoda. Nekaterikrat šla je knežna držeč se za roko svoje matere mimo nas, spremljal nju je hrom in majhen starec; nekaterikrat pogledala me je jezno, dasiravno se je prizadevala kazati se ravnodušno . . .

— Kaj vam je pravil? vprašala je mladega človeka, ki se je bil vrnil iz uljudnosti k njej: — pač kaj zanimljivega — o svojih podvigih v bojih? . . . To izgovorila je jako glasno, izvestno hotela je mene razžaliti. „Oho,“ mislil sem si, „vi se zastonj ne jezite na me: le počakajte, kaj bo še.“

Grušnicki jo je zasledoval kakor ropna zver, ves čas ni obrnil očesa od nje: stavim, da bo prosil jutri koga, da bi ga predstavil kneginji. In ona bo tega zelo vesela, ker jej je jako dolgčas.

16. maja.

V dveh dneh so moje zadeve jako napredovale. Knežna me jako sovraži; povedali so mi že dva epigrama, ki jih je izstrelila na me, dovolj zbadljiva in ob enem prav ljubezniva. Jezi jo, da se jaz, ki sem vajeu dobre družbe in sem znan z njenimi petrogradskimi sestričinami in tetami, ne potrudim seznaniti se ž njo. Vidim jo vsak dan pri kopeli ali pa na sprehajališči; a jaz napenjam vse sile, da bi jej odpeljal vse obožovatelje, bleščeče pobočnike, blede Moskvičane in druge — in skoro vselej se mi to posreči. Nikoli nesem mogel trpeti gostov v hiši: a sedaj jih je pa pri meni vsak dan polna hiša, pri meni kosijo, večerjajo in igrajo — žalibog, moj šampanjec ima večjo moč, kakor njene oči.

Včeraj srečal sem jo v Čelahova prodajalnici, kupovali sta z materjo lepo perzijsko preprogo. Knežna prosila je svojo mater, naj ne gleda na ceno, kajti ta preproga bi jako lepšala njeno sobo! . . . Jaz sem bil obljubil štirdeset rubljev več in preproga bila je moja; zato poplačala me je s pogledom, iz katerega je sijala silna jeza. Ko so kosili,

velel sem nalašč peljati svojega konja, odetega s to preprogo, mimo njenih oken. Werner je bil ta čas pri njih, in pravil je pozneje, da je ta igra napravila silen dramatičen utis. Knežna Mary souje zaroto proti meni, in opazil sem, da me dva pobočnika vpricho nje že prav hladno pozdravljata, vendar prideta še vsak dan k meni na kosilo.

Grušnicki lazi okrog ves zamišljen, roke drži na hrptu, in nikogar ne pozna: noga njegova je hipoma ozdravela: samo malo še šepa. Ponudila se mu je prilika govoriti s kneginjo, in pokloniti se njenej hčeri; ona, kakor se vidi, ni zelo izbirčna, kajti od tega časa odgovarja mu na pozdrave z milim smehljanjem.

— Ti se tedaj res ne maraš seznaniti z Ligojskima? rekel mi je včeraj.

— Res ne.

— Prosim te! tam je najprijetnejša hiša v mestu! tam se zbirajo vsi boljši ljudje.

— Dragi moj, boljših ljudij sem že davno sit. Ali ti zahajaš k njima?

— Ne še; govoril sem še samo dvakrat s kneginjo, in ne več. Ti veš kako težko je priti

jednemu izmej nas v tako hišo, dasi je to tukaj kaj navadnega . . . Drugače bi bilo, ko bi nosil častniško uniformo.

— Prosim te! Tak si mnogo zanimivejši! Ti samo ne znaš porabiti ugodnega položaja . . . Ta vojaški plašč povzdiguje te v očeh rahločutne gospodičine v junaka in mučenika.

Grušnicki posmejal se je samodovoljno.

— Kaka neumnost! rekel je.

— Jaz sem prepričan, da je kneginja v te že zaljubljena.

Zarudel je do ušes in se napihnil.

Oh, samoljubje! ti si tisti vod, s katerim je hotel Arhimed pridvigniti zemljo iz njenih tečajev.

— Ti se šališ, rekel je na videz srdit: — glej, ona me še tudi premalo pozna.

— Ženske ljubijo ravno te, katerih dobro ne poznajo.

— Jaz tudi ne želim dopasti jej: samo seznanil bi se rad s prijazno hišo; bilo bi tudi smešno, ko bi gojil kake nade . . . Za vas je drugače; vi petrogradski zmagovalci: če le pogledate — se

že tajajo ženska srca . . . A veš, Pečorin, da je knežna že govorila o tebi? . . .

— Kako? ona govorila o meni? . . .

— Ne veseli se preveč. Ko sva se slučajno začela pogovarjati, bila je njena tretja beseda: „Kdo je oni gospod, ki ima tako zopern pogled? Bil je z vami . . . takrat.“ Zarudela je, in ni hotela imenovati dne, ko mi je pobrala kozarec. „Vam ni treba omenjati dneva, odgovoril sem jej, ostane mi tako zmiraj v spominu . . .“ Moj prijatelj Pečorin! ne čestitam ti; pri njej si slabo zapisan . . . Res škoda, ker je Mary jako ljubezniva! . . .

Povedati moram, da pripada Grušnicki k onim ljudem, kateri žensko, ki jo komaj poznajo, imenujo moja Mary, moja Sophie; če jim je všeč.

Odgovoril sem mu z resnim obrazom:

— Ona res ni neznana . . . Toda varuj se Grušnicki! Ruske gospodične zadovoljujejo se navadno s platonično ljubeznijo, a nikakor ne mislijo na možitev; a platonična ljubezen je najnemirnejša. Knežna pripada k onim ženskam, ki hočejo, da bi jih vedno zabavali; če se bo le dve minuti dolgočasila pri tebi — si vsekako zgubljen; tvoje mol-

čanje mora dražiti njeno radovednost, tvoje govorjenje ne bo je zadovoljilo; moraš jo razburjati vsak trenutek; desetkrat se bo radi tebe izognila dobrikanju drugih, in imenovala bo to žrtev; da se odškoduje za to, začela te bo mučiti, naposled ti pa pove naravnost, da te trpeti ne more. Ako ne boš znal pridobiti oblast nad njo, ti že prvi poljub ne da pravice do družega; ko se bo dovolj nakoketirala, uzela bo iz pokorščine do svoje matere kako pokveko, in ob jednom začela se domišljevat, da je nesrečna ter je ljubila samo jednega človeka, to je tebe, a da jo ni hotelo nebo zjediniti ž njim zato, ker je bil v prostem vojaškem plašči, dasi je bilo pod tem debelim, sivim plaščem trpeče in plemenito srce . . .

Grušnicki udaril je z roko po mizi in začel hoditi po sobi gori in doli.

Jaz sem se hohotal v srci, dvakrat se mi je izmuznil lahek smeh, k sreči on tega ni opazil. Jasno je, da je zaljubljen, ker je postal zaupnejši, kot je bil popred; zagledal sem na njegovej roki surovo narejen srebern prstan domačega dela; to se mi je sumljivo zdelo . . . Jamem ogledavati prstan in kaj

opazim? . . . z malimi črkami bilo je na njem urezано ime Mary — in datum istega dne, ko je pobrala kozarec. Ohranil sem za se, kar sem videl, nesem ga maral siliti k priznanju, hočem, da mi bo vse zaupljivo povedal — in potem se bova veselila!

— — — — —

Danes ustal sem pozno; ko sem prišel h kopei, nikogar še ni bilo tam. Bilo je vroče; beli, raztrgani oblaki valili so se izza snežnikov in obetali hudo uro; vrh Mošuka se je kadil kakor ugasnena bakla; okrog njega plazile in vile so se sive megle kakor kače, videlo se je, kakor bi se bile zamotale v grmičevje. Zrak je bil napolnen z elektriko. Podal sem se po drevoredu, kateri drži proti podzemeljskej jami. Mislil sem na žensko z malo iso na lici, o katerej je doktor pripovedal . . . Zakaj je ona tukaj? Ali je ravno ona? Čemu jaz mislim, da je ona? Zakaj sem tako trdno v tem prepričan? Vsaj ni malo ženskih z lisami na licih! Ko sem tako premišljeval, prišel sem k jami. Kaj zagledam? pod njenim obokom stoji ženska, zavita v črn šal, s slamnikom na glavi, tužno povešala je glavo na prsi; slamnik je zakrival njen obraz. Hotel sem se

že vrniti, da bi jo ne motil v preišljevanji, ko je povzdignila glavo in ozrla se na me.

— Vera! zaklical sem nehoté.

Ona je zatrepetala in obledela.

— Jaz nesem vedela, da ste vi tukaj.

Sedel sem zraven nje in prijel jo za roko. Davno pozabljen trepet prešinil me je po vseh žilah, ko sem zaslišal ta mili glas; pogledale me je v oči s svojimi modrimi in mirnimi očmi, v njih izraževala se je neka nezaupnost ali očitjanje.

— Midva se že davno nesva videla, rekel sem jej.

— Davno, in oba sva se zelo spremenila!

— Tako, tedaj me ti ne ljubiš več? . . .

— Jaz sem omožena . . . rekla je.

— Zopet? Bil je vender pred nekaterimi leti ravno ta uzrok, a mej tem . . .

Iztrgala je svojo roko iz moje in lice se je razžarilo.

— Znabiti ljubiš svojega družega moža? . .

Ni mi odgovorila in obrnila se je proč.

— Ali je morda on ljubosumen?

Zopet molk.

— Seveda, on je mlad, lep, najbrž tudi bogat? in ti se bojiš . . . Pogledal sem v njen obraz, in prestrašil sem se: na njem videlo se je globoko upanje; v očeh so se bliskale solze.

— Povej mi, rekla je: — ali te tako veseli mučiti me. Morala bi te sovražiti. Od kar te poznam, nemam od tebe družega kakor trpljenje . . . Njen glas se je tresel; nagnila se je k meni, položila glavo na moje prsi.

„Morda si me ti,“ mislil sem si, „ravno zaradi tega ljubila; veselja se pozabijo, a trpljenja nikdar . . .“

Krepko sem jo objel, tako sedela sva dolgo. Naposled so se pa najina ustna približala in zčila se v gorek poljub. Njene roke so bile mrzle kakor led, a glava je bila vroča, kakor bi gorela. Mej nama začel se jeden tistih pogovorov, kateri na papirji nemajo nikakega smisla, katerih ne moremo ponoviti, ne zapomniti. Pomen glasu zameni in dopolni v takih slučajih pomen besedij, kakor v italijanskej operi.

Ona nikakor neče, da bi se jaz seznanil z njenim možem, onim majhnim šepastim starcem, ka-

terega sem videl nedavno s kneginjo na šetališči; uzela ga je radi svojega sina; je bogat, in trga ga po udih. Jaz nesem ga najmanj smešil; ona ga ljubi kakor očeta, in ga bo goljufala kakor moža... Čudna stvar je človeško srce v obče, žensko pa še posebej!

Verin mož, Semen Vasiljevič G... v je daljni sorodnik kneginje. On stanuje vstric nje. Vera je pogosto pri kneginji, obljubil sem jej seznaniti se z Ligovskima in dvornjati knežni, da bi tako ljudje manj opazili najino ljubezen. Na ta način se moji načrti ne bodo nič razdrli, poleg tega imel bom pa še svoje veselje...

Da, veselje, pravim! ... kajti meni je že prešla ona doba duševnega življenja, ko še iščemo sreče, če čutimo potrebo silno in strastno ljubiti koga; sedaj jaz želim biti samo ljubljjen, in še to le od malokoga; jedna sama ljubezen celo bila bi mi zadosti: pomilovanja vredna navada srca! ...

Nekaj zdi se mi zelo čudno; nikdar še jaz nesem bil suženj kake ženske, katero sem ljubil, a vselej pridobil sem nepremagljivo oblast nad njeno voljo in nad njenim srcem, ne da bi se bil priza-

deval pridobiti jo. Od česa to? — morda od tega, ker se nesem nikdar preveč navezal na katero, in se je vsaka bala, da bi me ne izgubila ali je pa to — magnetičen upliv silnega organizma? ali se pa samo nesem nikoli seznanil z žensko s trdnim značajem.

Priznati moram, da ne ljubim ženskih s trdnim značajem: kaj tacega ne pristuje ženski . . .

Jedenkrat sem se bil zaljubil v žensko z nepremakljivo voljo, katere nesem mogel ukloniti . . . In ločila sva se v sovraštvu — ako bi se bila morda sešla pet let pozneje, loč la bi se bila drugače.

Vera je bolna, dasi tega ne pove; bojim se, da hira za jetiko, ali pa za ono boleznijo, ki jo imenujejo „fièvre leute“ — ta bolezen ni ruska, zato pa tudi ruskega imena nema.

Huda ura zalotila je naju v jami in zadržala naju pol ure daljše, nego sva mislila ostati. Ona ni zahtevala, da bi jej prisegal zvestobo, ne vprašala, ali sem ljubil katero drugo, od kar sva se ločila . . . Verjela mi je ravno tako, kakor nekdej, z ravno isto neskrbnostjo . . . in jaz jo ne bom goljufal; ona je jedina ženska na svetu, katere bi goljufati

z velikim veseljem jemljó moje konje, a nikdar ne jahajo vkupe z menoj. Bilo je že šest popoldne, ko sem se domislil, da je čas iti obedvat. Moj konj je bil utrujen; počasi sem jahal po poti, ki je držala iz Pjatogorska v nemško kolonijo, kamor pogosto hodijo topliški gostje na izlete. Ta pot vije se mej grmovjem in plitvimi jarki, po katerih teko šumeči potoki. Okrog in okrog vzdigujejo se strmi grebeni Zmejeve, Železne in Lisje gore. Zajezdil sem v tak jarek, ki se v tukajšnjem jeziku imenujejo balkami, tam ustavil konja, da bi ga napojil, kar prihruje po poti sijajno društvo na konjih; dame v črnih in višnjevih amazonkah, gospodje pa v polučerkeskih in polunižegorskih oblekah. Spredaj jezdil je Grušnicki s knežno Mary.

Dame v toplicah bojé se čerkeskih napadov tudi pri belem dnevu; najbrž je zato Grušnicki obesil vrh plašča svojo sabljo in dva samokresa; bil je prav smešen v tej junaškeji obleki. Visoki grm me je zakrival, da me neso videli; a skoz listje sem jaz vse videl, in na njih obrazih spoznal, da je njih govor sentimentalen.

— In vi hočete ostati celo življenje na Kavkazu? rekla je knežna.

— Kaj je za me Rusija? odgovoril je njen kavalir: — dežela, kjer bi me preziralo na tisoči ljudij, ki so bogatejši od mene — tukaj me pa ta debeli vojaški plašč nikakor ni oviral seznaniti se z vami . . .

— Ravno nasproti . . ., rekla je knežna in zarudela.

Na obrazu Grušnickega zasijal je veselja žar, in nadaljeval je:

— Tukaj mi teče življenje veselo in čuda hitro mej kroglami divjakov; ko bi mi poslal Bog vsaj vsako leto jeden tak ženski pogled, kakor je ta —

Pri teh besedah prijahali so vštric mene; udaril sem svojega konja z bičem in odhajal izza grma . .

— Mon Dieu, un circassien! zavpila je knežna od strahu.

Da bi jo popolnem prepričal, da se ni ničesar bati, odgovoril sem po francoski in se jej lahko poklonil:

— Ne craignez rien, madame — je ne suis pas plus dangereux que votre cavalier.

Knežna bila je vsa zmešana — od česa? od svoje zmote, ali pa, ker se jej je moj odgovor zdel preveč predrzen. Želel bi, da bi bilo poslednje. Grušnicki pogledal me je nevoljen.

Pozno zvečer, to je ob najstih, šel sem se sprehajati po sprehajališči. Vse mesto je že spalo, samo iz nekaterih oken so se še videle luči. Od treh strani videli so se črni grebeni skal, odrastki Mašuka; na njegovem vrhu ležal je črn oblak, ki je obetal hudo uro, na vzhodu pa je vzhajal mesec; v daljavi blesketale so se snežene gore. Včasih zaslišali so se klici straž mej šumenjem topliških vrelic, katere pusté teči po noči. Od daleč zaslišal sem ropot konjskih kopit in klopotanje nogajskega voza, katero je spremljevalo tatarsko petje. Ušel sem se na klop in se zamislil Čutil sem potrebo razliti svoje misli v prijateljskem razgovoru . . . a s kom? . . . „Kaj dela sedaj Vera,“ mislil sem . . . Mnogo bi dal, ko bi se mogel ta trenutek sniti ž njo.

Kar začujem za sabo hitre in nejednake korake. Gotovo je Grušnicki, mislil sem si In res bil je on.

— Od kod?

— Od kneginje, rekel je jako ponosno. —
Kako lepo poje Mary!

— Ali veš kaj? rekel sem mu: — stavim,
da ona ne ve, da si ti praporščik; ona misli, da si
degradiran . . .

— Morda. A kaj to meni mari! . . . , rekel je
ves razmišljen.

— No, jaz sem to le tako rekel . . .

— Ali veš, da si jo ti strašno razjezil? Tvoje
obnašanje zdelo se jej je preveč predrzno; skušal
sem jej dopovedati, da si dobro odgojen in da preveč
poznaš svet, da bi misliti mogel jo razžaliti. Ona
pravi, da imaš prav nesramen pogled, kar kaže, da
si jako mnogo domišljuješ o sebi.

— Ona se ne moti Ali se ti nečeš po-
tegniti za njo?

— Žal mi je, da še nimam zato pravice.

„Oho,“ mislil sem si, „on že goji nekake nade.“

— Sicer je za te še slabše, nadeljeval je
Grušnicki: — sedaj se boš težko seznanil ž njima
— oh, škoda! ta je najprijetnejša hiša v mestu, kar
jih poznam . . .

Meni se je srce kar zasmajalo.

— Prijetnejše hiše sedaj ni za me, kakor je moja.

— Priznaj vender, da ti je žal.

— Kaka neumnost! če hočem, bodem že jutri pri kneginji.

— Bomo videli . . .

— Da, še več, da ustrežem tebi, začel bom dvorjaniti knežni . . .

— A, če bo le hotela govoriti s teboj?

— Počakal bom le tega trenutka, da se bo naveličala tvojega govorjenja . . . z Bogom.

— A jaz se bom še sprehajal; nikakor se mi ne ljubi iti spat . . . Ali pa rajši pojdiva v gostilnico, tam igrajo . . . Moram se še danes prav veseliti.

— Želim ti, da zaigraš.

In šel sem domov.

21. maja.

Minul je skoraj cel teden, a nesem se še seznanil z Ligovskima. Čakam ugodne priložnosti. Grušnicki zasleduje kakor senca posod knežno, razgovarjata se brez konca; kedaj se ga bo vender naveličala? . . . Mati se za to ne zmeni, ker on ni

ženin. Taka je materinska logika! Zapazil sem že kaka dva nežna pogleda — treba bo temu narediti konec.

Včeraj videl sem prvokrat Vero pri studenci . . . Ona ni šla iz hiše, od kar sva se videla v jami. Oba sva h krati zajela z kozarcema vode iz vreca, in ona mi je pošepetala:

— Ali se nečeš seznaniti z Ligovskima? samo tam se moreva videti . . .

Očitanje! . . . dolgčas! A sam sem to zaslužil . . .

Lepa priložnost: jutri je ples v gostilnici, in lahko bom plesal s knežno mazurko.

22. maja.

V gostilnici zbralo se je mnogo ljudij boljših stanov. Ob devetih so bili že vsi zbrani. Mej poslednjimi prišla je kneginja s svojo hčerjo; mnoge dame so jo pogledovale jezno, ker je knežna bila jako okusno oblečena. Te, katere se prištevajo k aristokratinjam, so pa zatajevale svojo jezo in zbirale se okrog nje. Ali ni povsod tako? Kjer je le žensko društvo, tam je tudi višji in nižji krog. Pri

oknu, mej ljudmi, stal je Grušnicki in pritiskal lica na stekla, ves čas ni umaknil očesa s kneginje, ona mu je pa, ko je šla mimo, komaj prikimala z glavo. Njegov obraz se je zasvetil kakor solnce . . . Plesi so se začeli s polko, potem je sledil valček. Ostroge so zvenele, škrici pri sukajah so se vzdigovali in sukali.

Stal sem za neko debelo damo, katero so obseščevala razna peresa, njena obleka bila je silno široka, njena lisasta koža spominjala je na dobo prilepkov iz črnega tafta. Govorila je s svojim kavalirjem, dragonskim stotnikom.

— Ta knežna Ligovska je jako zoprna! Pomislite, zadela se me je in še opravičila se ni, da celo obrnila se je in pogledala me s svojo lornjeto . . . C' est impayable! . . . A kaj se tako postavlja! Treba bi bilo malo jo nakrcati po prstih . . .

— To ne bo težko, odgovoril je poslužljivi stotnik in odšel v drugo sobo.

Šel sem k knežni in poprosil jo plesati z mano valček, posluživši se svobode tukajšnjih navad, ki dovoljujejo plesati s tujimi damami.

Ona toliko, da se ni posmejala od samega

veselja; a vendar si je prizadevala kazati kolikor mogoče resen in ravnodušen obraz. Lahno položila je roko na mojo ramo in obrnila glavo malo v stran — začela sva plesati. Nikdar še nesem videl gibčnejšega života! Čutil sem njeno sveže dihanje na mojem lici — kita, ki se je v vibri valčeka odločila od drugih, mahala je lepo po njenih gorečih licih . . . Plesal sem ž njo tri pota zaporedoma (ona čudo dobro pleše valček). In začela je dihati, oči so se jej pomračile, polodprta ustna spregovorila so komaj besedici: merci, monsieur.

Ko sva molčala nekaj minut, rekel sem jej, kolikor mogoče s ponižnim glasom:

Slišal sem, knežna, da sem, ko še nesem bil znan z vami, imel nesrečo nakopati si vašo nemilost . . . da ste našli moje obnašanje prevzetno . . . Ali ni to res?

— In vi bi me tedaj radi utrdili v tem mnenju? odgovorila je z ironičnim posmehom, kar se je prav lepo podajalo k njenej živej fizijognomiji.

— Če sem že bil tako predrzen, da sem vas razžalil s čim, dovolite mi še večjo predrznost: prositi vas odpuščenja . . .

— To ne bo tako lahko . . .

— Zakaj pa ne?

— Zato, ker vi ne zahajate k nam, a ti plesi se pogosto ne ponavljajo.

„To znači,“ pomislil sem . . . „da so njih vrata za me zmirom zaprta“.

— Ali ne veste, knežna, rekel sem malo nejevoljen: — da ne smemo zavreči skesanega grešnika: če ne, naredi v obupanji še večjo pregreho . . . in takrat . . .

Smeš in šepetanje okrog stoječih prisilila sta pretrgati najini pogovor in obrniti se proč. Nekaj korakov od mene stalo je več moških, mej njimi oni dragonski stotnik, ki je prej izrekel sovražne nakane proti knežni; on je bil posebno glasen, vesel in zadovoljen, mel je roke, krohotal se in razgovarjal s tovariši. Iz njih srede podal se je nek gospod v fraku z dolgimi brkami in rudečim obrazom z negotovimi koraki naravnost proti knežni, bil je pijan. Obstal je pred njo, položil jej roko na ramo, uprl v njo svoje mračno-sive oči in rekel jej s hripavim glasom:

— Permetez . . . no, kaj je tukaj! prosim: priporočim se za mazurko.

— Kaj hočete? rekla je s tresočim glasom in ozirala se s prosečimi pogledi okrog. A žalibog, njena mati bila je daleč proč, in zraven nje ni bilo nikakega kavalirja; samo pobočnik je vse videl, a skrtil se je mej ljudi, da bi se mu ne bilo treba mešati v to komedijo.

— Kaj? rekel je pijani gospod in pomignil dragonskemu stotniku, ki ga je osrčeval z znamenji: — ali nečete? . . . Imam čast prositi vas pour mazure . . . Vi morda mislite, da sem pijan? Nikakor ne! . . . Temveč zamorem zagotoviti vas . . .

Videl sem, da bi bila ona kmalu pala v nezavest od strahu in jeze.

Stopil sem k pijanemu gospodu, prijel ga krepko za roko, ostro mu pogledal v oči, in poprosil ga, da naj gre proč — kajti obljubila je knežna plesati z menoj mazurko.

— No, za sedaj se ne da storiti ničesar! . . . tedaj drugikrat! rekel je, zasmejal se in odšel k svojim tovarišem.

Mene nagradila je za to knežna z globokim in prijaznim pogledom.

Knežna šla je k materi in povedala jej vse; ta je poiskala mene mej ljudmi in se mi zahvalila. Povedala mi je, da pozna mojo mater ter je v prijateljstvu z večmi mojimi tetami.

— Jaz res ne vem, kako je, da se še sedaj neste seznanili z nami, pristavila je, a priznajte, da je to vaša krivda. Vi se vseh tako ogiblujete, da je kar čudno. Nadejam se, da zrak mojih sob prežene muhe . . . Ali mari ne bo res tako?

Izpregovoril sem jedno tako frazo, kakoršno bi vsakdo ob takej priliki.

Kadrilje so se dolgo vlekle.

Na konec zaigrala je godba mazurko; usedel sem se h knežni.

Niti besedice nesem omenil o pijanem gospodu n o njegovem obnašanji, niti o Grušnickem. Neprijetni utis, ki ga je napravil na njo ta neprijetni dogodek, se je malo razkadil; njeni obraz bil je rudeč kakor zrela češnja; šalila se je jako ljubeznivo; njen razgovor bil je umen, brez vse napetosti živ in priprost; njene opombe bile so jako dovtipne.

— Vi ste čuden človek! rekla je ter pogledala me s svojimi baržunastimi očmi, in nasmejala se po sili.

— Nesem se hotel seznaniti z vami, rekel sem: — ker vas obdaja ves čas cel trop obožateljev; bal sem se, da bi me še ne zapazili mej njimi.

— Tega se vam ni treba bati: ti so strašno dolgočasni . . .

— Ali vsi?

Pogledala je na me, kakor bi se hotela nekaj domisliti, potem je pa zarudela in rekla: vsi.

— Tedaj tudi ti moj prijatelj Grušnicki?

— Ali je on vaš prijatelj? rekla je dvomljivo.

— Da.

— No, on konečno ne spada mej dolgočasneže . . .

— A mej nesrečneže, rekel sem jaz, smeje se.

— Pač res! in vam se zdi to smešno? Želela bi, da bi bili vsi na njegovem mestu.

— Kaj? Jaz sem bil tudi praporščik, in reči moram, da je to bila najlepša doba mojega življenja!

— Ali je on praporščik? rekla je hitro, potem pa pristavila: a mislila sem . . .

— Kaj ste mislili?

— Ničesar . . . A kdo je ta dama?

Razgovor obrnil se je v drugo stran, in ni se povrnil več v prejšnji tir.

Končala se je mazurka, in midva sva se ločila — do svidenja! Dame so se razšle; jaz pa sem šel večerjat, in dobil sem Wernerja.

— Oho! rekel je: tako delate tedaj! Ali ne veste, da ste rekli, da se ne seznanite drugače s knežno, kakor, če jo otmete od gotove smrti.

— A storil sem še večje dobro delo, odgovoril sem mu: — rešil sem jo od nezavesti na plesu . . .

— Kako je to bilo? povejte mi no . . .

— Pa uganite — vsaj uganete vse na svetu!

30. maja.

Okolu sedme ure zvečer sprehajal sem se po sprehajališči. Grušnicki zagledal me je od daleč in prišel je k meni; nekako smešno navdušenje bliskalo mu je iz oči. Krepko me je stisnil za roko in rekel mi je s tragičnim glasom:

— Zahvaljujem se ti Pečorin . . . vsaj me razumeš.

— Ne; zahvaljevati se mi nemaš ničesar, odgovoril sem mu; kajti res se nesem spominal nikaškega dobrega dela.

— Kako? ali včeraj? ali si mari pozabil? . . . Mary mi je vse dopovedala, vse.

— Tako? Tedaj je pri vama že vse vkupno, celo hvaležnost?

— Čuj, rekel je Grušnicki ponosno: — prosim te, ne norčuj se iz moje ljubezni, če hočeš, da ostaneva prijatelja . . . Ti vidiš, da jo ljubim, da bi zblaznel . . . in jaz tudi mislim, nadejam se, da me ljubi ona . . . Nekaj bi te prosil; danes zvečer boš pri Ligovskih; obljubi mi paziti na vse: dobro vem, da si skušen v taci rečeh, ti poznaš bolje ženske kakor jaz . . . Ženske, ženske! kdo jih razume? Njih smehljanje nasprotuje njih pogledom, njih besede obetajo, njih glas pa odbija . . . Zdaj uganejo hipoma naše najskrivnejše misli, drugi pot pa ne umejo, če jim tudi kaj tako jasno omeniš, da bi prijel z roko . . . Poglej to knežno: včeraj žarile so

se njene oči od strasti in gledale za menoj, danes so pa zopet ravnodušne in hladne . . .

— To je morda posledica upliva toplic?

— Ti povsod vidiš slabšo stran . . . materialist, pristavil je s preziranjem; — no pa premeniva materijo — odgovoril je vesel svoje slabe šale in se posmejal.

Ob devetih šla sva oba vkupe h kneginji.

Ko sva šla mimo Verine hiše, videl sem jo pri oknu. Spogledala sva se mimo grede. Ona prišla je kmalu za nama k Ligovskima. Kneginja jo je predstavila meni kot svojo sorodnico. Gostov bilo je veliko; pili smo čaj in razgovarjali se vse križem. Prizadeval sem si dopasti kneginji, uganjal sem šale, da se mi je prav iz srca smejala; knežno je tudi silil smeh, a premagovala se je, da bi ne skazila svoje prijetne role. Grušnicki bil je jako vesel, četudi se knežna ni zmenila za njegovo veselost.

Ko smo spili čaj, šli smo v salon.

— Ali si zadovoljna z mojo ubogljivostjo, Vera? rekel sem jej, ko sem šel mimo nje.

Pogledala sva se z očmi, in njen pogled je bil poln ljubezni in hvaležnosti. Kneginja posadila je

hčer za glasovir; vsi so je prosili, naj kaj zapoje — jedini jaz sem molčal, porabil sem to priložnost, da sem šel k oknu z Vero, katera mi je rekla, da mi ima povedati nekaj važnega za naju oba . . . Kaj neki? . . . neumnost!

Knežno jezilo je moje ravnodušje, kar sem sklepal iz njenega srditega pogleda . . . dobro sem razumel ta kratki, a krepki, nemi, a pomenljivi govor njenih očij.

Zapela je: njen glas ni bil oduren, a pela je jako slabo . . . sicer jo pa nesem poslušal. Zato je pa Grušnicki, ki je sedel njej nasproti, pohlepno požiral njene poglede: charmant, délicieux!

— Poslušaj me, rekla je Vera: — jaz ne maram, da bi se seznanil z mojim možem, a vsekako moraš dopasti kneginji; to ti je lahko; ti moreš, kar hočeš. Videti se moreva samo tukaj.

— Samo?

Zarudela je, potem je pa nadaljevala: — ti veš, da sem tvoja sužna, nikoli se nesem mogla upreti tebi . . . in za to sem kaznovana, ti me boš pozabil! A jaz hočem obvarovati vsaj svoje pošteno ime . . . da ne za se, to dobro veš! . . . Lepo te

prosim: ne muči me s praznimi sumnjami in ponarejeno hladnostjo: morda bom kmalu umrla; čutim že, kako slabim od dne do dne . . . in tudi ne mislim o bodočem življenji, temveč samo o tebi . . . Vi moški še ne poznate sladkosti pogleda in stiskanja rok . . . a jaz čutim, prisežem ti to, ko zaslišim tvoj glas, tako blaženstvo v svojih prsah, da ga ne morejo nadomestiti najgorkejši poljubi.

Knežna Mary je nehala peti. Pohvale donele so jej od vseh strani; jaz sem šel k njej; izrazil sem se nekaj o njenem glasu, pa ne ravno pohvalno, in povedal, da je nesem poslušal dosti pazljivo.

Naredila je kisel obraz in napela spodnjo ustno, ter mi rekla porogljivo: —

— Še ljubše mi je, da me neste poslušali; a vi morda ne marate za godbo? . . .

— Ravno nasproti — zlasti po kosilu.

— Grušnicki imel je prav, ko mi je pravil, da imate vi jako prozajičen okus . . in sedaj vidim, da vi ljubite muziko samo v gastronomičnem oziru.

— Vi se zopet motite, jaz nesem nikakeršen gastronom: jaz imam slab želodec. Po muziki se jako lahko spi, spati po kosilu je pa jako zdravo;

jaz ljubim tedaj muziko v medicinskem oziru. Zvečer pa muzika preveč razdraži živce in stori me preveč žalostnega ali preveč veselega. To in drugo je neprijetno, kadar ni pravega uzroka žalovati ali veseliti se; poleg tega je žalost v družbi smešna, prevelika veselost pa nepriljučna.

Ni me poslušala do konca, odšla je proč in usela se poleg Grušnickega, in unel se je mej njima nek sentimentalni pogovor; knežna odgovarjala mu je le razstreseno na njegove modre fraze, dasiravno se je prizadevala poslušati ga z veliko pazljivostjo. On jo je večkrat pogledal in prizadeval si uganiti uzrok njene notranje razburjenosti, ki se je pokazovala v njenih nemirnih pogledih.

A jaz sem vas uganil, mila knežna, varujte se! Vi me nameravate plačati z istim denarjem, dražiti moje samoljubje — a vam se ne bo posrečilo! ako vi meni napoveste vojno, tudi jaz ne bom imel usmiljenja.

Ostali del večera prebil sem poleg Vere in do sita nagovoril se ž njo o preteklosti . . . Zakaj me ona tako ljubi, res ne vem, tem manj, ker je ona ženska, ki me po polnem pozna in ume z vsemi mo-

jimi slabostmi in grdimi strastmi . . . Ali je zlo mari tako vablivo? . . .

Odšla sva s Grušnickim vkupe; na ulici prijel me je za roko in rekel mi po dolgem molčanji:

— No kaj?

„Ti si bedak,“ hotel sem odgovoriti, a zadržal sem jezik in zmajal samo z ramama.

6. junija.

Vse te dni nesem odstopil ne jeden trenutek od svoje sisteme. Knežni je moje govorjenje vedno bolj všeč, povedal sem jej nekatere čudne dogodbe iz svojega življenja, ona že začenja videti v meni nenavadnega človeka. Jaz se smejem nad vsem svetom, zlasti nad čuvstvi: to jo straši. Vpričo mene se ne upa več spuščati z Grušnickim v sentimentalne prepire, nekaterekratni odgovorila mu je že na njegovo besedovanje z ironičnim smehljanjem; jaz naredim vselej, kadar pride Grušnicki k njej, jako resen obraz, in grem proč; prvikrat bila je na videz tega celo vesela, drugikrat zjezila se je na me, tretjikat na Grušnickega. — Vi imate jako malo

samoljubja! rekla mi je včeraj. — Zakaj mislite, da sem rajši z Grušnickim?

Odgovoril sem jej, da žrtvujem lastno srečo za svojega prijatelja.

Pogledal sem na njo, njen obraz bil je resen. Potem pa celi dan nesem govoril ž njo niti besedice Zvečer je bila vsa zamišljena; danes pri studenci pa še bolj. Ko sem šel mimo, poslušala je jako razstreseno Grušnickega, ki se je navduševal za prirodo; ko me je zagledala, jela se je krohotati (res prav ob neprilичnem času), samo, da bi pokazala, da me je zapazila. Šel sem dalje in jo začel skrivaj opazovati od strani, ona se je obrnila od Grušnickega, in dvakrat široko zazevala. Sedaj ga ima že dosti. Še dva dni, pa ne bo več govorila ž njim.

11. junija.

Večkrat vprašam samega sebe, zakaj se toliko prizadevam pridobiti ljubezen te mlade devojke, ki je ne maram niti zapeljati, niti vzeti jo kedaj za ženo. Čemu je to žensko koketstvo? Vera me bolj ljubi, nego me bo Mary kedaj ljubila; ko bi se ta

krasotica uporao upirala mojej ljubezni, potem bi ž mogel razjasniti, kaj me tako mika.

A to ni! Tedaj tu ni potreba ljubezni, ki nas muči v prvej mladosti, in nas goni od ženske do ženske, dokler ne najdemo katere, ki nas trpeti ne more: tu se začenja stanovitna — brezkončna strast, katero lahko izrazimo matematično s premo črto, razprostirajočo se iz jedne točke vedno v jedno mér v brezkončnem prostoru; skrivnost te brezkončnosti tiči — v nemogočnosti doseči svoj cilj, to je konec.

Zakaj pa to govoričim? — Iz zavisti do Grušnickega? Revež! on je res ni vreden. Ali je pa to posledica onega slabega, nepremagljivega čuvstva, ki nas sili razdirati sladke zmote svojega bližnjega samo zato, da bi mu mogli povedati, ko bo vprašal nas v obupanji, čemu naj verjame:

— Dragi prijatelj, z menoj godilo se je ravno tako, a vendar kosim, večerjam, spim mirno in upam, da bom tudi umrl brez joka in solza.

A neka čarobna slast je imeti mlado, komaj razvito srce! Podobno je cvetlici, ki se je ravnokar razvela in širi prijetno vonjavo, ko jo zadene solnca luč; tako cvetko utrhamo, duhamo jo do

sita, in vržemo na pot; morda jo še kdo pobere! V sebi čutim nenasitljivo hrepenenje poglodati vse, kar dobim na potu; na radosti in trpljenja družih gledam samo z ozirom na sebe, kakor na hrano, vzdržujočo moje duševne sile. Jaz sam nesem več v stanu pod uplivom strastij izgubiti um; okolnosti podavile so v meni častiljubje, a prikazalo se je hitro v drugej podobi; kajti častiljubje ni nič drugega kakor hrepenenje po oblasti, največje moje veselje je pa — podvreči vse okrog mene mojej volji, vzbujati do sebe čuvstva ljubezni, udanosti in strahu — ali ni to prvi priznak, največa zmaga gospodstvaželjnosti? Napravljati drugim veselja in žalosti, ne da bi za to imeli kaj pravice: mari ni to najslajša hrana našega ponosa? In kaj je sreča? Nič drugega, kakor nasiteni ponos. Ko bi se mogel jaz šteti za najboljšega in najmogočnejšega človeka na svetu, bil bi srečen; ko bi vsi mene ljubili, odpri bi se v meni neusahljivi vreli ljubezni. Zlo rodi zopet zlo; prvo trpljenje nam pokaže, kako veselo je mučiti drugega. Ideja zla ne rodi se v glavi človeka, da bi pri tem ne občutil hrepenenja delati zlo. Ideje so organska stvarstva, rekel je nekdo;

njih rojstvo jim že da obliko, in ta oblika je dejanje; v čegar glavi rodi se več idej, ta bolj deluje. Zato veleum, priklenen na uradniško mizo, mora ali umreti, ali pa zblazneti; ravno tako kakor človek močnega organizma, ki vedno sedi, in se malo giblje, umrje od udara (kâpa).

Strasti neso nič družega, kakor ideje v prvotnem razvoji; lastne so mlademu srcu, in blazen je, kdor jih misli ohraniti vse življenje: mirne reke začinjajo se kakor deroči potoki, nobena pa ne dere in vihra do morja; polnost in globina čutov ne dopušča hitrih razburjenij; duša v trpljenji in veselji vse dobro presodi in se prepriča, da mora biti vse tako; ona ve, da bi jo brez viharjev posušila vedna solnčna gorkota; ona presodi svoje lastno življenje — raduje se in kaznuje sebe kakor razvajeno dete. Samo, kadar doseže človek to višjo stopinjo spoznanja samega sebe, zamore prav oceniti božjo pravico.

Ko sem prečital te vrstice, spoznal sem, da sem se jako oddalil od svojega predmeta . . . A kaj to dene? . . . Vsaj pišem ta dnevnik samo za se, in vse bo, kar zapišem vanj, za me dragocen spomin.

Grušnicki prišel je k meni in objel me okrog vratu: imenovan je častnikom. Pila sva šampanjec. Doktor Werner je prišel kmalu za njim.

— Jaz vam ne častitam, rekel je Grušnickemu.

— Zakaj ne?

— Zato, ker se vam prav lepo podaje ta vojaški plašč; tu v toplicah narejena častniška uniforma vam gotova ne bo tako lepo stala . . . Pomislite, da ste zdaj bili izjema, a zdaj stopite pod občno pravilo.

— Govorite, kar hočete, gospod doktor! mojega veselja mi ne razderete. On ne ve, pošeptal mi je na uho: — koliko nad daje mi ta uniforma . . . O! . . . uniforma! tvoje zvezde, moje voditeljice . . . No, zdaj sem po polnem srečen.

— Ali se pojdeš sprehajati z nami k brezdnu? vprašal sem ga.

— Za nobeno ceno se ne pokažem več knežni, dokler ni narejena moja častniška uniforma.

— Ali jej hočem naznaniti tvojo srečo?

— Prosim te, nikar! . . . Hočem jo iznenaditi.

— Povej mi vendar, kako stojé zdaj vajine razmere?

To vprašanje ga je vsega zmešalo: hotel se je bahati — rad bi bil videl, da bi bila zvedela knežna o njegovem povišanji, a sram ga je bilo priznati resnico.

— Kako ti misliš, ali te ona ljubi?

— Ali me ljubi? Prosim te Pečorin, kaj pa vender misliš . . . ali je mogoče tako hitro? . . . Če me tudi ljubi, a redna ženska tega tako hitro ne pove.

— Dobro! pač mora po tvojem redni človek molčati o svojih strastih? . . .

— Ej, bratec! Vsaka stvar ima svoje manire! marsikaj se ne pove, a se samo ugane . . .

— To je res . . . Samo ljubezen, ki jo čitamo v očeh kake ženske, jo nikakor ne veže; drugače pa besede . . . Varuj se Grušnicki, da te ne vara.

— Ona? . . . odgovoril je, in povzdignil oči proti nebu ter se vesel zahohotal: — smiliš se mi Pečorin!

Šel je.

Zvečer podalo se je mnogobrojno društvo proti brezdnju.

Po mnenjih tukajšnjih učenjakov je to brezдно ugaslo vulkansko žrelo; ono je na rebro Mošuka, blizu jedno vrsto od mesta.

Tja pelje pot skozi grmovje in kamenje; gredoč v goro podal sem knežni roko, in ni je spustila ves pot.

Najin razgovor začel se je z obrekovanjem: jaz obiral sem navzočne in nenavzočne znance; od začetka slikal sem jih smešno, potem pa njih slabe strani. Žolč moj bil je razburjen. Začel sem s šalo, a končal sem z resnično zlobo. Iz prva jo je vse zabavalo, potem pa strašilo.

— Vi ste nevaren človek! rekla je: — rajši bi videla, da me napade v gozdu ropar z nožem, kakor pa vi s svojim jezikom . . . Prosim vas brez šale, kadar se mislite spraviti čez me s svojim jezikom, zabodite me rajši z nožem — mislim, da vam to ne bo težko.

— Ali sem mari jaz kaj podoben roparju?

— Vsaj ste še hujši.

Zamislil sem se za trenutek, potem pa rekel z globoko ganljivim glasom:

— Da, taka bila je moja osoda od otročjih let! Vsi so mi brali na obrazu znamenja slabih lastnostij, katerih nesem imel — pripisovali so mi jih — in res so se rodile. Bil sem ponižen — dolžili so me lukavosti: in postal sem prikrit. Globoko sem čutil dobro in hudo, — nikdo se mi ni laskal, vsi so me dražili; postal sem maščevanja željan; sem jaz bil čmeren — drugi pa veseli in neposajeni; jaz sem se čutil višjega od njih, a stavili so me nižje: in postal sem zaviden. Rad bi bil ljubil ves svet; — a mene ni umel nikdo, in naučil sem se sovražiti. Moja mladost brez cvetja minula mi je v borbi s samim seboj in s svetom; boljša moja čuvstva hranil sem v globini srca, boječ se zasmehovanja, ter ostala so tam in zamrla. Govoril sem resnico — a nikdo mi ni verjel: in začel sem lagati; ko sem spoznal življenje in prožila človeškega društva, začel sem se baviti z znanjem življenja, a hitro sem spoznal, da so srečni drugi tudi brez tega znanja, in uživajo te dobrote, za katere se jaz toliko peham. Takrat se je v mojih prsah rodilo obupanje — a ne to obupanje, ki se ozdravi s samokresovo cevjo, ampak hladno in brezsilno obupanje, ki se skriva v

prijaznem in ravnodušnem smehljanji. Postal sem npravstvena pokveka: boljša polovica moje duše ni bivala več, usahnila je, posušila se in umrla; odrezal sem jo in vrgel proč, druga se je pa še gibala in živela za vsacega; nikdo ni opazil te spremembe, ker ni nobeden vedel za drugo njeno umrlo polovico. Vi ste mi vzbudili sedaj spomin na njo, in prebral sem vam ta njen grobni napis. Mnogim se grobni napisi zde smešni, — meni pa ne, zlasti če se spominam tega, ki počiva pod njim. Sicer pa vas prosim, da se ne navzamete mojih nazorov: ako se vam zdi moje pripovedovanje smešno, prosim, smejite se mi; povem vam, da me ne boste razžalili s tem.

To minuto so se srečale najine oči; v njenih svetile so se solze, njena roka, ki se je opirala na mojo, se je tresla, lica so jej pa gorela; smilil sem se jej! Pomilovanje, čuvstvo, kateremu se tako rade udajo ženske, zastavilo je kremplje v njeno srce. Vso pot je bila razstresena in zamišljena, z nikomur ni koketirala — in to je veliko.

Prišli smo k brezdnu; dame so popustile svoje kavalirje, a ona ni spustila moje roke. Za šale tukajšnjih fantov se ni zmenila; strmo brezdno, pri ka-

terem je stala, jo ni strašilo, mej tem, ko so druge dame zakrivale oči in kričale.

Na povratnej poti nesem ponavljal najinega razgovora, na prazna moja vprašanja odgovarjala je kratko in jako razmišljeno.

— Ali ste že ljubili kedaj? vprašal sem jo na-
posled.

Bistro me je pogledala, zmajala z glavo in zopet se zamislila: videlo se jej je, da je hotela povedati nekaj, pa ni vedela kako začeti; njene prsi so se vzdigovale . . . Kako bi se tudi ne! muselinov rokav je slabo varstvo, električne iskre švigale so iz moje roke v njeno; skoro vse strasti se tako začno, in zelo se motimo, če mislimo, da nas ljubi ženska za naše fizične in duševne prednosti; se ve da tudi te pripravljajo tla in pripogibajo srce, da prejme sveti ogenj; a vender prva dotika reši stvar.

— Kaj ne, bila sem prav ljubezniva danes? rekla je knežna s posiljenim smehljanjem, ko sva prišla do njenega stanovanja.

Ločila sva se.

Ona je nezadovoljna sama s seboj: sebi očita hladnost A ni to prvo znamenje zmage?

Jutri me pa hoče odškodovati zato; jaz vse to vem že naprej, in ravno to je dolgočasno.

12. junija.

Danes sem videl Vero. Mučila me je s svojo ljubosumnostjo. Knežna jej je baje razodela vse srčne skrivnosti: res pravo si je izbrala!

— Jaz že vem, kam to kaže, rekla je Vera:
— povej mi, ali ljubiš knežno?

— Kaj pa, če je ne ljubim?

— No, zakaj jo pa zasleduješ, in dražiš njeno domišljijo! . . . O jaz te že dobro poznam. Poslušaj me: če hočeš, da bi ti verjela, pridi čez teden v Kislovodsk; pojutršnjim odpotujemo tjakaj. Kneginja pa ostane še nekaj dnij tu. Najmi stanovanje zraven nas, mi bomo stanovali v velikej hiši blizu toplic; pod nami stanovala bo kneginja Ligovska, zraven je pa druga hiša, ravno tistega gospodarja, ki pa še ni oddana v najem . . . Dobro, ali prideš?

Obljubil sem jej, in še danes poslal sem najet to stanovanje.

Grušnicki prišel je k meni in mi povedal, da bo jutri narejena njegova uniforma, kakor nalašč za na ples.

— In plesal bom ž njo ves večer . . . to se bom nagovoril, pristavil je.

— Kdaj bo že ples?

— Jutri! ali še ne veš? To bo sijajen, tukajšnje načelstvo prevzelo je priprave.

— Pojdiva na sprehod . . .

— Nikakor ne, v tem grdem plašči.

— Ali se ti je tako pristudil?

Odšel sem in srečal knežno Mary, povabil sem jo na mazurko. Čudila se je na videz, v resnici bila je pa jako vesela.

— Mislila sem, da plešete samo takrat, kadar je neizogibno potrebno, kakor zadnji pot, rekla je in se zasmijala.

Ona, kakor kaže, ni nič pogrešila Grušnickega.

— Jutri boste prijetno iznenadeni, rekel sem.

— S čim?

— To je skrivnost, — na plesu boste že uganili.

Zvečer sem bil pri kneginji; gostov ni bilo nikogar razen Vere in nekega starca. Jaz sem bil jako vesele volje in pripovedoval sem razne čudovite dogodbe; knežna poslušala je vse te neum-

nosti tako zaupljivo in pazljivo, da sem se kar čudil. Kam je izginila njena živost, njeno koketstvo, njene muhe, njen predrzni obraz, porogljivi smeh, nemirni pogled? . . .

Vera zapazila je vse to in na njenem upalem obrazu videla se je globoka žalost; sedela je v temi pri oknu v mehkem, širokem naslonjači . . . smilila se mi je.

Potem sem povedal vso dramatično zgodbo najinega znanstva, najine ljubezni — to se ve, da sem jo prikriil z izmišljenimi imeni.

Tako živo naslikal sem svojo rahločutnost, svoj nemir, svoje radosti, opisal sem v tako ugodnem svitu njen značaj, njeno obnašanje, da mi je morala odpustiti vse moje koketstvo s knežno, ko bi tudi ne hotela.

Ustala je, sedla k nam in zopet postala vesela in še le ob dveh po noči smo se spomnili, da je priporočal doktor vleči se spat ob najstih.

13. junija.

Pol ure pred plesom prišel je k meni Grušnicki v polnej častniškej uniformi. K tretjemu gumbu

bila je privezana bronasta verižica, na njej visela je lornjeta. Suknja, nenavadno široka, gubančila se je na hrbtu, bilo je kakor bi imel Amorove peruti; škornji so mu škripali; v levi roki je držal rujave rokovice in kapo, z desno pa je vedno gladil lase. Na obrazu brala se mu je zadovoljnost in ob jednem tudi neka nezaupnost. Smejal bi se bil njegovej prazničneji vnanjosti in ponosnej hoji, ko bi se bil to kolikaj ujemalo z mojimi nameni.

Vrgel je kapo in rokovice na mizo, stopil pred zrcalo ter začel popravljati svojo obleko, velik črn robec molel mu je za pol paca izpod visokega ovratnika, a to zdelo se mu je še premalo in izvlekel ga je do ušes; to je bilo pa težavno delo, kajti ovratnik bil je jako ozek in trd — kar zatekel mu je obraz.

— Ti si, kakor pravijo, zelo lazil za mojo knežno poslednje dni? rekel je precej hladno in ni me pogledal.

— Kje pa hočemo mi neumneži piti čaj! odgovil sem mu, ponavlja je znano frazo iz jedne najboljših Puškinovih povestij.

— Kaj, ali mi dobro stoji uniforma? . . . ah, prokleti žid! kako me reže pod ramama . . . ali nemaš kake dišave?

— Kaj pa misliš, vsaj že tako dišiš po rožnej pomadi.

— Nič ne de. Daj sem . . .

— Polil je pol steklenice za zavratni robec, v robec za nos, in v rokave.

— Ali boš plesal? vprašal me je.

— Ne mislim.

— Bojim se, da bom moral plesati s knežno mazurko — a ne znam skoro figure.

— Ali si jo že povabil na mazurko?

— Ne še . . .

— Le glej, da te ne prehité . . .

— Vsaj res! rekel je in udaril se po čelu. Z Bogom . . . grem jo čakati na peron. Uzel je kapo in odšel.

Čez pol ure odpravil sem se tudi jaz. Na ulici bilo je temno in prazno, okrog hiše, kjer bo ples, zbiral se je narod; okna so bila razsvitljena in veter donašal mi je glasove vojaške godbe na uho. Šel sem počasi; bil sem žalosten . . . „Mar je“, mislil sem, „moj jedini poklic na zemlji — razdirati tuje nade? Od kar živim in delujem, porabljala me je usoda za rešitev tujih dram, kakor bi brez mene

nikdo ne mogel umreti in nikdo obupati! Jaz sem neobhodna oseba petega djanja; nehoté sem že tolikrat igral rolo izdajalca in rablja. Kakšen namen jma z menoj usoda? . . . ali me je odločila za to, da skrbim za snov pisateljem meščanskih tragedij in družinskih romanov — ali pa pisateljem povestij „Biblijoteki dlja Čtenija“ . . . Čemu to premišljujem? . . . Koliko jih je že sanjariło, da bodo umrli kakor Aleksander Veliki ali lord Byron, a vender so ustali celo življenje titularni svetniki! . . .“

Prišedši v sobano zamešal sem se mej moške in začel svoja opazovanja. Grušnicki je stal pri knežni, in jej jako goreče nekaj pripovedoval; ona ga je le razmišljeno poslušala, gledala je okrog, položila svojo pahljačo pred usta; videlo se je, da jej je dolgčas, njene oči iskale so nekoga; splazil sem se po prstih za nju, da bi poslušal njijin pogovor.

— Vi me mučíte, knežna! rekel je Grušnicki :
— strašno ste se premenili, od kar vas nesem videl.

— Vi ste se tudi premenili, odgovorila je ona, obrnivši vanj bistri pogled, v katerem on ni umel čitati tajnega posmeha.

— Jaz se spremenil? To biti ne more! Kdor je videl vas jedenkrat, nosi vedno v srci vašo podobo.

— Prenehajte . . .

— Zakaj danes ne marate poslušati tega, kar je vam nedavno in tako često bilo povoljno? . . .

— Zato, ker ne ljubim ponovljanja, odgovorila je in se posmehljala.

— Oh, kako sem se zmotil. Mislil sem si neumnež, da mi ta uniforma daje pravico upati . . . A bolje bi bilo, da bi bil ostal v tem zaničevanem vojaškem plašči, kateremu se inam morda zahvaliti, da ste se zanimivali vi za me . . .

— Res, vam je ta prosti vojaški plašč dosti bolje stal . . .

To minuto stopil sem jaz k njej in se jej poklonil; polila jo je rudečica in rekla mi je hitro:

— Kaj ne, gospod Pečorin, da se je sivi plašč dosti boljši podajal Grušnickemu?

— Jaz nesem vaših mislij, odgovoril sem: — v častniškej uniformi je mnogo mlajši.

Grušnickemu bilo je to že preveč: kakor vsak deček bil bi rad star; on je mislil, da globoki sledovi strasti zamenujejo na njegovem obrazu sledi

starosti. Pogledal me je ježno, udaril z nogo ob tla in odšel.

— Priznajte, rekel sem knežni, dasi je jako smešen, vendar zdel se je vam nedavno jako interesanten . . . v sivem plašči namreč? . . .

Grušnicki zasledoval je knežno ves večer, plesal je z njo, ali pa njej naproti, gledal jo je, da bi jo bil kmalu predrl z očmi, vzdihoval, nadlegoval jo s prošnjami in očitaji.

Tega nesem pričakoval od . . . od tebe, rekel je, prišedši k meni in prijemši me za roko.

— Česa?

— Ti boš tedaj plesal z njo mazurko? vprašal me je z žalostnim glasom. — Ona mi je povedala.

No kaj pa je potem? ali je to taka pregreha?

— Se ve da . . . Kaj tacega ne bil bi pričakoval od take koketke . . . A se bom že maščeval za to.

— Jezi se na svoj plašč, ali pa na uniformo, kaj se znašale nad menoj? Kaj mora ona zato, če jej nesi všeč?

— Zakaj mi je pa dajala nade?

— Zakaj si se pa nadejal? Lahko si želimo ni dvorjanimo komu — a čemu upati?

— Dobil si stavo, to da še ne po polnem, rekel je in zlobno se zasmeljal.

Mazurka se je pričela. Grušnicki plesal je samo jeden pot s knežno, potem so pa plesali žjno drugi kavalirji, drug za drugim, kakor bi se bili zarotili proti meni — tem bolje: ona bi rada govorila z menoj, pa jo ovirate — njeno hrepenenje po meni se bo še povekšalo.

Jaz sem jej dvakrat stisnil roko, drugikrat jo je odtegnila, ne da bi spregovorila jedno besedico.

— Slabo bom spala nocoj, rekla je meni, ko se je končala mazurka.

— Ali je kriv tega Grušnicki?

— O, ne! — In postala je tako pobita in žalostna, da sem sklenil vsekako poljubiti jej roko.

Gostje začeli so se razhajati. Ko sem spremil knežno do voza, pritisnil sem njeno ročico k svojim ustnim. Bila je tema in nikdo ni videl tega.

Vrnil sem se v sobo jako zadovoljen.

Za veliko mizo večerjala je mladina, mej njimi Grušnicki. Ko sem prišel, umolknili so vsi; najbrž govorili so o meni. Mnogi že od prešnjega plesa pihajo na me, zlasti dragonski stotnik; sedaj pa

snujejo proti meni celo zaroto, njim na čelu Grušnicki. On se tako ponosno in hrabro postavlja . . .

Mene to jako veseli; jaz ljubim sovražnike, četudi ne po kristijanski: oni me zabavajo in razburjajo mojo kri. Biti vedno na straži, loviti vsak pogled, uganjevati pomen vsake besede, razdirati zarote, delati se ogoljufanega, in zopet z jednim samim udarom preobrniti vse ogromno, s tolikim trudom postavljeno zidanje zvijač in sovražnih naklepov: — to je, kar jaz imenujem življenje.

Mej vso večerjo sta Grušnicki in dragonski stotnik šepetala in migala drug drugemu.

14. junija.

Danes zjutraj odpotovala je Vera s svojim možem v Kislovodsk. Srečal sem njun voz, ko sem šel k kneginji Ligojski. Ona je prikimala z glavo; v njenem pogledu bral sem očitaneje.

Kdo je kriv? Zakaj mi ne ponudi priložnosti, da bi jo videl na samem? Ljubezen je kakor ogenj — brez hrane ugasne. Morda bo dosegla ljubosumnost, kar neso mogle vse prošnje.

Sedel sem pri kneginji celo uro. Mary ni šla ven; ona je bolna. Zvečer jo ni bilo na sprehaja-

lišči. Novo zbravša se tolpa, oborožena z lornjetami, je zares strašna in opasna. Prav vesel sem, da je knežna bolna: gotovo bi jo napali na ta ali drugi nesramni način. Grušnickega lasje so vsi razmršeni, na obrazu vidi se mu obupanje: bil je hudo razžaljen, zlasti njegovo samoljubje je bilo hudo zadeto; a so ljudje, kateri so celo takrat smešni, kadar obupujejo!

Ko sem se vrnil domov, opazil sem, da mi nekaj manjka. Nesem je videl! ona je bolna! Pa se vsaj nesem res zaljubil v njo? . . . kaka neumnost!

15. junija.

Ob jednajstih zjutraj, katero uro navadno odhaja kneginja v toplice, šel sem mimo njene hiše. Knežna sedela je zamišljena pri oknu; ko me je zagledala, skočila je po konci.

Šel sem v — prednjo sobo, kjer pa ni bilo nikogar; posluživši se tukajšnjih priprostih običajev, šel sem naravnost v obednico, ne da bi bil naprej naznanil svoj prihod.

Bleda in žalostna bila so lica mlade knežne. Stala je pri glasoviru, z jedno roko opirala se je

na naslonjač; ta roka se jej je malo tresla. Šel sem tiho k njej in jej rekel:

— Ali se vi jezite na me? . . .

Pogledala me je z globokim pogledom in prikimala z glavo; njena ustna hotela so nekaj spregovoriti, a neso mogla; njene oči napolnile so se s solzami; padla je v naslonjač in zakrila obraz z rokama.

— Kaj vam je? rekel sem in prijel jo za roko.

— Vi mene ne spoštujete! . . . O, prosim vas, pustite me! . . .

Naredil sem nekaj korakov proti vratom . . . ona vzdignila se je v naslonjači; oči so se jej zabliskale.

Obstal sem, z jedno roko držeč za kljuko, in rekel:

— Odpustite mi knežna; postopal sem neumno . . . kaj tacega se več ne zgodi; storil bom, kar je treba . . . Kaj vam je treba vedeti, kaj se je godilo dosedaj v mojej duši? Tega nikoli ne zveste, in to tem bolje za vas. Z Bogom!

Ko sem odšel, zdi se mi, da se je jokala.

Do večera klatil sem se peš po okolici Mašuka, strašno sem se utrudil; prišedši domov ulegel sem se v posteljo.

Kar pride Werner.

— Ali je res, kar pripovedujejo, vprašal je Werner, da se ženite s knežno Ligovsko?

— Kaj?

— Vse mesto govori o tem; moji bolniki so mi vsi pripovedovali to novico; kakšni ljudje so ti bolniki: vse zvedo.

„Vse to raztrosil je Grušnicki“, mislil sem.

— Da vam dokažem, da je to laž, povem vam, pa molčite o tem, da odpotujem jutri v Kislovodsk.

— Ali knežna tudi?

— Ne; ostane tukaj še jeden teden . . .

— Tako, vi se tedaj ne ženite?

— Doktor, doktor! pogledjte me, kje sem kaj podoben ženinu?

Jaz ne trdim tega A vi veste, časih se lahko zagazi v take okolščine, — pristavil je in se porogljivo zasmeljal — v kakoršnih se mora ženiti pošten človek, in mnoge mamice vsaj ne vidijo naprej tacih okolščin. Svetujem vam kakor prijatelj:

bodite previdnejši. Tukaj v toplicah je jako nevaren zrak; koliko sem že videl mladih ljudij, dostojnih boljše osode, ki so se tukaj upregli v zakonski jarem... Da, verjamite mi, še mene hoteli so oženiti! Neka mamica z dežele namreč, katere hči je bila jako bleda. Jedenkrat rekel sem jej iz neprevidnosti, da dobi njena hči zopet svežo barvo, ko se omoži; takrat mi je pa predložila s solzami v očeh roko svoje hčere in vse premoženje — petdeset duš, kakor se mi zdi. A odgovoril sem jej, da nesem za ženitev.

Werner je odšel, prepričan, da me je obvaroval ženitve.

Iz doktorjevih besedij sem zvedel, da se o meni in o knežni govori mnogo slabega po mestu.

18. junija.

Sedaj sem že tri dni v Kislovodskem. Vsak dan vidim Vero v toplicah in na sprehodu. Zjutraj, ko se prespim, usedem se k oknu in pomerim daljnogled na njen balkon; ona je že davno napravljena in pričakuje zgovorjenega znamenja; in srečava se, kakor po naključji, na travniku, ki drži k toplicam.

Zdravi gorski zrak povrnil je barvo njenega obraza in njene moči. Ne imenujejo zastoj Narzon bogatinski vrelec. Tukajšnji prebivalci trdijo, da kislovodski zrak vzbuja ljubezen, tukaj končujejo se vsi romani, ki se začno kedaj v podnožji Mašuka. Tu dije vse po samoti, vse je tajinstveno — gosti lipovi drevoredi drže proti gozdnemu potoku, ki šumi in ropoče čez skale, a dalje mej zelenimi hribi razprostirajo se z meglami napolnene doline na vse strani — bele akacije in visoke južne trave puhtijo lepodišečo vonjavo, uho raduje se prijetnega šumljanja potokov ki se bratovski združujejo v ravnini in vkupe izlivajo v Podkumok. Proti Pjatogorsku je svet bolj odprt, in vidi se cesta, ki se od tam vije kakor bela, oprášeni trak v velikih ovinkih. Kadar pogledam na to cesto, zdi se mi, da vidim prihajati voz, in iz njega gleda lep rudeč obrazek. Mnogo vozov prišlo je že po tej poti — a tega še ni. V vasi, ki stoji za trdnjavo, naselilo se je mnogo gostov; v vaškeji gostilnici na holmu nekaj korakov od stanovanja vidijo se vsak večer luči zkoz dvojno vrsto topolov, ki stojе pred njo; sliši se šum in žvenkljanje kozarcev do pozne noči.

Nikjer ne pijo toliko kahetinskega vina in mineralne vode, kakor tukaj.

Grušnicki razgraja s svojimi tovariši v gostilnici; a mene komaj pozdravi.

Prišel je še le včeraj semkaj, a sprl se je že s tremi starci, ki so se hoteli kopati pred njim; nesreča vzbuja tedaj v njem — bojni duh.

22. junija.

Naposled sta prišli. Sedel sem pri oknu; ko sem zaslišal ropot voza, je vse zatrepetal v meni . . . Kaj je neki to? Pa vsaj nesem zaljubljen? Jaz sem že tako neumno ustvarjen, da bi kaj takega ne bilo čudno.

Bil sem pri njih na kosilu. Kneginja gledala je na me jako nežno, a ves čas se ni ganila od svoje hčere . . . res sitno! Vera sumi na knežno — to je vse, kar sem dosegel! Kaj ne stori vsega ženska, da bi razžalila svojo tekmovalko? Jedenkrat me je jedna ljubila, samo zato, ker sem jaz ljubil drugo. Nič ni bolj polno nasprotij, kakor žeuski um: ženskih ne prepričaš z ničem; treba jih je pripeljati do tega, da se same prepričajo. Sistema dokazov,

po katerej ženske uničujejo svoja prepričanja, je jako originalna, kdor hoče razumeti njih dijalektiko, mora zatajiti vsa šolska pravila logike.

Na primer, navadni logični sklep bil bi:

Ta človek me ljubi; a jaz sem omožena, tedaj ga ljubiti ne smem.

Ženski pa:

Jaz ga ne smem ljubiti, ker sem omožena; a on me ljubi — tedaj, in tu sledi nekaj točk, kajti nič ne govori razum, a govore največ: jezik, oči, in za njimi srce, če ga ima.

A če bo brala kedaj kaka ženska te zapiske? — „obrekovanje“, zakričala bo nevoljna.

Od kar pišejo pesniki in jih čitajo ženske (za kar jim najiskrenejša hvala!), so jih že tolikokrat nazvali angelje, da že res verjamejo v svojem duševnem uboštvu tem komplimentom, a ne pomislijo, da so povzdigovali ravno isti pesniki Nerona v pol boga . . .

Malo se spodobi meni govoriti o njih tako hudobno — meni, ki nesem ničesar razen njih ljubil na svetu — meni, ki sem bil vselej pripravljen žrtvovati jim svoj mir, častoljubje, življenje A

jaz še nikdar, tudi ne v jezi, kadar je bilo žaljeno moje samoljubje, nesem skušal raztrgati magično zagrinjalo, skozi katero vidi samo najbolj vajeno oko. Vse kar govorim je le posledica —

Uma holodnih nabljudenij,
I srca gorestnih zamet.

Ženske morale bi samo želeti, da bi jih tako dobro poznali vsi moški kakor jaz, kajti ljubim jih še dvakrat bolj, odkar poznam njih slabosti, in se jih ne bojim.

Prav imel je Werner, ko je primerjal ženske začaranemu gozdu, o katerem pripoveduje Tasso v svojem „Osvobojenem Jeruzalemu“. „Ko ustopiš,“ pravi, „obsujejo te od vseh strani pošasti, da te Bog obvaruj: dolžnost, predrznost, priličje, javno mnenje, zaničevanje, preziranje a ne ozi-
raje se, pogumno stopaj dalje, in kmalu poskrijejo se te pošasti in odkrije se tiha in svitla poljana, sredi katere cvete zelena mirta. A gorje ti! če ti prehitro upade srce, in se obrneš nazaj.

24. junija.

Današnji dan imel je mnogo znamenitih dogodkov. Tri vrste od Kislovodskega blizu vodotoča

Podkumovega, je skala, ki se imenuje Koljco; to so vrata, sezidane od prirode; stojé na visokem holmu, in skoz nje posije zvečer solnce s svojimi poslednjimi žarki. Mnogobrojno društvo odšlo je tjakaj gledat zahod solnca skoz te kamnate vrata. Nikdo izmej naš pa ni v resnici mislil na solnce. Jaz jezdil sem poleg knežne, na potu domov moral sem prebresti Podkumek. Gorske reke tudi najmanjše so zelo nevarne, zlasti, ker se vedno spremlja njih struga, kjer bil je včeraj kamen, tam je danes jarek in narobe. Prijel sem knežinega konja za uzdo in peljal ga v vodo, ki je segala komaj do kolen; počasi smo se pomikali čez vodo. Kadar jezdimo čez hitre reke, ne smemo gledati v vodo, če ne zvrtili se nam v glavi. Pozabil sem povedati to knežni.

Bila sva že na sredi, kjer teče voda najhitrejšé, ko je začela omahovati na sedlu. „Meni je slabo,“ rekla je z zamolklim glasom. Jaz sem se nagnil k njej, in obvil svojo roko okrog njenega života.

— Po konci glejte! pošepetal sem jej na uho:
— to ni nič, ne bojte se, jaz sem pri vas.

Bilo jej je bolje; hotela se je oprostiti moje roke, a jaz sem še krepkejše prijel njen nežni život; moje lice dotikalo se je skoraj njenega lica, ki je bilo žareče, kakor ogenj.

— Kaj delate z menoj? Moj Bog!

Jaz se nesem zmenil za njen trepet, in njeno razburjenost, moje ustne dotaknile so se njenih lic; zatrepetala je, a spregovorila ni ničesar, jezdila sva zadaj; tedaj ni videl nikdo. Ko smo prišli na breg, so vsi pognali konje v dir. Knežna pridržala je svojega konja: in jaz ostal sem poleg nje; jasno je bilo, da jo je vznemirjevalo moje molčanje; a jaz sem se zaklel ne spregovoriti niti besedice. Hotel sem videti, kako se bo izmotala iz tega trudapolnega položaja.

— Vi me ali zaničujete, ali pa jako ljubite! rekla je naposled s potrjim glasom. — Morda se le norčujete z menoj, in hočete le vznemiriti moje srce — potem bi me pa pustili . . . To bi bilo tako podlo in nesramno, da kaj tacega od vas še misliti ne morem . . . Kaj ne, pristavila je zaupljivim in mehkim glasom, da na meni ni nič tacega, kar bi vi

spoštovati ne mogli . . . samo odgovorite mi, rada bi čula vaš glas . . .

Poslednje besedice govorila je s tako žensko nepotrpežljivostjo, da sem se nehoté nasmehnil; k sreči začenjalo se je mračiti . . . Jaz nesem ničesar odgovoril.

— Vi molčite? nadaljevala je: morda hočete, da bi jaz vam povedala prva, da vas ljubim.

Molčal sem.

— Ali hočete to? nadaljevala je, hitro obrnivši se k meni . . . V njenem glasu razodevala se je neka posebna odločnost . . .

— Zakaj? odgovoril sem in zmajal z ramami.

Udarila je z bičem svojega konja, in v ta hip oddirjala po ozkej in nevarnej poti; jezdila je tako hitro, da sem jo še le dohitel, ko se je že pridružila ostalej družbi. Prav do doma je ona vedno govorila in se smejala. V njenem živem in veselem gibanju bilo je nekaj pretresujočega, mene ni nič pogledala. Vsi so opazili to nenavadno veselost. Njena mati radovala se je v srci, da je videla svojo hčer tako veselo; a vendar to ni bilo družega, kakor prosta razdraženost živcev; po noči pa ne bo mogla

spati, in se bo jokala. Ta misel napravlja mi neizmerno veselje: v takih trenutkih razumemo lahko vampira . . . A vendar slovim za dobrega dečka, in trudim se, ohraniti to ime!

Ko smo zlezli s konj, odšle so dame k kneginji; jaz sem pa bil jako razburjen, zato oddirjal sem v gore, da preženem misli, ki so mi rojile po glavi . . . Bilo je tiho in hladno. Luna je izhajala izza temnih gora. Vsak korak mojega nepodkovanega konja razlegal se je zamolklo v globokej nočnej tišini: pri vodopadu napojil sem svojega konja, in potegnil sem v se dva pota svežega zraka južne noči potem sem se pa obrnil domov. Jahal sem skoz vas. Luči po oknih so pogasle, in razlegal se je stražni klic stražnikov na trdnjavskih nasipih in kozakov po okoliščnih stražnicah . . .

V jednej hiši na kraji propada zagledal sem luč in zaslišal sem silen krik in šum, in sklepal sem, da mora biti kaka večja tovaršija. Tiho sem se splazil k oknu, ker podoknice neso bile trdno zaprte, videl sem pivce in čul vsako besedo. Govorili so o meni.

Dragonski stotnik, že precej vinen udaril je močno ob mizo.

— Gospoda! rekel je, komu je to podobno. Pečorinu že moramo drugo pokazati! Ti petrogradski gizdalini delajo povsod zdražbe, dokler jo ne dobé po nosu. Domišlja se, da sam on pozna svet, ker nosi vedno čiste rokavice in osnažene škornje.

— In to zaničljivo smehljanje! Prepričan sem da je on strahopetnež — prestrašil bi se vsake muhe.

— Jaz sem ravno teh mislij, rekel je Grušnicki. Pravil sem mu že take, ko bil bi kdo drugi, pobil bi me bil na mestu, a Pečorin obrnil je vse za šalo. Jaz ga nesem pozval na dvoboj, ker to stori bi moral on; a se ni upal.

— Grušnicki je jezen nanj, ker mu je preuzel knežno, rekel je nekdo.

— Kaj še pride vam na um! Res sem malo dvorjanil knežni, a sem kmalu jo pustil, kajti ženiti se ne mislim, zapeljati deklico se pa ne strinja z mojo častjo.

— Jaz zagotovem vam, da je on pravi strahopetec, Pečorin namreč, a ne Grušnicki — Grušnicki je pa pravi korenjak, poleg tega je pa še moj prijatelj, rekel je dragonski stotnik.

— Gospoda! tukaj tedaj nikdo ne drži ž njim? Ali kdo? tembolje, ali hočete poskusiti njegovo hlabrost? Imeli bomo še zabavo . . .

— Da hočemo, ali kako?

— No, poslušajte me: Grušnicki je posebno jezen nanj — on naj začne! Pri prvej priložnosti naj pokliče Pečorina na dvoboj . . . Počakajte, kako se bo to naredilo . . . pokliče naj ga na dvoboj: dobro. Vse priprave za dvoboj vrše naj se kolikor se da glasno in slovesno — bom že jaz vse uredil; in mene vzemi za sekundanta, moj prijatelj! dobro! Sedaj pa kako narediti? v samokrese ne bomo djali krogelj. Glavo stavim, da se bo prestrašil Pečorin, ko bom vaju postavil šest korakov narazen, če ne, naj me vzame vrag. Ali je vam prav gospoda?

— Dobro si jo izmislil . . . nam je vsem prav, čemu bi nam tudi ne bilo? . . . razlegalo se je od vseh strani.

— In ti Grušnicki?

Radoveden sem bil, kaj bo odgovoril Grušnicki; mraz me je stresel, ko sem si domislil, da bi me bili morda osmešili ti tepci, ko bi ne bil naletel na ta pogovor. Ko bi ne bil soglasil Grušnicki, priprav-

ljen sem bil objeti ga okrog vratu. A ta je molčal precej dolgo, je ustal, podal roko stotniku in rekel pogumno: Dobro, jaz sem že pripravljen.

Teško je opisati, kako se je razveselila vsa ta poštena družba.

Vrnil sem se domov in vznemirjevali sti me dve razni čuvstvi. Prva bila je žalost: zakaj me sovražijo vsi, mislil sem. — Zakaj? Ali sem razžalil katerega? Ne! Ali pripadam k onej vrsti ljudij, katerih vnanjost že vzbuja sovraštvo? Čutil sem, da je napolnevala strupena zlobnost mojo dušo. „Varuj se gospod Grušnicki“, govoril sem sam seboj in korakal po sobi gori in doli. — „Z mano se ni šaliti. Drago boš moral poplačati hvalo, ki si jo žel od svojih neumnih tovarišev. Jaz vam ne bom za norca . . .“

Spal nesem celo noč. Zjutraj sem bil rumen, kakor pomeranča.

Dopoludne srečal sem kneginjo pri kopelji.

— Ali ste bolni? rekla je ter me bistro pogledala.

— Vso noč nesem spal.

— Jaz tudi ne . . . Jezila sem se na vas . . . morda po krivici? — Povejte mi vse, in jaz vam bom odpustila.

— Vse tedaj? . . .

— Vse . . . samo povejte mi resnico . . . le hitro . . . Glejte, mnogo sem premišljevala in prizadevala si objasniti in opravičiti vaše obnašanje: morda se vi bojite ovir od mojih sorodnikov . . . tega se vam bati ni treba: kadar zvedo . . . (njen glas se je tresel) jih bom že jaz sprosila . . . Ali vas skrbé vaše lastne zadeve . . . povem vam, jaz sem pripravljena žrtvovati vse za tega, kogar ljubim . . . Povejte mi hitro . . . vi me ne prezirate — kaj ne, da ne?

Prijela me je za roko.

Kneginja šla je pred nama z Verinim možem in ni videla ničesar; a videli so naju bolniki, največji obrekovalci in opravljivci, za to sem jej hitro odtegnil roko.

— Povedal bom vam vso resnico, odgovoril sem knežni: skušal ne bom niti pojasnevati, niti opravičevati svojega obnašanja: jaz vas ne ljubim.

Njena usta so obledela.

— Pusti me, rekla je, a tako tiho, da se je komaj slišalo.

Zmajal sem z ramami, obrnil se in odšel.

25. junija.

Včasih zaničujem samega sebe . . . Morda za to preziram druge? . . . Postal sem nesposoben za dobra dela; bojim se, da bi ne osmešil samega sebe. Drugi bi na mojem mestu predložil knežni svojo roko in svojo srečo; ali mene kar strese beseda — ženitev: naj bi še tako strastno ljubil žensko, a če omeni, da bi jo vzel — proč je z ljubeznijo! moje srce premeni se v kamen, in nič več ga ne pregreje. Pripravljen sem vse žrtvovati, samo tega ne: dvajsetkrat rad postavim svoje življenje, da še celo svojo čast v nevarnost . . . a svobode ne prodam. Zakaj jo tako čislam? Kaj imam, od nje? kaj nameravam? kaj pričakujem od prihodnosti? . . . Ničesa. To je nekak prirojeni strah, predčusvstvo, ki se ga znebiti ne morem . . . Vsaj so tudi ljudje, ki se silno boje pajkov. šurkov, mišij . . . Ali naj povem? Ko sem bil še otrok, prerokovala je neka starka mojej materi; prirokovala mi je smrt od hu-

dobne žene; to me je jako potrló; v mojej duši rodil se je nepremagljivi strah pred ženitvijo . . . Nekaj mi pravi, da se bo spolnilo ono prerokovanje, in jaz se prizadevam, da bi se še dolgo ne.

26. junija.

Včeraj prišel je v Kislovodsk nemški glumec Apfelbaum. Na vratih gostilnice nabit je dolg plakat, ki naznanja velečastitemu občinstvu, da priredi gori imenovani glumec, akrobat, kemik, optikar, danes zvečer v gostilnici veliko predstavo; ustopnice prodajajo se po dva rublja.

Vsi se pripravljajo iti gledat čudovitega glumca, tudi kneginja kupila je dve ustopnici, dasi je njena hči bolna.

Danes po kosilu šel sem mimo Verinega okna; k mojim nogam pal je listek papirja. Poberem ga in berem: „Danes ob desetih zvečer pridi k meni po velikih stopnicah; mož moj odpotoval je v Pjato-gorsk in se še le jutri vrne. Mojih ljudij, slug in hišen, ne bo doma; kupila sem ustopnice tudi vsem kneginjinim ljudem. — Pričakujem te; pridi gotovo.“

„Oho“, mislil sem si, „na zadnje se je pa vender izšlo po mojej volji.“

Ob osmih odšel sem gledat glumca. Vse občinstvo zbralo se je okolu devete ure, in predstava se je pričela. Na zadnjih sedežih zapazil sem sedeti kneginjine in Verine sluge in hišine. Vsi do zadnjega bili so tukaj; Grušnicki s svojo lornjeto sedel je pa v prvi vrsti. Glumec obrnil se je vselej k njemu, kadar je potreboval robec, uro, prstan ali kaj drugega.

Malo pred deseto uro sem ustal in odšel.

Zunaj bila je tema kakor v vreči. Debeli in črni oblaki zakrivali so nebo: le redkokedaj pošumel je kak veter z listjem v jagnjetovih vrhovih pred gostilnico; okoli oken gostilnice trlo se je polno naroda. Počasi šel sem po strmeji stezi s hriba; prišedši blizu Verine hiše, pospešil sem korake. Kar začutim, da gre nekdo za menoj. Obstal sem in ozrl se okrog. V temi nesem videl ničesa, vendar sem šel iz previdnosti nekolikokrat okrog hiše, kakor bi se sprehajal. Ko sem šel mimo knežinih oken, zaslišim nekoga za seboj in človek, v vojašk plašč zaviti, skočil je mimo mene. To me je vznemirjalo, vendar sem se ukral do hišnega praga in zginil sem po temnih stopnicah. Duri se se odprle in majhena ročica prijela me je za roko . . .

— Ali te ni nikdo videl? rekla je šepetaje Vera in stisnila me k sebi.

— Nikdo.

— Ali zdaj verjameš, da te ljubim? O! dolgo sem omahovala, dolgo trpela . . . a ti storiš z menoj kar hočeš.

Njeno srce je silno bílo, njene roke so bile mrzle kakor led. Začela mi je očitati nezvestobo in tožiti; hotela je od mene zvedeti vse, potem je pa rekla, da bo potrpežljivo prenašala mojo nezvestobo, kajti meni želi ona samo srečo. Vsega jej nesem verjel, a pomiril sem jo z rotenjem, obljubami in drugim.

— Ti tedaj ne vzameš knežne? Ti jo ne ljubiš? . . . a ona misli vsa je nora na te, ubožica! . . .

Okolo dveh po noči odprl sem okno, zvezal dva šala, in spustil sem se z vrhnega balkona, držeč se stebra, na spodnjega. Pri knežni bila je še luč. Nekdaj me je vleklo k njenemu oknu, okno ni bilo popolnem zagrneno in videl sem v sobo. Mary se-

dela je na svojej postelji, in držala roke križem na kolenih; njeni gosti lasje bili so lepo poravnani pod nočno, s čipkami obšito čepico; velik rudeč robec zakrival je njene rame in majbna njena nožica skrivala se je v perzijskih čevljičkih. Sedela je mirno in povešala glavo na prsi. Pred njo na mizi ležala je odprta knjiga, njene oči so že stokrat pregledale to stran, a njene misli bile so daleč proč . . .

Ta trenutek ganil se je nekdo v grmovji. Skočil sem z balkona na trato. Nevidna roka zgrabila me je za ramo.

— Oho! zakričal je surovi glas: — sedaj si se ujel . . . ne boš lazil za knežno po uoči!

— Drži ga krepko, drl se je drugi glas izza ogla.

Bila sta Grušnicki in dragonski stotnik.

Udaril sem poslednjega s pestjo po glavi, da se je zvalil na tla, in zbežal sem v grmovje. Vse steze po vrtu so mi dobro znane.

— Tatje! karaul! kričala sta; razlegel se je strel; še kadeča se pribitka pala je k mojim nogam.

Čez jedno minuto bil sem že v svojej sobi; hitro sem se slekel in ulegel na posteljo. Komaj je

zaklenil moj sluga vrata s ključem, ko začneta trkati stotnik in Grušnicki.

— Pečorin, ali že spite? ali ste tukaj? . . . kričal je stotnik.

— Spim, odgovoril sem mu jezen.

— Ustanite! — tatje! — Čerkesi! . . .

— Jaz sem nahoden — in bojim se, da bi se ne prehladil, odgovoril sem.

Odšla sta. Škoda, da sem se jima oglasil: naj bi me bila iskala celo uro po vrtu. Nastal je velik ropot. Iz trdnjave dirjal je kozak. Vse je bilo po konci, iskali so Čerkesov po vseh grmih — in se ve da neso našli ničesar. Mnogi so trdno prepričani, da bi bili, ko bi bila posadka malo hrabrejša in urnejša, pobili najmanj dvajset roparjev.

27. junija.

Danes zjutraj so se pri studenci pogovarjali samo o ponočnem napadu Čerkesov. Ko sem spil predpisano mi število kozarcev mineralne vode, šel sem se sprehajat po lipovem drevoredu; tam sem srečal Verinega moža, ki se je bil ravnokar vrnil iz Pjatogorskega. Prijel me je za roko, in odšla sva

zajutrkovat v gostilnico; bil je v velikem strahu zaradi žene. „Kako se je morala prestrašiti ubožica danes po noči,“ rekel je, „pa da se je to moralo prigoditi ravno takrat, ko me ni bilo doma“. Usedla sva se k zajutрку zraven durij, ki peljejo v drugo sobo, v katerej je pilo kakih deset mladih ljudij, mej njimi Grušnicki. Zopet se mi je ponudila priložnost poslušati govor, ki je imel odločiti osodo njegovo. On me ni videl, zato tudi nesem mogel spoznati njegovih mislij, in to je še povekšalo njegovo krivdo v mojih očeh.

— Ali so bili res Črkesi? vprašal je nekdo: — ali jih je videl kdo?

— Povedal bom vam resnico, odgovoril je Grušnicki: — samo prosim vas, ne izdajte me. To bilo je tako-le: včera je prišel je k meni človek, katerega imena ne povem, in mi je povedal, da se je splazil nekdo ob desetih v hišo k Ligovskima. Povedati moram, da je kneginja bila tukaj, knežna pa doma. Podala sva se ž njim pod okno, da zalotiva srečnega zapeljivca.

Reči moram, da sem se prestrašil; dasi je bil moj spremljevalec ves zamišljen v zajutrk, utegnili

bil bi zvedeti meni jako neprijetne stvari, ko bi bil uganil Grušnicki resnico; a ta, oslepljen od svoje ljubosumnosti, se še kaj takega domislil ni.

— In odpravila sva se, nadaljeval je Grušnicki: — uzela sva seboj puško, nabasano s slepim patronom, da bi ga malo postrašila. Do dveh čakala sva na vrtu. Naposled prišel je, Bog vedi od kod, samo ne iz okna, najbrž zkozi vrata za stebrom — skočil je z balkona . . . Taka je ta knežna! . . . a . . . Sedaj pa naj še kdo verjame tem moskovskim gospodičinam! Hotela sva ga prijeti, a kakor zajec zbežal je v grmovje; sedaj sem pa ustrelil za njim.

Poslušalci Grušnickega mu tega neso hoteli verjeti.

— Vi tedaj ne verjamete tega? nadaljeval je: jaz vam dam svojo častno besedo, da je vse to resnica, za dokaz povem vam ime tega gospoda.

— Povej, povej, kdo je! razlegalo se je od vseh strani.

— Pečorin, odgovoril je Grušnicki.

Ta trenutek povzdignil je oči — jaz sem stal v durih njemu nasproti; silno je zarudel. Stopil sem k njemu in rekel mu s trdim glasom.

— Prav žal mi je, da sem prišel še le, ko ste že potrdili s svojo častno besedo najnesramnejše obrekovanje: moja navzočnost otela bi vas bila te neizmerne podlosti.

Grušnicki skočil je s svojega stola in pihal je od jeze.

— Prosim vas, prekličite takoj svoje besede, nadaljeval sem z istim glasom, vi dobro veste, da ste si to izmislili sami. Jaz mislim, da ne zasluži knežnina ravnodušnost k vašim dostojinstvom tacega maščevanja. Pomislite: če ne prekličete svojih besedij, nimate več pravice šteti se za poštenega človeka, in postavite svoje življenje v nevarnost.

Grušnicki stal je pred mano silno razburjen, in gledal je v tla. A borba vesti s samoljubjem ni trajala dolgo. Dragonski stotnik, ki je sedel poleg njega, sunil ga je s komolcem. On se je stresel in odgovoril krepko, ne da bi bil povzdignil oči:

— Milostljivi gospod, kadar jaz kaj govorim, vselej prej dobro premislim in sem pripravljen isto vsakikrat ponoviti . . . Ne bojim se vaših groženj in pripravljen sem na vse.

— Poslednje ste ravnokar pokazali, odgovoril sem mu hladno ter prijel sem za roko dragonskega stotnika in odpeljal ga iz sobe.

— Kaj hočete? vprašal me je stotnik.

— Vi ste prijatelj Grušnickega, najbrž boste tudi njegov sekundant. Stotnik poklonil se je jako važno.

— Uganili ste, odgovoril je: — mene veže tudi dolžnost biti mu za sekundanta, ker se razžaljenje, ki ste ga prizadeli njemu, tiče tudi mene, kajti jaz sem bil z njim po noči, pristavil je in poravnal svoj neukretni život.

— A tedaj sem vas udaril tako nerahlo po glavi? . . .

Obledel je; skrita jeza pokazala se mu je na obrazu.

— Še danes pošljem k vam svojega sekundanta, pristavil sem uljudno, kakor bi ne bil opazil njegove jeze.

Pred gostilnico srečal sem Verinega moža. Zdi se mi, da me je čakal.

Vesel prijel me je za roko.

— Plemeniti mladi človek, rekel je s solzami v očeh: — vse sem slišal. Kakšen surovež! nehvaležnež! . . . Potem jih pa vabi v pošteno hišo. Hvala Bogu, da nimam hčera! Hvaležna bo vam ona, za katero postavite življenje v nevarnost. Bodite prepričani, da bom molčal vse do konca. — Jaz sem bil tudi mlad, in služil sem v vojni službi: dobro vem, da se v take stvari ni utikati. Z Bogom!

Revež! veseli se, da nima hčera!

Podal sem se naravnost k Wernerju, dobil sem ga doma, dopovedal mu svoje odnošaje k Veri in knežni, in govor, iz katerega sem zvedel nakane teh gospodov — da bi me radi imeli za norca. A sedaj prestopila je stvar meje šale; oni pač neso pričakovali, da se bo tako izšlo.

Doktor je bil brž pripravljen biti mi za sekundanta; objavil sem mu nekatere pogoje, katere naj stavi: zahtevati mora, da se zvrši vsa stvar kolikor se da tajno, kajti pripravljen sem vselej umreti, a ne maral bi zaradi tega neumneža spriditi vse svoje bodočnosti.

Potem odšel sem domov. Čez jedno uro vrnil se je doktor od svoje ekspedicije.

— Našel sem pri Grušnickem dragonskega stotnika in še nekega družega gospoda, čegar imena ne vem. Nekaj časa obstal sem v sprednji sobi, da sem sezul svoje površne šolne. Pri njih je bil strašen šum in prepir . . . „Nikakor ne sprejem vašega predloga,“ govoril je Grušnicki: „on me je javno razžalil, to je vse drugače . . .“ — „Kaj to tebe briga?“ odgovoril je stotnik: „bom že jaz vse uredil. Bil sem že za sekundanta pri petih dvobojih in dobro vem, kako se mora prirediti to. Prosim te, ne utikaj se vmes. Tudi ne bo nikaka škoda, če ga malo ostrašimo. A čemu se radi tega izpostavlja nevarnosti? . . .“ Ta trenutek stopil sem notri. Vsi so omolknili. Naši dogovori trpeli so dolgo; naposled smo pa tako sklenili: kakih pet vrst od tod je globok propad; tje pojdejo zjutraj ob štirih, midva pa za njimi pol ure pozneje. Bila se bosta na šest korakov — tako zahteval je Grušnicki sam. Ubiti — pade na račun Čarkešov. Poslušaj, kaj jaz sumim: da so premenili svoj prvotni načrt, in hočejo nabasati kroglo samo v samokres Grušnickega. To bi bil umor, a v vojnem času, zlasti v azijskeji vojni dovoljene so zvižaje. Grušnicki je baje malo

poštenejši nego njegovi vojni tovariši. Kaj mislite, ali jim hočeva povedati, da so nama znani njih naklepi?

— Nikakor ne, gospod doktor! bodite brez skrbi; jaz se jim kar tako ne podam.

— Kaj hočete storiti?

— To je moja tajnost.

— Le glejte, da ne boste izgubljeni . . . pomislite: na šest korakov!

— Doktor, čakal vas bodem jutri ob štirih, konji bodo pripravljeni . . . z Bogom!

Do večera sedel sem doma, zaprt v svojej sobi. Prišel je strežaj klicat me h kneginji, a ukazal sem mu reči, da sem bolan.

— — — — —
 Dve je ura po noči . . . a še nesem zaspal . . . Dobro bilo bi, da bi se malo naspal, da bi se mi ne tresla roka. Sicer pa na šest korakov zadeti ni težavno. A! gospod Grušnicki! vaša goljufija se vam ne bo posrečila . . . Premenila bova uloge: sedaj bo prišla na me vrsta čitati strah na vašem lici. Vi mislite, da bom jaz kar tako postavil svoje čelo . . . a mi bomo žrebali . . . in takrat . . . takrat . . .

kaj če bi bila njemu sreča mila? Če me zapusti zvezda sreče . . . Ni se bati, bila mi je že dolgo verna.

A kaj? če umrjem, izguba za svet ne bo velika; saj je meni samemu dolgčas. Jaz sem kakor človek, ki se mu zdeha na plesu, in samo zato ne gre domov, ker še ni prišel voz. A kadar je voz pripravljen . . . z Bogom! . . .

Ko premišljam svojo preteklost vprašam se nejevoljen: Zakaj sem se rodil? Zakaj sem živel? . . . Bil sem pač za kaj višjega odločen, ker čutim v sebi neizmerne sile A jaz nesem uganil, zakaj sem poklican, udal sem se zapeljivim, pustim in nečimernim strastim; iz njih plavža prišel sem trd in hladen kakor železo, a utratil sem na veke plamen plemenitih hrepenenj — boljši cvet življenja. In kolikokrat igral sem že od tistega časa rolo sekire v rokah usode. Kakor šiba padal sem na glave nedolžnih žrtev, često brez jeze, a vselej brez pomilovanja Moja ljubezen nikomur ni prinesla sreče, ker jaz nesem žrtvoval ničesar za one, katere sem ljubil: ljubil sem zase, za svojo zabavo; skušal sem le zadovoljiti čudno potrebo svo-

jega srca; poželjivo požiral sem njih čuvstva in njih nežnosti, njih veselja in njih radosti — a nikoli se ne sem mogel nasititi. Kakor lačen in utrujen človek zaspi od onemoglosti, videč pred seboj najboljša jedila in vina, z veseljem požira darove svoje domišljije in zdi se mu, da mu je bolje: a kadar se prebudi — sanje izginejo čuti podvojen glad in obupanje.

Jutri morda umrjem . . . in nikdo ne bo ostal na zemlji, ki bi me bil umel po polnem. Jedni imeli me bodo za boljšega, drugi za slabšega, kakoršen sem bil v resnici . . . Jedni porekó: bil je vrl mladeneč, drugi — bil je pravi malopridnež. Niti prvi niti drugi ne bodo imeli prav. Življenje res ni toliko truda vredno; a vender živiš — iz radovednosti: vedno pričakuješ kaj novega Res smešno in žalostno ob jednom.

Poldrugi mesec sem že v trdnjavi. Maksim Maksimič šel je na lov . . . jaz sem sam, in sedim pri oknu; sivi oblaki zakrivajo gore, solnce vidi se skozi oblake kakor rumena pega. Mrzlo je; veter cvili in maje okna . . . Dolgčas mi je! . . . Sedaj

jamem nadaljevati svoj dnevnik, ki so ga bili pretrgali izredni dogodki.

Prečital sem poslednjo stran: smešno! — Mislim sem umreti; a nesem mogel: izpil še nesem čaše trpljenja, in sedaj čutim, da bom še dolgo živel.

Vsa preteklost mi je še jasno in živo v spominu! Ne jedne črte, ni jedne sence pokončal ni čas.

Dobro se še spominam: tisto noč pred dvobojem nesem zatisnil očij. Pisati nesem mogel: polastila se me je bila skrita razburjenost. Nekaj časa hodil sem po sobi gori in doli, potem se pa usel in odprl roman Walter-ja Scott-a „Šotlandski Puritanci“, ki je ležal na mizi; nekaj časa čital sem po sili, potem sem se pa tako zamislil v to čarobno pripovedovanje, da sem pozabil vse drugo . . .

Zdaniilo se je. Moji živci so se pomirili. Pogledal sem se v zrcalo: na mračnem in bledem obrazu videlo se mi je, da nesem spal; oči pa, dasi malo mračne, blesketale so se mi živo in ponosno.

Velel sem osedlati konja, oblekel se in hitel v toplice. Ko sem se skopal v hladnej vodi, čutil sem, da so se mi povrnile duševne in fizične sile.

Izstopil sem iz banje svež in vesel, kakor bi se pripravljaj na ples. Zdaj pa naj še poreče kdo, da duša ni odvisna od telesa! . . .

Ko sem se vrnil, našel sem že pri sebi doktorja. Oblečen je bil v sive jahaške hlače in arhaluk, na glavi imel je pa čerkesko kapo. Zasmel sem se, ko sem zagledal tega majhnega človeka pod to veliko kapo, njegov obraz že sicer ni bil vojnišk, a zdaj bil je še daljši kakor po navadi.

— Zakaj ste tako otožni? rekel sem doktorju.
— Mar niste že stokrat z največjo ravnodušnostjo pomagali ljudem na oni svet? Mislite si, da imam žolčno mrzlico; morda ozdravim, morda da umrjem, to in drugo se lahko pripeti; glejte na me, kakor na bolnika, katerega boleznj ne poznate — in vaša radovednost vzbudila se bo do najvišje stopinje; na meni zdaj lahko delate važna fizijologična opazovanja . . . Čakanje silovite smrti, — mari ni to prava bolezen?

Ta misel obodril je doktorja; bil je zopet vesel.

Sedla sva na konja. Werner prijel se je z obema rokama za uzdo, in odjezdila sva hitro —

imela sva kmalu trdnjavo in vas za seboj; prišla sva v ozko sotesko, po katerej se vije pot polzaraščena z visoko travo, in presekana na večjih mestih z gorskimi potoki, katere sva morala prebresti — v veliko obupanje doktorju, kajti njegov konj ustavil se je vselej sredi vode.

Ne pomnim jasnejšega in lepšega jutra! Solnce pokazalo se je ravnokar izza zelenih hribov, njega prvi žarki, ki še neso mogli premagati ponočnega hlada, napravljali so na me prijeten utis; v sotesko še ni prihajal svit mladega dne; zlati solčni žarki osvetljevali so le skalne vrhove, ki so viseli na obeh straneh nad najinima glavama; gostolistnati grmi, ki so rastle v njih globokih razpokah, posipali so naju pri najmanjšem vetru s srebrnim dežjem. — Nikdar še nesem bolj ljubil prirode, kakor to jutro. S kakšnim veseljem gledal sem rosne kapljice na širokih listih divje vinske trte, ki so se lesketale pri solnčnih žarkih v tisučerih različnih barvah! Radostno zrl sem v megleno daljavo! Pot je bil vedno ožji, skalnate stene vedno strmejše in strašnejše, na konci videlo se je, kakor bi se bile stisnile skupaj. Jezdila sva dolgo molče.

— Ali ste že spisali svojo oporoko? vprašal me je h krati doktor.

— Ne!

— Kaj pa, če boste ubiti?

— Naj se dediči sami poravnajo.

— Ali nemaš nobenega prijatelja, kateremu bi rad poslal poslednji pozdrav za slovo?

Zmajal sem z glavo.

— Ali ni ženske na svetu, katerej bi hotel zapustiti kaj za spomin?

— Vi hočete tedaj, da bi vam razkril svoje srce? . . . Glejte, jaz nesem več v onih letih, da bi povedal pred smrtjo ime svoje ljubice, ali pa zapustil svojim prijateljem šop pomadiziranih ali nepomadiziranih las. Ko mislim, da bom moral kmalu umreti, mislim samo na se; nekateri pa še tega ne storé. — Prijatelji, ki me že jutri pozabijo, ali pa kar je še hujše, ki se po mojej smrti izmislijo o meni Bog ve kake neumnosti; ženske, ki bodo objemale družega in me zaničevale, samo da bi se ne zamerile njemu: — Bog z njimi! Iz viharjev življenja odnesel sem samo nekaj idej — pa nobenega čuvstva. Davno že ne živim s srcem, a z glavo. Izpra-

šujem in preiskujem svoje lastne strasti in postopke z veliko radovednostjo, a brez sočutja. V meni sta dva človeka: jeden živi v polnem smislu te besede, drugi pa premišljuje in presoja prvega; prvi se bo morda čez jedno uro poslovil na veke od vas; a drugi . . . drugi? . . . Poglejte doktor, tam le na onej skali na desni vidijo se nedoločno trije ljudje. Ali so to najini nasprotniki?

Pognala sva konja.

Pod skalo bili so že v grmovji privezani trije konji; mi dva sva tudi najina privezala tam in odšla sva po ozkej stezi na kraj, kjer je pričakoval naju Grušnicki z dragonskim stotnikom in nekim drugim sekundantom, katerega so klicali za Ivana Ignatjeviča, njegovega rodovinskega imena ne vem.

— Mi vaju čakamo že dolgo, rekel je dragonski stotnik z ironičnim smehljanjem.

Izvlekel sem uro in mu jo pokazal.

In opravičil se je, da njegova ura prehiteva.

Nekaj minut trajalo je neznosno molčanje; naposled se je pa obrnil doktor k Grušnickemu.

— Jaz mislim, rekel je, — dasi sta oba izrekla, da se hočeta bítí in tako zadostiti terjatvam

časti, — bi se vender dal vajin prepir mirnejše poravnati.

— Jaz sem že pripravljen, rekel sem.

Stotnik pomignil je Grušnickemu in ta je mislil, da se jaz bojim, dasiravno je bil do zdaj njegov obraz otožen in bled. Od kar sva prišla z doktorjem, pogledal me je prvokrat z očmi; v njegovem pogledu razodeval se je nekak nemir, ki je pričal o notranjej borbi.

— Povejte svoje pogoje, rekel je — bodite prepričani, da storim vse, kar je le mogoče.

— Moji pogoji so: da še danes javno prekličete obrekovanje in me poprosite odpuščauja.

— Milostivi gospod, čudim se, da se predrznete predlagati mi kaj takega.

— Kaj sem pa mogel predložiti vam razen tega? . . .

— No, se bova pa bila.

Zmajal sem z ramami.

— Kakor hočete: samo pomislite, da jeden bo gotovo mrtev.

— Jaz želim, da bi bili vi . . .

— Jaz pa, da vi . . .

Stresel se je, rudečica ga je polila, potem se je pa po sili zahohotal.

Stotnik prijel ga je za roko in odpeljal na stran; dolgo sta šepetala. Jaz sem bil prišel dovolj miren, a to me je jezilo.

K meni stopil je doktor.

— Poslušajte, rekel je jako nemiren: — vi ste najbrž pozabili, kaj da nameravajo . . . jaz sicer ne znam basati samokresa, a v tem slučaju . . . Vi ste čuden človek! Povejte jim, da veste njih naklep — in ne bodo se upali . . . Kaj imate od tega! ustrelili vas bodo kakor tiča . . .

— Prosim, pomirite se gospod doktor, in počakajte . . . Jaz bom že tako naredil, da oni ne bode nič na boljem, kakor jaz. Naj se le zmenita . . .

— Gospoda! meni je že dolgčas, rekel sem jima glasno: — če sva se prišla bit, tako se biva; za pogovarjanje imela sta včeraj dovolj časa.

— Mi smo že pripravljeni, odgovoril je stotnik. Kar postavita se, gospoda! Doktor odmerite šest korakov . . .

— Postavita se, ponovil je Ivan Ignatjevič z vriščečim glasom.

— Dovolite! rekel sem jaz, da stavim še jeden pogoj: ker se bova bila na smrt, tako moramo storiti vse, da ostane tajnost, in da najini sekundanti ne bodo imeli kake odgovornosti. Ali je vam prav?

— Da, meni je že prav.

— Kaj mi je prišlo na misel? Poglejte vrhu one viseče skalnate stene je majhen raven prostor. Ta skala je najmanj trideset sežnjev visoka, in spodaj so ostri kamni. Vsak izmej naju ustopil se bo prav na kraj te skale, tako da mu bo najmanjša rana prizadela gotovo smrt: vam bo to pač prav, vsaj ste si sami izvolili, da se bova bila na šest korakov. Ranjeni zvrnil se bo v globočino in razletel na kosce; kroglo mu pa izvleče doktor, in vsakdo bo mislil, da je pal po nesreči raz kamnito steno. In pa žrebali bomo, kdo bo streljal prvi. Povem vam, da drugače se ne bijem.

— Kakor hočete! rekel je stotnik, in pogledal Grušnickega, kateri je prikimal z glavo, da je zadovoljen. Barva na njegovem obrazu se je vedno spreminjala. Spravil sem ga v veliko zadrego. Ko bi se bila pri navadnih pogojih, lahko bi me ustrelil v nogo ter lahko ranil, in tako zadovoljil svoje ma-

ščevanje, ne da bi preveč obtežil svojo vest; sedaj pa je moral ali ustreliti v zrak, ali postati morilec, ali pa izdati njih naklepe in izpostaviti se z menoj jednakej nevarnosti. Ta trenutek ne bil bi želel biti na njegovem mestu. Odpeljal je stotnika v stran, začel mu je pripovedovati nekaj z veliko gorečnostjo. Videl sem, kako so se mu tresla njegova ovišnjela ustna, stotnik obrnil se je pa nejevoljen od njega. — Ti si bedak! rekel je dovolj glasno Grušnickemu, in ničesar ne razumeš! . . . Dobro, gospoda moja, pojdemo tedaj gori!

Ozka steza peljala je mej majhnim grmičevjem, posamezni kamni služili so nam za stopnice; prijemajoč se za grme, lezli smo gori. Grušnicki šel je naprej, za njim njegova sekundanta, zadaj pa midva z doktorjem.

— Čudim se vam, rekel je doktor, in stisnil me krepko za roko. Pustite, da vam potipam žilo! . . . Oho, malo mrzlična! . . . na obrazu se vam pa nič ne pozna . . . samo oči so svitlejše kakor po navadi.

Kar se nam zavali majhen kamen pod nogo. Kaj je to? Grušnicki se je izpodtaknil; veja, za ka-

tero se je bil prijel, se mu je ulomila, da ga nesta obdržala sekundanta, splazil bi se bil po hrbtu doli.

— Le varujte se, zakričal sem mu: — ne padajte prezgodaj, to je slabo znamenje. Spomnite se Julija Cezarja!

Prilezli smo na vrh; prostor na vrhu bil je posut z drobnim peskom, kakor bi bil nalašč pripravljen za dvoboj. Okrog in okrog štrlele so v zrak neštevilne gore, katerih vrhovi so se skrivali v jutranjej megli, na jugu konča visoki Elbrus verigo sneženih vrhov, mej katerimi podili so se od vzhoda prihajajoči oblaki. Stopil sem na rob skale in pogledal v nižavo; malo je manjkalo, da se mi ni zvrtele v glavi; doli v globočini bilo je vse temno in hladno, kakor v grobu; ostri kamni, ki so jih tam nakupičili čas in burja, moleli so po konci, kakor bi pričakovali žrtve.

Kraj, kjer sva se imela bítí, bil je pravilen triogelnik. Od krajnega vogla odmerili so sekundanti šest korakov, in dogovorili smo se, da se ustopi tisti, ki se ima prvi izpostaviti strelu svojega nasprotnika, prav na kraj, obrnen s hrbtom k

propadu; če ne bo ubit, pa stopi na njegovo mesto njegov protivnik.

Sklenil sem vse mogoče prednosti prepustiti Grušnickemu; hotel sem poskusiti, se li bode vzbudila v njegovih prsih iskra velikodušnosti — in takrat obrnilo bi se bilo vse na bolje; a zmagalo je njegovo samoljubje in slabost njegovega značaja! . . . Hotel sem pridobiti popolno pravico, ne varovati ga, ko bi mi prizanesla osoda. Kdo se še ni nikdar pogajal tako s svojo vestjo?

— Vrzite žreb, gospod doktor! rekel je stotnik.

— Številka! zakričal je stotnik, kakor človek, katerega je ravnokar prebudil močen sunljej.

— Orel! zaklical sem jaz.

Denar sukal se je nekaj časa v zraku, potem je pa pal na tla.

— Srečni ste, rekel sem Grušnickemu; vi streljate prvi. Dobro si zapomnite: če me ne ubijete, jaz vam ne bodem prizanašal — to vam zagotovim s svojo častno besedo.

Polila ga je rudečica, sramoval se je ubiti neoboroženega človeka; ostro sem ga gledal, kazalo je, da bo pal k mojim nogam in poprosil me odpu-

ščenja; a kako izdati njih umazani naklep? Ostalo mu je še samo jedno sredstvo ustreliti v v zrak! Samo misel, da bi utegnil zahtevati jaz drugi dvoboj, odvrčala ga je od tega.

— Krajni čas je! zašepetal je doktor in pocukal me za rokav — če sedaj ne poveste, da znava njih namere, izgubljeni ste. Glejte, on že baše . . . Če vi ne poveste, bom pa jaz sam . . .

— Nikakor ne, doktor! odgovoril sem mu in prijel ga za roko: — vi boste vse izpridili; vsaj ste mi obljubili, da se v to ne boste utikali . . . Kaj je vam to mari? Morda sem še rad ubit.

Čudeč se me je pogledal.

— To je druga stvar! samo nad menoj se ne pritožujte na onem svetu.

Stotnik nabil je mej tem samokresa, podal jednega Grušnickemu in zašepetal mu nekaj na uho, družega pa meni.

Postavil sem se na kraj skale in krepko uprl se s levo nogo v kamen in pripognil se malo naprej, da bi se ne zvrnil nazaj, ko bi bil lahko ranjen.

Grušnicki postavil se je meni nasproti in na dano znamenje povzdignil samokres. Kolena so se mu tresla. Pomeril mi je naravnost v čelo . . .

Neizrekljiva jeza vzkipela je v mojih prsih. Najedenkrat je pa povesel samokres in obledel kakor zid, obrnil se je k svojemu sekundantu.

— Ne morem, rekel je z zamolklim glasom.

— Bojazljivec! odgovoril je stotnik.

Samokres počí. Krogla vprasnila mi je koleno. Nehote prestopil sem se nekaj korakov naprej, da bi se hitreje oddaljil od kraja.

— Res škoda, dragi moj, da ga nesi dobro zadel! rekel je stotnik. Zdaj je prišla nate vrsta, postavi se tje! Objemi me še poprej: kajti ne bova se videla več! Objela sta se; stotnik je jedva zdrževal smeh. — Ne boj se, pristavil je, in lisiče pogledal Grušnickega: — vse je neumnost na svetu priroda — je norica, osoda — pura, a življenje — kopeka!

Po tem tragičnem besedovanji, ki ga je izustil z veliko resnobo, odšel je na svoje mesto. Ivan Ignatjevič je pa s solzami objel Grušnickega — in zdaj stal je on meni nasproti. Še zdaj si ne morem

razjasniti, kako čuvstvo kipelo je ta trenutek v mojih prsih: čuvstvo razžaljenega samoljubja in zaničevanje in jeza vzbudila so se v meni, ko sem se domislil, da je hotel ta človek, ki me zdaj tako zaupljivo, nesramno in mirno gleda, pred dvema minutoma ubiti me kakor psa, ne da bi se bil sam izpostavil najmanjši nevarnosti, kajti malo bolj ranjen v nogo, zvrnil bi se bil vsekako v propad.

Nekaj trenutkov gledal sem mu ostro v obraz, da bi zapazil vsaj leški sled kesanja. A zdelo se mi je, da ga je posiljeval smeh.

— Svetujem vam, da pred smrtjo pomolite k Bogu, rekel sem mu.

— Ne skrbite bolj za mojo dušo, kakor za svojo. Prosim vas samo, kar ustrelite.

— In vi ne prekličete svojega obrekovanja? in me ne prosite odpuščanja? . . . pomislite dobro: vam li kaj ne očita vest?

— Gospod Pečorin! zakričal je dragonski stotnik: — povedati vam moram, da semkaj neste prišli pridigovat . . . Končajte hitro: utegnil bi priti kdo po soteski in nas videti.

— Dobro! Doktor pridite k meni.

Doktor šel je k meni. Ubogi doktor! bil je bolj bled, kakor Grušnicki pred desetimi minutami.

Sledeče besede govoril sem nalašč glasno, krepko in slovesno, kakor bi objavljal smrtno razsodbo:

Ti gospodje pozabili so najbrž v naglici dejati kroglo v moj samokres: prošim vas, nabasajte ga z nova — in to jako dobro!

— To ne more biti! kričal je stotnik: — nabasal sem oba samokresa: morda je padla krogla iz vašega To ni moja krivda! — A vi nemate pravice basati ga . . . ne najmanje pravice To je ravno nasprotno pravilom dvoboja; jaz ne pustim

— Dobro! rekel sem stotniku: — če je tako, se bova pa midva bila s takimi pogoji.

In ves se je zbegal.

Grušnicki stal je zmešan in mračen pred menoj, povešal je glavo na prsi.

— Pusti jih, rekel je naposled stotniku, ki je hotel iztrgati doktorju samokres. — Vsaj ti sam veš, da imata prav.

Zaman migal mu je stotnik, Grušnicki se ni nič zmenil zanj.

Mej tem nabasal je doktor samokres in mi ga podal.

Ko je stotnik to videl, pljunil je in udaril z nogo ob tla.

— Ti si bedak, dragi moj! rekel je: — pravi bedak! Ker si se zaupal meni, moral bi me tudi vse ubogati . . . Sam sebi pripiši! naj te pa ubijejo, kakor muho . . . Obrnil se je proč, mrmraje skoz zobe: „vender je popolnem proti pravilom dvoboja.“

— Grušnicki! rekel sem, še je čas: prekličì svoje obrekovanje, in odpustim ti vse. Ni se ti posrečilo imeti me za norca, in s tem zadovoljeno je moje samoljubje. Pomisli, bila sva nekđaj prijatelja . . .

Obraz mu je uspihnil, in oči so se mu zabliskale.

— Ustrelite! odgovoril je: — sebe zaničujem, vas pa sovražim. Če me ne ubijete, zakoljem vas zavratno pri prvej priložnosti. Za naju oba ni prostora na tem svetu . . .

Ustrelil sem . . .

Ko se je razkadil dim, Grušnickega ni bilo več na skali. Samo majhen oblak prahu vil se je na kraji propada.

Vsi zakričali so v jeden glas.

— Finita la comedia! rekel sem doktorju.

On mi ni odgovoril, in prestrašen obrnil se je od mene.

Zmajal sem z ramami in poslovil se od sekundantov svojega nasprotnika.

Ko sem šel po ozkeji stezi v nižavo, zagledal sem mej kamni mrtvo truplo Grušnickega. Nehote zakril sem oči.

Odvezal sem konja in jahal počasi proti domu; na srci ležal mi je težek kamen. Solnce zdelo se mi je otožno, njega žarki neso me greli.

Predno sem prijezdil do vasi, obrnil sem konja na desno po soteski. Nesem mogel videti nikakega človeka, hotel sem biti sam. Pustil sem konja iti, kamor je hotel, povetil glavo na prsi in jezdil sem dolgo okrog, naposled prišel sem v po polnem mi neznan kraj; obrnil sem konja in poiskal cesto; solnce je nagnilo se k zapadu, ko sem prijahal v Kislovodsk, utrujen na utrujenem konji.

Sluga moj mi je povedal, da mi je prinesel Werner dve pismi: jedno svoje, drugo . . . Verino.

Razpečatil sem prvo in čital:

„Vse se je dobro izšlo: mrliča so prinesli; bil je tako zdelan, da si ga jedva spoznal; kroglo sem mu izvlekel iz prsij. Vsi so prepričani, da se je ponesrečil; samo poveljnik, kateremu je najbrž znan vaš prepir z Grušnickim, majal je z glavo, a rekel ni ničesar. Nikakih dokazov ni proti vam, lahko spite mirno . . . če morete . . . Z Bogom.“

Dolgo se nesem upal odpreti družega pisma. . . . Kaj mi je neki pisala? . . . Teško predčuvstvo vznemirjevalo je mojo dušo.

Tu je pismo, katerega vsaka beseda se je globoko utisnila v mojem spominu:

„Pišem ti trdno prepričana, da se nikdar več ne vidiva. Ko sva se ločila pred nekterimi leti, mislila sem ravno tako; a dopalo je nebu, skušati me še jedenkrat; a jaz te skušnje nesem prestala, moje slabo srce udalo se je z nova znanemu glasu . . . Radi tega me ne boš zaničeval — kaj ne, da ne? To pismo je slovo in priznanje ob jednom. Povedati ti moram vse, kar se je godilo v mojem srci, odkar

ljubi tebe. Nečem te ničesar dolžiti — delal si z menoj, kakor bi vsak drug možki: ljubil si me, kakor last, kakor vir radostij, burij in žalostij, ki so se vrstile druga za drugo, brez katerih bi bilo življenje dolgočasno in enolično. Razumela sem to brž z začetka . . . A ti si bil nesrečen, in jaz žrtvovala sem se za te, nadejoč se, da kedaj prav oceniš mojo žrtev, da kedaj razumeš mojo globoko rahločutnost do tebe. Prešlo je že mnogo časa: spoznala sem vse skrivnosti tvoje duše . . . in prepričala sem se, da je bilo vse moje upanje ničevo. To je bilo težko izpoznanje! A moja ljubezen zrasla se je z mojo dušo: ona je sicer potemnela, a ne ugasla.“

„Ločiva se za zmiraj; toda prepričan bodi, da nikdar ne bom ljubila nikogar drugzega: moja duša izcrpala je za te vse svoje zaklade, svoje solze in nade. Katera je tebe ljubila, ne more ogledovati drugih možkih, da bi jih ne prezirala; ne da bi ti bil boljši od družih, o ne! a nekaj je v tvojej prirodi, kar je samo — tebi lastno, nekaj ponosnega in skrivnostnega; v tvojem glasu je, govori karkoli, nepremagljiva sila; nikdo ne ume tako izsiliti ljubezni, na nobenem ni zlo tako vabljivo, nikogar po-

gled ne obeta toliko blaženstva, nikdo ne ume bolje okoristiti se s svojimi prednostmi in nikdo ne more biti v resnici tako nesrečen kakor ti, ker se nikdo toliko ne prizadeva prepričati se o nasprotnem.“

„Sedaj ti pa moram objaviti, zakaj da odpotujem tako hitro, tebi se bo to zdelo malenkostno, ker se tiče samo mene.“

„Danes zjutraj prišel je k meni moj mož, in pripovedoval mi je o tvojem prepiru z Grušnickim. Najbrž se je bila jako premenila barva na mojem obrazu, kajti gledal me je dolgo in ostro v oči; skoro sem omedlela, ko sem slišala, da se biješ danes zjutraj, ter sem jaz to zakrivila; mislila sem, da bom znorela . . . A sedaj, ko zamorem mirnejše presojevati, sem prepričana, da ostaneš živ: ni mogoče, da bi ti umrl brez mene; nikakor to ni mogoče! Moj mož hodil je dolgo po sobi; ne vem, kaj mi je pravil, in tudi ne, kaj sem mu odgovarjala . . . povedala sem mu najbrž, da te ljubim . . . Spominam se samo, da je na konci najinega pogovova strašno zakričal in odšel. Slišala sem, da je velel pripraviti voz . . . Tri ure že sedim pri oknu, in pričakujem, kdaj se vrneš . . . Ti še živiš, umreti

ne moreš! . . . Voz bo kmalu pripravljen za odhod . . . Zdrav ostani! Z Bogom! . . . Jaz sem izgubljena — a kaj to tebi mari? Ko bi vsaj vedela, da se me boš vedno spominal — ne govorim ljubil — ne, samo spominal . . . Z Bogom; pridejo . . . in jaz moram skriti to pismo . . .“

„Kaj ne, da ne ljubiš knežne? da jo nikdar ne vzameš? . . . Da, to mi moraš žrtvovati: vsaj sem jaz radi tebe vse izgubila na svetu . . .“

Kakor bi bil obnorel, skočil sem iz hiše, dvignil se na svojega čerkeskega konja, katerega so sprevajali po dvorišči, in spustil sem se v hitrem diru po cesti proti Pjatangorsku. Brez usmiljenja priganjal sem svojega upehanega konja, ki je glasno hropeč in ves penast dirjal z mano po kamenitej cesti.

Solnce se je skrilo za črne oblake, ki so se nakupičili na vrhovih zapadnih gorá; v ozkej soteski bilo je že temno in vlažno. Podkumok šumel je čez skalovje otožno in jednolično. Dirjal in upehal sem se od nestrpljivosti. Misel, da jo že ne najdem v Pjatangorsku, me je čisto potrla. Ko bi jo videl vsaj še jedno minuto, ali vsaj jedno sekundo, da bi

se poslovil od nje in jej še jedenkrat stisnil roko . . . Molil sem, klel, jokal in smejal se . . . a nič ni moglo izraziti mojega obupanja . . . Ko sem videl, da jo izgubim na veke, bila mi je Vera dražja kakor vse drugo na svetu — dražja kakor moje življenje, čast, sreča! Bog ve, kakšni čudni in strašni naklepi so se vse rodili v mojej glavi . . . vedno sem še drl dalje in neusmiljeno priganjal svojega konja. Opazil sem, da moj konj težko diše, in se je že dvakrat spotaknil na ravnej poti . . . Bilo je še pet vrst do Jesentukova, — neke kozaške postaje, kjer bi mogel premeniti konja.

Vse bi bilo dobro, ko bi konj zdržal vsaj še deset minut. V nekem klanci se je pa kar zgrudil na tla. Hitro sem skočil doli, vzdigoval ga, vlekel za uzdo, a vse zaman: jedva je še jedenkrat zastokal skoz stisnene zobe; čez malo minut je pa poginil; ostal sem sam v stepi in zginilo mi je poslednje upanje; poskusil sem iti peš — a noge so mi omahovale; utrujen in zaspan zgrudil sem se v mokro travo in jokal sem kakor otrok.

Dolgo sem ležal, ne da bi se ganil; plakal sem bitko, nesem si prizadeval zadrževati joku in solza;

misllil sem, da mi razpočijo prsi; moja trdost, moja hladnokrvnost izginili sti kakor dim; moje srce izgubilo je vso moč, moj duh je bil potrt; ko bi me bil videl kdo v tem trenutku, obrnil bi se bil z zaničevanjem proč od mene.

Ko sta nočna rosa in gorski veter ohladila mojo vročo glavo, zbral sem svoje misli, spoznal sem, da je neumno in brez koristi loviti izgubljeno kaj srečo. sem hotel, — morda videti jo? — zakaj? ali ni vse proč mej nama? Jeden britki poljub ne obogati mojih spominov, samo še težje bi se ločila.

Dobro je še zame, da morem jokati. Morda bili so uzrok temu moji pretreseni živci, noč, katero nesem nič spal, tisti dve minuti, ki sem stal pred samokresovo cevjo in prazni želodec.

Vse je tedaj dobro izšlo. To novo trpljenje je prouzročilo v meni, da se poslužujem vojaškega izraza, srečno diverzijo. Jokati je zdravo; ko bi ne bil tako dolgo jezdil in bi ne bil prisiljen iti petnajst vrst peš nazaj, bi tudi to noč ne bil zaspal.

Vrnil sem se v Kislovodsk ob petih zjutraj, ulegel sem se v posteljo in zaspal kakor Napoleon po bitvi pri Waterloo.

Ko sem se prebudil, bila je že tema. Usel sem se k odprtemu oknu, zavil se v plašč — gorski zrak hladil je mojo od spanja in truda težko glavo. Skoz vrhove gostih lip videle so se luči iz trdnjave in vasi. Pri nas na dvorišči bilo je vse tiho; v kneginjinem stanovanji ni gorela nobena luč.

Prišel je doktor; njegova lica bila so mračna; po svojej navadi ni mi podal roke.

— Od kod, doktor?

— Od kneginje Ligovske; njena hči je bolna — oslabiljenje živcev A zato nesem prišel k vam, čujte kaj: načelstvo nekaj sumi, dasi ničesar dejanskega dokazati ne more, vendar bi vam svetoval, bodite previdnejši. Kneginja pravila mi je danes, da dobro ve, da ste se bili zaradi njene hčere. Povedal jej je vse to oni starec . . . kako hočemo utajiti? On je bil priča vašega prepira z Grušnic-kim v gostilnici. Prišel sem vam to naznaniti. — Z Bogom. Morda se več ne vidiva: poslali bodo vas kam.

Na pragu je ostal: rad bi mi bil stisnil roko ko bi jaz bil količkaj želel, oklenil bi se mi

bil okrog vratu; a jaz sem ostal hladen kakor kamen — in odšel je.

Taki so ljudje, vsi so jednaki: že naprej poznajo slabe strani kakega dejanja, pomagajo, svetujejo, dajo pogum, ker vidijo, da ni drugega sredstva — potem si pa umijejo roke in obrnejo se od onega, ki je tako predrzen, da je prevzel vso težo odgovornosti. Vsi so taki, tudi najboljši in najumnejši . . .

Drugo jutro dobil sem povelje od načelstva, da moram odpraviti se v trdnjavo N.; šel sem h kneginji, da se poslovim.

Čudila se je, ko sem odgovoril na njeno vprašanje: če jej imam kaj posebnega povedati, da jej želim srečo itd.

— A jaz imam govoriti z vami nekaj jako resnega.

Molče usedel sem se poleg nje.

Jasno je bilo, da ni vedela, kako bi začela; obraz jej je malo zarudel; debeli njeni prsti brundali so po mizi; naposled začela je s tresočim glasom:

— Čujte, gospod Pečorin, jaz mislim, da ste pošten človek.

Poklonil sem se.

— Jaz sem še celo prepričana o tem, nadaljevala je: dasi je vaše obnašanje malo sumljivo, vi morda imate za to uzroke, katerih jaz ne vem, in sedaj vas prosim, da jih poveste. Vi ste branili mojo hčer proti obrekovanju, bíli ste se zaradi nje — za njo postavili ste svoje življenje v nevarnost. . . . Ne odgovarjajte mi, ker vem, da tega ne boste priznali, ker je pal Grušnicki (in prekrizala se je). Bog bo njemu odpustil — in upam, da tudi vam! . . . Tudi to mene nič ne briga . . . jaz tudi ne smem obsojevati vas, ker je bila moja hči, dasi tudi po nedolžnem, uzrok temu dvoboju. Ona mi je vse povedala . . . jaz mislim, da vse; vi ste jej objavili ljubezen . . . in ona tudi vam (tu je kneginja težko vzdihnila). Ona je bolna, in jaz sem prepričana, da to ni navadna bolezen! Neka skrivna žalost jo teži; ona ne pove tega, a jaz sem prepričana, da ste vi krivi tega . . . Poslušajte, vi morda mislite, da jaz gledam na naslov in bogastvo — motite se: jaz hočem samo srečo svoje hčere. Vaš sedanji po-

ložaj ni sijajen, a utegne se zboljšati: lahko si pripravite boljšo prihodnost; vas ljubi moja hči: ona je dobro odgojena in bo osrečila moža. Jaz sem bogata, in ona je jedino dete . . . Povejte mi, kaj vas ovira? . . . Morda bi z vami ne bila imela tako govoriti, a zanašam se na vaše srce in vašo čast . . . pomislite, da je moja jedina hči . . . moja jedina . . .

Jela je jokati.

— Kneginja, rekel sem: — ni mi mogoče vam odgovoriti; a dovolite mi, da jeden trenutek govorim z vašo hčerjo na samem . . .

— Nikakor ne! zaklicala je jako razdražena in skočila je s svojega stola.

— Kakor hočete, rekel sem — in šel sem proti vratim.

Zamislila se je, potem je pa dala z roko znamenje, in odšla je.

Prešlo je pet minut; srce mi je silno bílo, a moje misli bile so mirne, moja glava mrzla; zastonj iskal sem v prsih le iskrice ljubezni do mile Mary.

Duri so se odprle, in prišla je notri. Moj Bog! kako se je spremenila, odkar je nesem videl — ali je to tako dolgo?

Prišedši v sredi sobe se je opotekla; skočil sem k njej, podal jej roko in peljal jo na naslonjač.

Stal sem pred njo. Dolgo sva molčala. Njene velike oči, v katerih se je izraževala žalost, iskale so v mojih iskro upanja; zaman prizadevala so se smejati njena ustna; njeni nežni roki, ki jih je položila na kolena, bili sta tako blede in prozorni, da se mi je smilila.

— Knežna, rekel sem, vi veste, da sem se bil malo pošalil z vami? . . . Vi me morate prezirati.

Njena lica polila je rahla rudečica.

Nadaljeval sem: — zategadelj me tudi ljubiti ne morete . . .

Obrnila se je proč, oprla se na mizo, pokrila oči z rokami in zdelo se mi je, da so jej v očeh lesketale solze.

— Oh moj Bog! mrmrala je s tako slabim glasom, da sem jo jedva slišal.

To je bilo neznosno; še jedno minuto — in pal bil bi k njenim nogam.

— Vi vidite tedaj sami, nadaljeval sem s trdnim glasom in posiljenim smehljanjem: vi sami vi-

dite, da vas ne morem vzeti. Ko bi vi to tudi želeli, bi se kmalu sami kesali. Moj pogovor z materjo me sili, da vam vse to tako osorno in odkritosrčno objasnim; upam, da se ona moti; vi lahko preženete to zmoto. Vi vidite, jaz igram v vaših očeh najgnusnejšo in najtužnejšo rolo, in to sam priznavam — to je vse, drugzega ne morem storiti za vas. Kakeršno slabo misel bi vi tudi imeli o meni, jaz se jej podvržem Ali vidite, kako nizek sem pred vami? Ni res, ko bi me bili kedaj res ljubili, bi me zdaj zaničevali? . . .

Obrnila se je k meni bleda kakor marmor; a njene oči so se strašno lesketale.

— Jaz vas sovražim, rekla je.

Zahvalil sem se, poklonil se in spoštljivo odšel. —

Jedno uro pozneje peljal sem se že s tremi konji iz Kislovodskega. Nekaj vrst od Jesenkova zagledal sem pri poti svojega mrtvega konja. Sedlo mu je nekdo odvezel, najbrž kak kozak, mesto sedla sedela sta na njegovem hrbtu dva krokarja. Izdihnili sem in obrnil se proč . . .

In zdaj v tej žalostnej trdnjavi zamislim se večkrat v preteklost in poprašujem se, zakaj da nesem nastopil pota, ki ga mi je odkazala osoda, kjer bi bil našel tiho veselje in dušni mir . . . Ali tako življenje ni zame! Jaz sem kakor mornar, ki je rojen in izrejen na kakej tolovajskeji ladiji: vaje viharjev in bitev, žaluje na suhej zemlji, naj bi se sprehajal tudi po najlepšej dobravi, naj bi solnce pošiljalo nanj svoje najmirnejše žarke; rajši se celi dan klati po morskem bregu, posluša jednolično šumenje bližajočih se valov in gleda v megleno daljavo: da bi tam na bledem prostoru zagledal zaželjeno jadro, z začetka podobno kriljem morske čajke, in vedno bolj se vzdigujoče iz morskih valov in v brzem teku približajoče se morskemu bregu.

Fatalist.

Štirinajst dnij bival sem v kozaškej vojni na levem oddelku; tu je stal tudi batalijon pešcev; častniki zbirali so se zaporedoma drug pri drugem, in zvečer igrali karte.

Ko smo se jedenkrat naveličali igre, vrgli smo karte pod mizo; bili smo pri majorji S.; proti navadi bil je naš razgovor jako zanimljiv. Govor sukal se je o tem, da mahomedansko mnenje, da je usoda vsacega človeka že zapisana na nebu, ima tudi pri nas dokaj privržencev; vsak povedal je kak čuden dogodek pro ali contra.

— Vse to, gospoda moja, ne dokaže ničesar, kajti nikdo izmej nas ni bil priča onih čudnih dogodkov, s katerimi podpirate svoja mnenja.

— Res je — da nikdo, odgovorili so mnogi, a pravili so jih ljudje, katerim smemo verjeti.

— To je vse prazno blebetanje, rekel je drugi, kje so neki oni ljudje, ki so brali zapisnik, v kate-

rem je zapisana ura naše smrti? . . . Če je že naprej določena naša usoda, čemu je pa dana prosta volja in razsodek; zakaj moramo dajati odgovor od svojih del?

In ustal je nek častnik, ki je do sedaj tiho sedel v kotu, in bližal se je počasi k mizi; iznenadil je vse s svojim mirnim in slovesnim pogledom. Bil je Srb po rodu, kakor se vidi iz njegovega imena.

Vnanjost poročnika Vulića bila je primerna njegovemu značaju. Visoka postava, rujava barva njegovega obraza, bistre črne oči, pravilni nos, lasten njegovemu narodu, žalostno in hladno smehljanje — vse to ga je odlikovalo od družih ljudij, in delalo ga nesposobnega deliti misli in strasti z onimi, katere mu je odločila usoda za tovariše.

Bil je hraber, govoril je malo, a trdo in odločno; nikomur ni zaupal skrivnosti svoje rodovine in svojega življenja; vina ni pil; hodil ni za mladimi kozaškimi dekleti, katerih lepoto zna ceniti le oni, kateri jih je videl. Govorili so pa, da ga soproga polkovnikova rada vidi; a če mu je kdo kaj omenil o tem, se je takoj hudo razjezil.

Samo jedne strasti ni tajil — strasti k igri. Za zeleno mizo pozabil je vse, in navadno je zaigral; a njegova stanovitna nesreča je še le bolj razdražila njegovo trdovratnost. Pripovedujejo, da je nekdanj na nekej ekspediciji na postanku s svojimi tovariši igral bank; imel je veliko srečo. Kar se zasliši streljanje in vojni klic, vsi so skočili po konci in zgrabili za orožje. „Stavi bank!“ zaklical je Vulić, ne da bi se bil dal motiti, jednemu najstrastnejšemu igralcu. — „Sedem“ odgovoril je ta in odtekel. Vulić čisto miren, ne zmeneč se za splošno razburjenost, privzdigne karto; bila je sedem.

Ko je prišel k svojim tovarišem, razgrajal je že hud boj. Vulić, ne zmeneč se za kroglje in sablje Čečencev, poiskal je srečnega igralca.

— Sedem! zaklical je, ko ga je zapazil v prednej vrsti, ki je preganjala sovražnika iz nekega gozda, stopil je k njemu, izvlekel svojo listnico, in izplačal mu, če tudi se je ta izgovarjal, da sedaj ni čas plačevati. Ko je poravnal ta neprijetni dolg, zagnal se je v sovražnika, vojaki udrli so jo za njim, in do konca boja bil se je hladnokrvno s Čečenci.

Ko se je Vulić bližal k mizi, umolknili smo vsi pričakujoč kake originalne opombe.

— Gospoda! rekel je (njegov glas bil je miren, dasi tudi globokejši kakor po navadi): — gospoda, čemu ti prazni prepiri? Vi hočete dokazov. Predlagam vam, poskusimo na sebi; ali more človek svojevoljno razpolagati s svojim življenjem, ali mu je pa že naprej določena minuta smrti . . . Kdo tedaj hoče poskusiti?

— Jaz ne, jaz ne! razlegalo se je od vseh strani. — Kaka neumnost mu še pride na misel! . . .

— Narediva stavo, rekel sem v šali.

— Kakšno?

— Jaz trdim, da ni ničesar naprej določenega od usode, rekel sem in položil na mizo dvajset cekinov — vse, kar sem imel v žepu.

— Jaz tudi stavim, odgovoril je Vulić z zamoklim glasom. — Major, vi boste razsojevali: tu, je petnajst cekinov, pet ste jih pa vi meni dolžni in prosim, da jih zdaj zraven določite.

— Dobro, rekel je major; samo ne razumem prav, zakaj da gre, in kako hočeta odločiti ta prepir? . . .

Vulić odšel je molče v majorjevo spalnico; mi pa za njim. Stopil je k steni, na katerej je viselo orožje, in izbral jeden samokres. Mi še vedno nismo vedeli, kaj da namerava; ko je nasul smodnika na prašnico, zgrabili so ga nekateri kričé za roko.

— Kaj hočeš? Ali si znorel? kričali so.

— Gospoda! rekel je počasi, ko jim je iztrgal roko, kdo iz mej vas je pripravljen plačati za me dvajset cekinov?

Vsi so umolknili in šli proč.

Vulić šel je v drugo sobo in sedel k mizi; podali smo se za njim. Pomignil je nam, da naj se usedemo k mizi. Molčé smo ga ubogali; ta trenutek pridobil je nad nami neko skrivnostno oblast. Pogledal sem ga naravnost v oči; on me je pa mirno in ostro gledal, njegova bleda ustna držala so se na smeh; vkljub njegovej hladnokrvnosti čital sem na njegovem obrazu pečat smrti. Opazil sem — in mnogo starih vojakov mi je to pritrdilo — da se vidi na obrazu človeka, ki mora umreti čez nekaj ur, nek čuden pečat neizbežljive usode, ki težko moti vajeno oko.

— Danes boste vi umrli! rekel sem mu. On se je hitro obrnil k meni, in odgovoril je počasi in mirno:

— Morda, morda pa tudi ne . . . Potem se je obrnil k majorju in vprašal: Ali je nabit samokres? Major ves zmešan ni mogel domisliti se.

— Naj bo zadosti, Vulić! zaklical je nekdo: — verjetno je nabit, soditi po tem, kako je visel na steni; čemu ta šala! . . .

— Neumna šala! poprijel je drugi.

— Jaz stavim petdeset rubljev proti petim, da ni basan samokres! rekel je tretji.

Stavili so.

Naveličal sem se te dolge ceremonije. — Čujte, rekel sem: — ustrelite ali pa obesite samokres na svoje mesto.

— Dobro in pojdimo spat, reklo jih je več.

— Gospoda, prosim vas, ne ganite se z mesta! rekel je in Vulić postavil samokres na čelo.

Vsi smo kakor okamneli. — Gospod Pečorin, nadaljeval je: — vzdignite karto in vrzite jo v zrak.

Uzdignil sem, kakor se še zdaj spominjam karo as in vrgel jo kvišku, zastala je nam sapa;

vsi smo prestrašeni, nekaj pa tudi radovedni obrnili pogleda od samokresa na osodopolno karto, ki se je zibala po zraku nekaj časa, potem pa pala na mizo. Ko se je dotaknila karta mize, pritisnil je Vulić petelina . . . a samokres se ni sprožil.

— Hvala Bogu! uskliknili so mnogi: — ni bil basan . . .

— Bomo videli, rekel je Vulić. Z nova nasul je smodnika na prašnico, napel petelina, in pomeril v kapo, visečo nad oknom; počilo je in soba napolnila se je z dimom; ko se je razkadilo, uzeli smo kapo doli.

Kake tri minute ni mogel nikdo iz mej nas ziniti niti besedice. Vulić je jako mirno spravil moje cekine v žep.

Ugibali smo, zakaj da se prvikrat ni sprožil samokres; nekateri so trdili, da je prašnica bila najbrž zamašena; drugi pa šepetali, da je prej smodnik bil moker, in da je uzel Vulić drugikrat boljšega; jaz sem pa zatrjeval, da poslednje mnenje ne more biti resnično, kajti ves čas nesem obrnil očesa od samokresa.

— Vi imate srečo v igri! rekel sem Vuliću . . .

— Prvikrat v mojem življenji, odgovoril je s samodovoljnim smehljanjem — šlo je bolje, kakor pri igri na karte.

— Zato bilo je malo nevarnejše!

— Kako? Ali zdaj še verjamete, da je vse človeku že naprej namenjeno?

— Kako bi ne verjel, samo tega ne razumem, kako sem mogel misliti, da vi vsekako morate umreti . . .

Ta človek, ki je nedavno tako ravnodušno držal samokres pomerjen v čelo, bil je zdaj na jedenkrat ves zmešan in nemiren.

— Prosim vas, molčite o tem! rekel je in ustal: najina stava je odločena, zdaj vaše opombe neso umestne . . .

Uzel je kapo in odšel. To se mi je zdelo čudno — in ne brez uzroka.

Razšli so se vsi; gredoč domov razgovarjali so se o čudnem Vuličevm obnašanji, in verjetno nazivljali mene sebičneža, ker sem vzprijel stavo, ki bi bila lahko stala človeško življenje, kakor da bi ne našel brez mene Vulić priložnosti ustreliti se . . .

Vrnil sem se po ozkej ulici domov. Polna luna, rudeča kakor žar kakega požara, vzhajala je izza selskih streh; zvezde so prijazno migljale na temnomodrem nebu; smejal sem se, ko sem premišljeval, da so bili nekdam modri ljudje, ki so mislili, da se te luči udeležujejo naših ničevnih preprirov za kos zemlje ali pa za umišljene pravice. In kaj? te svetilnice, po njih mislih samo zato prižgane, da osvetljujejo njih bitve in zmage, sijejo še vedno v prejšnjem blesku, ko so že davno ugasnile njih strasti in upanja — kakor ogenj, ki ga je zakuril neskrben potnik na kraji gozda! A kakšno moč dajalo jim je prepričanje, da celo nebo s svojimi neštevilnimi prebivalci, če tudi z nemo, a stanovitno zanimivostjo na nje gleda . . . Mi pa, njih pomilovanja vredni nasledniki, ki zdaj lazimo brez prepričanj, brez ponosa, brez uživanja in brez drugega strahu, razen bojazni, ki tare srce pri misli na neodvrljivi konec, nismo več sposobni za velike žrtve, ne za blagor človeštva, ne za svojo lastno srečo, ker vemo, da ta sreča ni mogoča, in ziblremo se iz dvoma v dvom, kakor so padali naši predniki iz jedne zmote v drugo, ne da bi imeli upanja, in te silne in nedo-

ločne radosti, ki jih čuti duša v borbi z ljudmi ali z osodo.

Mnogo podobnih misel motalo se mi je po glavi; jaz jih nesem zapomnil, ker se ne bavim rad z abstraktnimi mislimi; in kaj mi je to koristilo? ... V mojej prvej mladosti bil sem sanjač; ljubil sem zdaj žalostne, zdaj vesele podobe, ki jih je ustvarjala moja nemirna in željna fantazija. Ali kaj imam od tega? — Nič drugzega kakor trudnost, ki jo občutimo po ponočnem boji s kako pošastjo, in žalostne spomine polne grenkosti. V tej brezkoristnej borbi izcrpal sem ves ogenj svoje duše in vse sile svoje volje, ki so za delujoče življenje neogibno potrebne. Ko sem stopil v to življenje, sem že preživel vse v duhu, bilo mi je dolgčas in zoprno, kakor komu, ki bere slab posnetek kake mu že davno znane knjige.

Dogodki tega večera napravili so na me globok utis in pretresli moje živce. Zdaj res ne vem, ali verujem, da je usoda človeku že naprej odločena; a tisti večer sem veroval: dokaz bil je prepričevalen, če tudi sem se posmehoval našim prednikom in njih poslužnej astrologiji, pal sem vendar v isti tir; a

obstal sem še ob pravem času na tej nevarnej poti, kajti moje pravilo je, ničesar ne odločno zavreči, pa tudi ničemur ne slepo verjeti; vrgel sem metafiziko v stran, in začel gledati pod noge. Taka previdnost bila je pa tudi potrebna: malo je manjkalo, da nesem pal, spodtaknil sem se bil ob nekaj debelega, mehkega in na videz ne živega. Pripognil sem se — mesec je svetil na pot — in kaj je bilo? na tleh ležal je prašič presekan s sabljo . . . Jedva sem ga zagledal, kar zaslišim trde korake: dva kozaka pritekla sta iz druge ulice. Jeden stopil je k meni in me vprašal, sem li videl pijanega kozaka, ki je podil prašiča. Rekel sem jima, da kozaka nesem videl, a pokazal sem jim žrtvo te nepravice hrabrosti.

— Tak razbojnik! rekel je drugi kozak: — ko se malo upijani, razbije vse, kar sreča na poti. Hitiva za njim Jeremojič; morava ga zvezati, če ne . .

Odšla sta, a jaz sem šel dalje z veliko previdnostjo, na zadnje prišel sem srečno do svojega stanovanja.

Stanoval sem pri nekem starem naredniku, katerega sem ljubil radi njegovega dobrega značaja, zlasti pa radi njegove lepe hčerke Nastje.

Kakor po navadi čakala me je v kožuh zavita na hišnem pragu; luna razsvetljevala je njena mila, od mraza ovišnjela ustna. Ko me je spoznala, namuznila se je, a jaz nesem bil pri volji ukvarjati se z njo. „Lahko noč, Nastja!“ rekel sem, ko sem šel mimo nje. Hotela mi je nekaj odgovoriti, a je samo vzdihnila.

Zaprl sem duri svoje sobe, prižgal luč in ulegel se v posteljo; a nesem mogel tako zaspati kakor po navadi. Na vzhodu se je že začelo daniti, ko sem zaspal — in brez dvoma bilo je zapisano v knjigi usode, da to noč ne bom mogel spati. Ob štirih zjutraj potrkal je nekdo močno na moje okno, planil sem po konci: kaj je? „Ustani in obleci se!“ klicalo je več glasov. Hitro sem se oblekel in šel sem ven. „Ali še ne veš, kaj se je zgodilo?“ rekli so v jeden glas trije častniki — bili so blede, kakor smrt.

— Kaj?

— Vulić je mrtev.

Bil sem, kakor bi okamnel.

— Da, ubit! nadaljevali so. — Pojdimo hitro.

— Kam pa?

— Zvedel boš po potu.

Odšli smo. Povedali so mi vse, kaj se je zgodilo, in upletali razne opombe o čudnej predodmombi, ki ga je otela gotove pogube pol ure pred smrtjo. Vulić šel je sam po temnej cesti domov; srečal ga je pijani kozak, ki je zaklal prašiča, in šel bi bil morda mimo njega, ne da bi ga bil opazil, ko bi Vulić ne bil obstal in ga vprašal: „Koga iščeš brattec?“ — Tebe! odgovoril je kozak, in udaril ga je s sabljo, in presekal ga od rame skoro do srca. . . . Kozaka, ki sta mene srečala in zasledovala morilca, priskočila sta in vzdignila raujenca; a ta je že umiral, samo te tri besede je še spregovoril: „Imel je prav.“ Jaz sam sem umel temni pomen teh besedij: mene je imel v mislih; nehote povedal sem mu njegovo usodo; moj instinkt me ni goljufal: bral sem na njegovem spremenjenem obrazu pečat bližajoče se smrti.

Morilec zaprl se je na konci naselbine v neko prazno kočo: podali smo se tjakaj. Cel kup bab je drlo tja; sem ter tja planil je kak zapozneli kozak na cesto in hitro bežal mimo nas. Hrup bil je strašen.

In naposled prišli smo do te kočē: okrog kočē stala je cela tolpa ljudij, njene duri in šaluzije bile so zaprte. Častniki in kozaki so se goreče razgovarjali mej seboj; babe so pa tulile in kričale. Mej njimi stala je neka grda starka, njen obraz kazal je obupanje. Sedela je na nekem debelem brunu, opirala komolce na koleni in z rokama podpirala glavo: bila je ubijalčeva mati. Njena ustna so se včasih zagibala . . . šepetala so ali molitev ali prokletstvo?

Morali smo vendar skleniti kaj, da primemo hudodelca. A nikdo se ni upal napasti ga prvi.

Stopil sem k oknu in pogledal skozi razpokano šaluzijo, ležal je na tleh, in v rokah držal je samokres; krvava sablja ležala je poleg njega; gledal je strašno; včasih se je stresel in prijel se za glavo, kakor bi se hotel domisliti, kaj se je zgodilo. V teh nemirnih pogledih nesem bral nikakega poguma, in rekel sem majorju, da je najbolje, če razbijemo vrata, in planejo kozaki notri nanj, še predno se bo dobro zavedel.

K vratom stopil je star jesaul, poklical ga po imenu, ta notri mu je pa odgovoril.

— Grešil si, dragi moj Jefimič, rekel je jesaul (kozaški stotnik) — nič se ne da storiti, udaj se!

— Ne udam se, odgovoril je kozak.

— Boj se Boga! vsaj nesi prokleti Čečenec, temveč pošten kristijan. Če si storil greh, nič ne pomaga, svojeje usodi ne odideš.

— Ne udam se, zakričal je kozak, in zaslišalo se je napenjanje petelina.

— Hej, pojdi sem tetka, rekel je jesaul starki! — pogovori sina, morda te bode poslušal Vse to samo jezi Boga. Glej, gospoda čakajo že dve uri.

Starka ga je srpo pogledala in odkimala z glavo.

— Vasilij Petrovič, rekel je jesaul in stopil k majorju: — ne bo se udal — jaz ga že dobro poznam; če ra'čujete vrata, ubil bo jednega. Ali bi ne bilo bolje, ustreliti ga? Šaluzija ima široko razpoko.

Ta trenutek šinila je meni v glavo čudna misel: kakor Vulić hotel sem poskusiti usodo.

— Počakajte, rekel sem majorju — jaz ga ujamem živega.

Rekel sem jesaulu, naj se še dalje razgovarja z njim, pri vratih postavil sem tri kozake, ki so bili pripravljene na povelje ulomiti vrata in prihiteti mi na pomoč; šel sem okrog kočice in približal sem se zopet k oknu; srce mi je silno bilo.

— Ti prokleti malopridanci! kričal je jesaul; — ali se hočeš norčevati iz nas, kaj? morda misliš, da te ne bomo ukrotili? — Razbijal je z vso silo po vratih; položil sem oko na razpoko, in sledil vsacemu gibanju kozaka — kar odtrgam šalužijo, in skočim z glavo navzdol v kočico. Ustrelil je, krogla letela je mimo mojega ušesa in prestrelila mi suknjo; a dim, ki je napolnil sobo, oviral je mojega protivnika, da ni mogel najti sablje. Zgrabil sem ga za roki; kozaki planili so po njem, in v treh minutah bil je hudodelec zvezan, in odpeljala ga je straža. Narod se je razšel in častniki so mi čestitali — in imeli so mi tudi za kaj.

Po vsem tem pa bi kdo ne bil fatalist? A kdo ve zares, če je prepričan v čem, ali ne Kako često imamo kaj za prepričanje, kar je samo zmeta naših čuvstev in našega razuma Jaz najrajši dvomim v vsem: to ne škoduje našemu po-

gumu, veliko srčnejše grem dlje, ko ne vem, kaj me čaka. Vsaj ni nič hujšega, kakor smrt — a smrti ne odideš.

Ko sem se vrnil v trdnjavo, dopovedal sem Maksim Maksimiču vse, kar sem doživel; želel sem poznati njegov ⁱⁿ ^{ne} predodmenci. Z začetka ni razumel te ⁱⁿ ^{ne}, ko sem mu jo pa razložil, kakor sem mogel, zmaja! je z glavo in rekel:

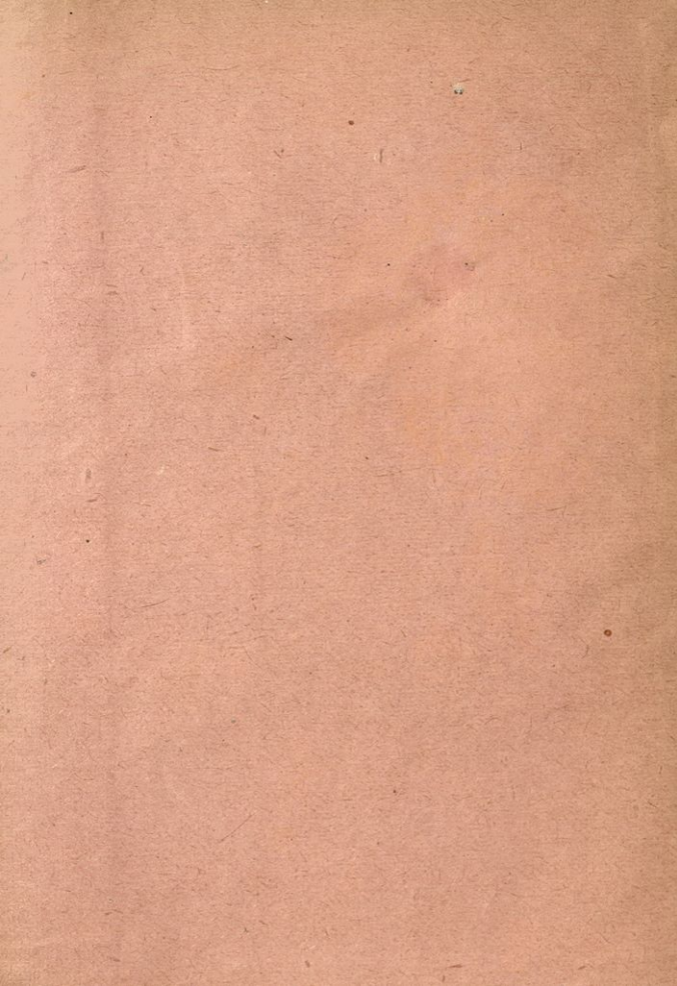
— Da, res! To je bilo dovolj čudno! . . . Sicer se pa dostikrat ne sprožijo ti azijski petelini, če so slabo namazani, ali dosti trdo ne pritisneš s prstom. Povem vam, da še za čerkeske puške ne maram: tako rožje ni za nas; kopito premajhno — če ne paziš, obžgeš nos . . . a vse spoštovanje njihovim sabljam!

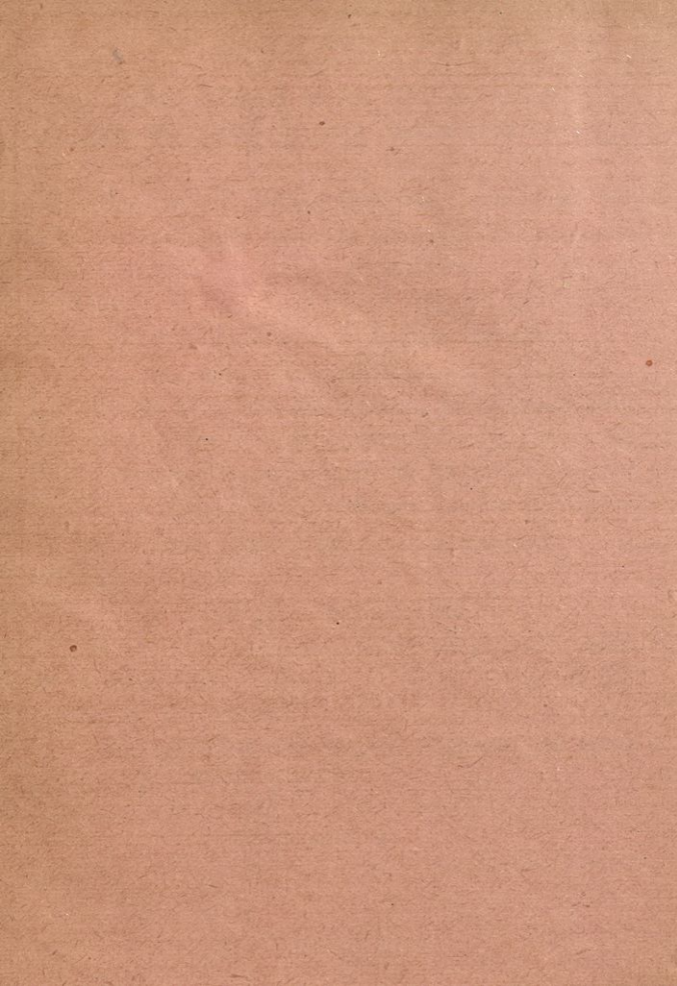
Ko je nekaj časa molčal, pristavil je:

— Škoda zanj! . . . a kaj ga je motil vrag, da je nagovarjal pijanca . . . Sicer mu je to bilo namenjeno že v zibeli.

Več nesem mogel spraviti iz njega: on sploh ni ljubil filozofičnih prepirov.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000372015

